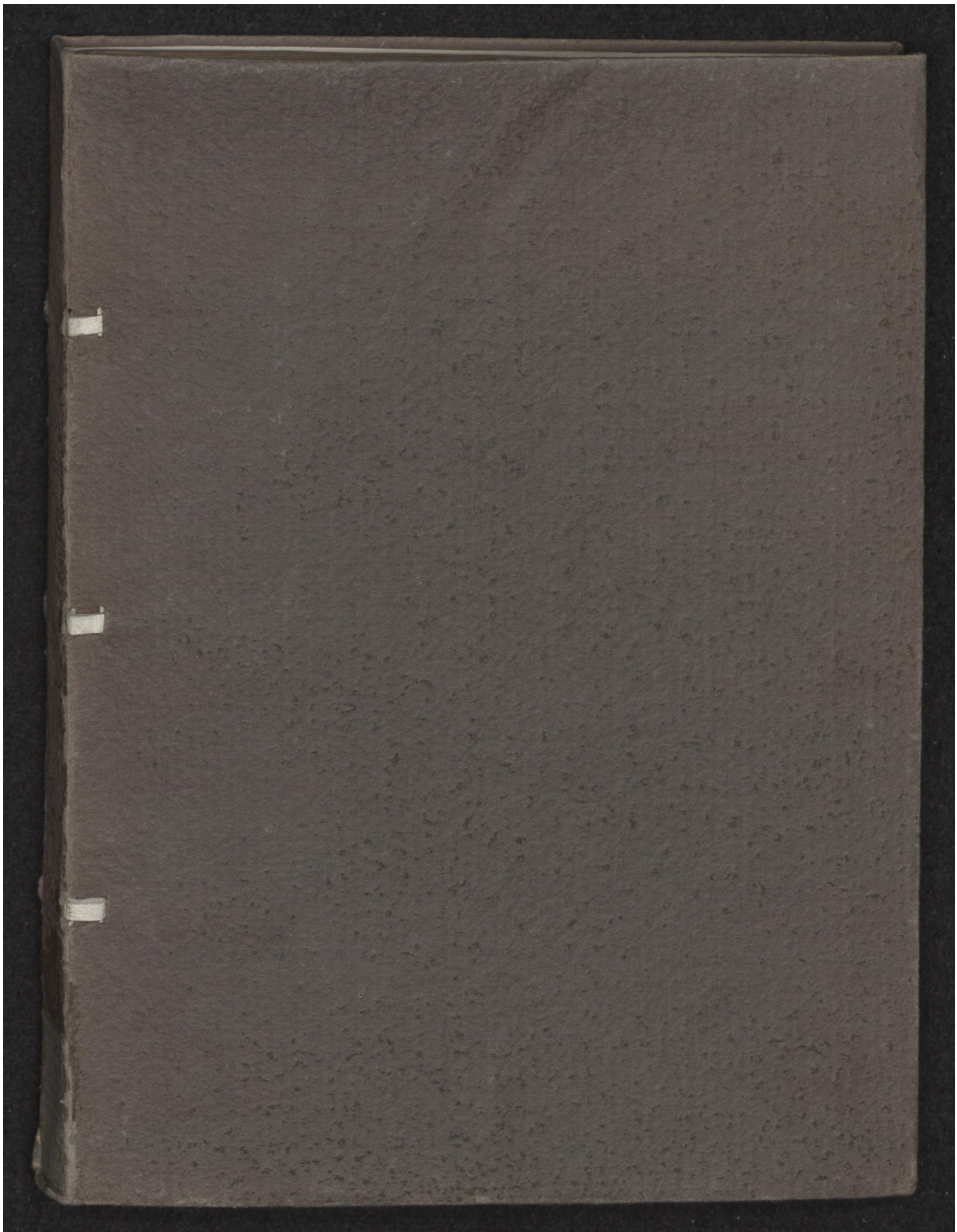
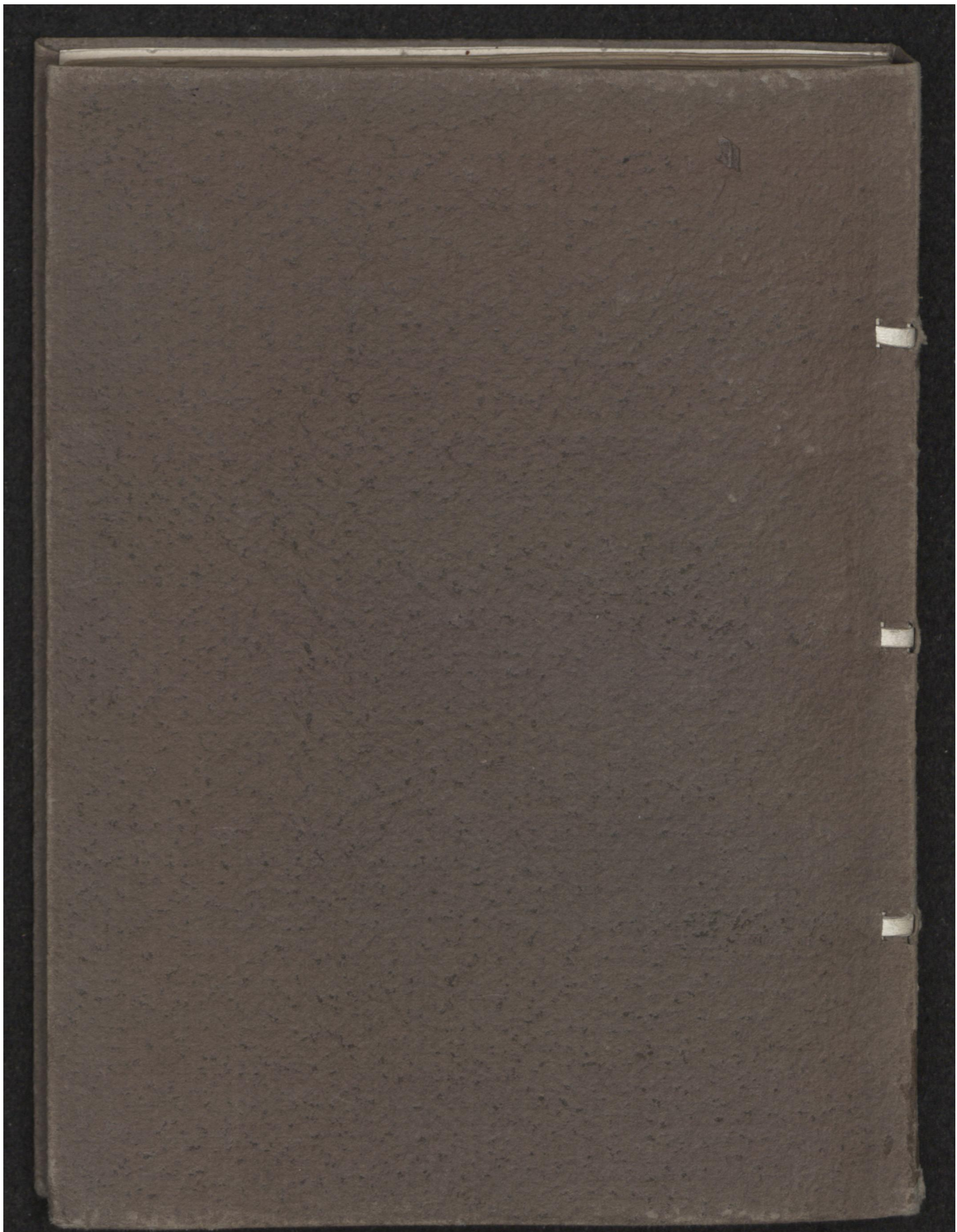

1
6
686

ANTIQVAE TABVLAE MARMOREAE

Solis effigie, ſymboliſque exculptæ

ACCVRATA EXPLICATIO

Qua priſcæ quædam mythologiæ, ac nonnulla præterea vetera monumenta marmorum, gemmarum, nomiſmatum illuſtrantur.

AVCTORE

HIERONYMO ALEANDRO

IVNIORE.

Acceſſit non abſimilis argumenti expoſitio ſigillorum zonæ veterem ſtatuam marmoream cingentis.

ROMAE,
Ex Typographia Bartholomæi Zannetti. M. DC. XVI.
SVPERIORVM PERMISSV.

APPROBATIO.

Imprimatur.
Si videbitur Reuerendiss. P.Mag. Sacr.Pal. Apostol.
Cæsar Fidelis Vicesg.

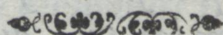
EX commissione Reuerendiss. P. F. Hyacinti Petronij Sacri Apostolici Palat. Magistri, duo hæc Opuscula, explanationem scilicet Antiquæ tabulæ marmoreæ, & Expositionem zonæ veterem statuam marmoream cingentis à Hieronymo Aleandro Iuniore scripta quàm maxima potui diligentia semel & iterum legi, nec quicquam in ijs, quod fidei, christianæq; religioni aduersetur, reperi. Imò verò elaborata, docta, eruditaq; adeo omnia sunt, vt dignissima quæ typis mandentur, censuerim, &c. Romæ die 30. Maij 1616.

Vincentius Graminius.

Imprimatur.
Fr. Gregorius Donatus Mag. Reuerendissimi P. Fr. Hyacinthi Petronij Sacr. Apost. Pal. Mag. Soc. &c.

ODOARDO FARNESIO S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO.

HIER. ALEANDER.

ON abs re videmus, Cardinalis amplissime, φιλομύθους vocari Philosophos ab ipsorum coriphæo Aristotele. quòd fabulæ ex rebus constent admirandis, hæ ingenia excitent ad rerum caussas indagandas. quò fit, vt poetarum scripta, & quæ ijs respondent, picturæ, cælaturæ, alia id genus in sapientum manibus cum voluptate versentur. Philologos præsertim, qui variam multiplicemq; in veterum

libris eruditionem venantur, antiqua nomismata, gemmarum scalpturas, exculpta marmora, cælatas tabulas mira quadam solertia perscrutantes inspicimus. vt enim hæc de libris, ita de his libri lucem persæpe mutuantur.

——— alterius sic

Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Ea me quoque dulcis insania (quid ni fatear?) ludit. nomine vtor, quo fortasse studium hoc nostrum appellabunt seuerioris homines supercilij. nec abnuo, si cum ijs conferant, quæ ad res diuinas, aut Reip. administrationem spectant. cæterùm illos nihil moror, qui magnum quid facere sibi videntur, quùm aut ambitioni sinum laxant, aut coaceruandis opibus inuigilant. qui sanè si litterarias hasce amœnitates res ludicras vocabunt, ego vicissim illorum studia. num ridendi tantùm sunt pueri, quos videmus

Ludere par impar, equitare in arundine longa;

illi non item, qui vetita legibus alea integra addicunt patrimonia? magna ludas, an parua, lusus sunt & nugæ, quæcunque ad aliam dirigimus metam, quàm quæ à summo rerum conditore proposita est. Hominum insuper conditio id iure suo vindicare videtur, vt fatigato serijs animo quæramus remissionum diuerticula. nec id prudentes viri improbant. quanto minus tu, Card. Illustriß. qui vt

auctoritate, ita prudentia præpolles? Proinde libellum hunc tibi meum offerre non sum veritus; quùm nollem præsertim sine munusculo te conuenire. vt enim affecti diuinitus beneficio templum adeunt cum stipe, & votiua tabella; ita ego, qui te iamdiu præsens venerari in votis habebam, differre malui, quàm vacuus accedere. An ignoras, quantum ego, quantum tota gens Aleandra Serenissimæ tuæ Domui debere profitemur? siquidem Hieronymus aui mei frater à summo optimoque Pontifice Paulo III in Cardinalium senatum adscitus, amplissimisque legationibus cohonestatus est. pater verò meus Scipio, eiusque germanus Franciscus Archiepiscopus Brundusinus in fidem suscepti & clientelam magni tui patrui Alexandri Cardinalis omnibus seculis prædicandi, plurimum sibi semper rebusq; suis accessisse præsidij senserunt. itaque degenerem meritò me quis arguat, nisi te mihi patronum adoptem, in quo & heroicam illam maiorum tuorum indolem florere video, & præclaram inire concordiam cum summo isto honoris gradu summam humanitatem. cuius siquis nescius audaciam sugillet meam, quasi munus tribuam tuæ magnitudini impar; is animaduertat velim, quædam esse, quæ plus artificio debent, quàm materiæ; alia contrà, vbi opus sordeat, plurimum ex materia habere pretij.

Fac igitur, quæ à me elaborata sunt, parui eſse aut nihili; at argumentum omnino probabitur, Sol nimirum in tabula exhibitus, à quo nos fabularum nebulas amouere conamur. Ea res principibus viris congruit, tibi verò præ cæteris. Et calor è Sole, & splendor dimanat. Tu quùm beneficentia emineas, qui sanè calor eſt, quo vos Principes meritos homines, & fœcunda fouetis ingenia, ne in ſterilitatem degenerent; ſplendore tamen quàm maximè excellis. non eum dico, quo effulges ob clariſsimos natales, & ſacram iſtam purpuram, ſed quem ſapientia, quem virtutes largè tribuunt, pietas in primis & magnificentia ſacro magnoque principe dignæ. Accedit, quòd ſuaſorem ad eam rem habui ampliſſimum, tuique ſtudioſiſsimum Octauium Cardinalem Bandinum, cuius domi meus hic fœtus natus educatuſque eſt. Quin me hac ratione mihimetipſi cauiſse, nemo non fatebitur. ſunt homines hac tempeſtate adeo lyncei, vt vel in Sole maculas deprehendant. quid ni meis in ſcriptis quamuis de Sole loquentibus? at profectò ſub tui nominis patrocinio, quaſi ſub tutelari Genio, nihil mihi fuerit pertimeſcendum.

Typus antiquæ tabulæ ex albo marmore magnitudinis pedum ſeſquitrium ex vnoquoque latere.

Extat Romæ in ædibus Haſdrubalis Matthæi Marchionis Iouij.

EXPLICATIO TABVLAE HELIACAE.

HILOSOPHORVM omnium, nedum poetarum parens Homerus serias disciplinas tegumento fabularum inuolens, præclaram animis hominum instillare veritatem suaui quadam persuasione conatus est. vt enim doceret, supremum illud numen, quem Deum vocamus, non cælestes tantùm sibi sedes vindicare, sed & per hanc rerum vniuersitatem diffusum esse, suaq; maiestate atq; adeo præsentia complere omnia, quæ aut oculis metimur, aut intellectu percipimus, Deos innumeros quibuslibet rebus, locisque inseruit. nec tantùm ætheri Iouem præfecit, Iunonem aëri, mari Neptunum, terræ Cybelem, sed & montibus, pratis, siluis, fontibus, & fluminibus, vrbibus ac regionibus, cunctisq; propemodum terræ angulis suos tribuit genios. ac, vt cum Maximo Tyrio loquar, οὐδὲν μέρος Ομήρῳ ἄθεον. Norat quidem præstantissimus vates (vel Iustino martyre teste) vnicum esse summum illum rerum omnium moderatorem atque opificem; verùm infixam iampridem mentibus hominum πολυθεΐαν, roboratamq; Orphei auctoritate, haud ita pronum erat euellere. At infeliciter res cecidit, nam deliniti homines Homericorum carminum suauitate, atque præstantia, quò magis ille (quis scit, an ex industria?) non credenda, ac prorsus indigna de Dijs cecinerat, eò maiorem fabulis illis adhibuere fidem, adnitente humani generis hoste, cui optimam veritatis frugem adulterina semente corrumpere volupe est. Enimuerò illis, qui acriori iudicio præditi erant, licet integrum non foret, vnicum tantùm rudioribus persuadere numen; vtpote qui veterum poetarum auctoritatem plurimi facerent, quibusque à recepta de Dijs sententia recedere religio esset, conati sunt tamen poeticis figmentis corticem detrahere, ac delitescentem, quoquomodò possent, eruere veritatem. ac minimè

nimè quidem aut Apollini, aut Mercurio, cæterisuè institutam ab antiquis venerationem prohibere, ne capitis fortasse discrimen subirent, quod olim Socrates; sed ita colendos docere, vt referrentur omnes ad vnicum illud numen, quem deorum patrem Plato appellat. Verùm permolestum compluribus videbatur, intellectu tantummodo peruestigare Deum, non etiam visu vsurpare; vt propterea Iudæos deriderent, quasi incertum Deum (quemadmodum nominat Lucanus) colerent, aut, vt ait Petronius, summas cæli aduocarent auriculas. ac videtur Dauid non semel conqueri in psalmis, exprobratum illi esse, vbi deus suus foret, quasi nusquàm esset, qui sub aspectum non caderet. Quapropter quum nihil Sole pulchrius, vtiliusq; in conspectum sese daret, Solem ipsum Deum arbitrati sunt, vtpote quem etsi non omnia corporis sui magnitudine occupare, terras tamen, ac maria vi radiorum peruadere viderent, atque animantibus & plantis salutem, ac vitam afferre, reliquis insuper astris lumen impertiri, cælumq; ipsum conspicuum reddere. eleganter Minutius Felix in Octauio: *In Sole adeo rursus intende, cælo affixus sed terris omnibus sparsus est; pariter præsens vbique interest, & miscetur omnibus, &c.* ac sanè vel ipse Plinius, qui fabulosam de dijs persuasionem irridet, num quis præter Solem deus sit, ambigere videtur. quod verò de Sole canit Homerus, eum scilicet inspicere, exaudireque cuncta;

Ἠέλιος θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις;

affirmari de Deo opt. max. tantummodo potest. idq; maximum vatem allegoricòs innuisse fatendum est, ne sibi aduersari dicamus; quùm alibi Solem fabuletur non ante suorum cædem boum à socijs Vlyssis patratam cognouisse, quàm id ab alijs fuisset nuntiatum. Perspicuum sanè omnibus ex Pausania, Xenophonte, alijsque, vnum Deum Solem Persis creditum. tradit etiam Philo Biblius (Eusebio referente) ex sententia Saconiathonis, qui de Phœnicum theologia conscripsit, Solem apud Phœnices deum existimatum, quem Beelsamonen vocabant, hoc est cæli dominum. Ex qua persuasione effectum est, vt quandoque apud scriptores Dei vocabulum absolutè pro Sole positum inueniatur,

quem-

quemadmodum libro ſecundo Emend. animaduertit Carrio. fortaſſis etiam vox ἥλιος apud Græcos ab Hebræa, אֵל quæ Deum ſignificat, originem ſumpſit. At præ cæteris Macrobius primo Saturnaliorum pluribus argumenris euincere contendit, deos omnes ad Solem referri, idque vnum eſſe numen, quod ſub varia nominum appellatione gentes venerentur. Quò etiam ſpectaſſe dicat aliquis antiquæ tabulæ auctorem, quam ex Romano marmore ſignis parum prominentibus exculpto delineationibus ad amuſſim expreſſam hic dedimus. in ea cum radiato Solis capite præcipua Apollinis inſignia arcum nempe, & pharetram inſpicimus; poculum item Bacchi hedera circundatum; clauam ac leoninam pellem Herculis, Mercurij caduceum. Erit etiam qui exiſtimet, eum, qui tabulam exculpendam curauit (ſeu Romanus fuerit, ſeu Græcus) morem probaſſe Auguſti, & Hadriani Impp. qui tametſi Romana ſacra reuerentiſſimè colerent, peregrinas ceremonias contemptui habuerunt. neque enim Oſirim hic inſeruit Aegyptiorum, aut Horum, aut Anubin, non Aſſyriorum Adonin, non Phrygum Attinem, non Mithram Perſarum, non Hammonem Lybiæ; quanquam & hoſce ſub nomine Solis comprehendi, Macrobius alijque aſſerant. Licet verò Liberi patris ſacra ex Vrbe, & Italia olim Senatus conſulto fuerint exterminata, vt libro nono quartæ decadis tradit Liuius, & meminit Tertullianus Apologetico aduerſus gentes, eius tamen veneratio pertinaciter ſemper adhæſit. Nam quod de Marte & Ioue ſubtiliter nimis Macrobius diſſerit, non tàm theologicam, aut phyſicam rationem ſequi videtur, quàm ſuæ cauſſæ inſeruire; quùm totus in eam curam incumbat, vt legentibus perſuadeat, deos omnes ad Solem referri. Nos verò propriam quoque ſignificationem huius tabulæ argumentis contineri arbitramur, quam in ſecunda noſtri commentarij parte explicabimus. prius enim inquirendum, quibus rationibus præter eas, quæ à Macrobio afferuntur, quattuor iſthæc numina Apollinis, Bacchi, Herculis, Mercurij ad Solem referantur, cæteraq; diſcutienda, quæ in tabula inſpiciuntur.

SOLIS CAPVT RADIATVM.

PRæcipuum in tabula locum obtinet Solis caput, non eo modo effictum, qualis re vera Sol eſt, ſed qualem exiſtimabant, & recepto more colebant. Intuemur autem ad aliorum diſcrimen deorum magnis circundatum radijs; iuſta ſanè ratione, quùm nullum ſit corpus lucidum, quod proiectis à ſe radijs tantum ſpacij tranſmittat, quantum fieri à Sole videmus. Itaque Solem Heraclitus fontem cæleſtis lucis appellitabat teſte Macrobio, quo exemplo & à Lucretio lib. v. *largifluum fontem* dictum ſcimus,

Quòd maria, ac terras omnes, cælumq; rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.

Dijs ſanè omnibus radiorum corona, ſeu fulgens quoddam lumen appingi quandoque ſolitum, alibi à me doctum eſt. id propria quadam appellatione *nimbum* vocabant, vt pluribus locis teſtatur Seruius. neque verò quis putet, cæteris quidem numinibus ſolidum tantummodo lumen, & quaſi continuum effingi conſueuiſſe, Soli verò in radios diſpertitum: nam & ijs, hominibuſq; quibus diuinitas tribuebatur, dabantur radij. Lucianus de Dea Syria: ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἀκτῖνας φορέει. & in Miſanthropo, adulator neſcio quis auream Timoni ſtatuam verbis erigit κεραυνὸν ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχοντα, καὶ ἀκτῖνας ἐπὶ κεφαλῇ. Plutarchus etiam in libello ad principem ineruditum damnat eos, qui ἀκτινοβολίας imitabantur; & legimus apud Lucanum lib. VII.

Fulminibus manes, radijſq; ornabit, & aſtris.

Suetonius quoque Aug. cap. XCII. Octauium Auguſti patrem ſomniaſſe refert, *filium mortali ſpecie ampliorem cum fulmine, & ſceptro, exuuijſq; Iouis opt. max. ac radiata corona ſuper laureatum currum biſſenis equis candore eximio trahentibus.* quam radiatam Iouis coronam Martianus Capella *flammantem* nominat. Falſus verò eſt Læuinus Torrentius in ſuis ad Horatium Comment. dum credidit, Iouis Anxuri imaginem in argenteo C. Vibij nummo radiatam eſſe. eum denarium appinxit Ful. Vrſinus in libro de Romanis familijs. plures verò videre mihi licuit in

Muſæo

Musæo humanissimi viri Pompeij Pasqualini; atque ijs diligenter inspectis aio, nequaquam esse radios, qui caput illius Iouis coronant, sed prominentia folia siue oleæ, quam Iouis fuisse coronamentum tradit Phurnutus, siue lauri, de qua ita Seruius ad I. Aen. ex additionibus è Fuldensi codice sumptis: *nec aquila, nec laurus dicitur fulminari. Ideo Iouis ales aquila; Iouis coronam lauream accipimus, & qui triumphant, lauro coronantur.* quod magis firmaretur, si validiore argumento, quàm sit coniectura, Vrsini sentētia inniteretur affirmantis, Iouis item Anxuri effigiem esse, quam ex alio denario profert in gente Carisia. Cæterùm radiorum ornatus ad Solem κατ' ἐξοχὴν referri videtur. quamobrem inter præcipua argumenta, quibus eundem cum Sole Martem fuisse Macrobius adstruit, radijs eum insignitum enarrat apud quosdam Hispaniæ populos. Præcipuè verò Arnobius lib. VI. contra gentes, vbi fabulosorum enumerat insignia deorum, haud alia re quàm radiorum ornatu Solem ab alijs distingui innuit. integrum locum præstat adscribere: *Ecce* (inquit) *si aliquis vobis nescientibus, & ignaris rex vrbanus & callidus ex foribus suis Solem tollat, & in Mercurij transferat sedem: Mercurium rursus arripiat, & in Solis faciat commigrare delubrum (vterque enim à vobis glaber, atque ore compingitur læui) detque huic radios, Solis capiti petasunculum superponat, quibus modis internoscere poteritis, vtrum ne Sol iste sit, an ille Mercurius; quùm habitus vobis deos, non oris soleat proprietas indicare?* Nihil porrò aliud radius est, quàm imago lucis, seu species producta à corpore lucido, quæ quidem non discriminatim, sed continuato tenore effluit. at nostrorum imbecillitati oculorum distinctis inter se spiculis, acuminatisq; apicibus exilire videtur. propterea acutos nominat Solis radios Phædra apud Ouidium Epist. ad Hippol.

Quòd sit auus radijs frontem vallatus acutis,
Purpureo tepidum qui mouet axe diem.

Et quodcunq; oblongum sensim in acumen desinit, radij speciem gerere dicimus. eius imaginem obeliscis inesse animaduertit Plinius lib. XXXVI. *Trabes* (inquit) *ex eo fecere reges quodam certamine obeliscos vocantes, Solis numini sacratos. Radiorum eius argumen-*

gumentum in effigie est, & ita significatur nomine Aegyptio. & in palmæ folijs Apuleius lib. XI. Metam. quùm ait: *& caput decorè corona cinxerat palmæ candidæ folijs in modum radiorum prosistentibus*. Quosdam etiam Aethiopiæ populos, qui capite vtebantur vice pharetræ sagittas ei circumponentes, id in radiorum morem facere dicit Lucianus dial. de Saltat. περιδέοντες αὐτῇ ἀκτινηδὸν τὰ βέλη. quemadmodum & Heliodorus lib. IX. Aethiop. hist. qui eleganter illam sagittarum circumpositionem describit: πλέγμα γάρ τι κυκλοτερὲς τῇ κεφαλῇ περιθέντες, καὶ τοῦτο βέλεσι κατὰ τὸν κύκλον περιπείραντες, τὸ μὲν ἐπτερωμένον τοῦ βέλους πρὸς τῇ κεφαλῇ περιτίθενται, τὰς δὲ ἀκίδας οἷον ἀκτίνας εἰς τὸ ἐκτὸς προβέβληνται: *circulari quodam inuolucro caput ambientes, illudq; sagittis in orbem configentes, pinnas quidem ad caput conuertunt, cuspides verò ad instar radiorum extrorsum protendunt*. quem morem pluribus locis tangit Claudianus; de nupt. Honor.

——— *quantum crinita sagittis*
Attulit extremo Meroe circumflua Nilo.

in poematio de Nilo:

Et gens compositis crinem velata sagittis.

Panegyr. in tertium Consul. Honor.

Ignauas Meroe traxit de crine sagittas.

lib. I. de laud. Stilicon.

Venerat & paruis redimitus Nuba sagittis.

paruis ait, vt Heliodorus μικροῖς βέλεσιν. Id etiam animaduersum in leonis iuba; atque ob eam caussam sacrum Soli id animal quidam suspicati sunt. Horapollo lib. II. κεφαλὴν γὰρ ἔχει μεγάλην τὸ ζῶον, καὶ τὰς μὲν κόρας πυρώδεις, τὸ δὲ πρόσωπον στρογγύλον, καὶ περὶ αὐτὸ ἀκτινοειδεῖς τρίχας, κατὰ μίμησιν ἡλίου. ὅθεν καὶ ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ ὥρου λέοντας ὑποτιθέασι, δεικνύντες τὸ πρὸς τὸν θεὸν τοῦ ζώου σύμβολον: *magnum habet caput hoc animal, & pupillas ignitas, faciem verò rotundam, & circumfusos radiorum more pilos instar Solis. quare & Hori solio leones supponunt, huius animalis cum deo illo similitudinem indicantes*. eapropter sunt qui autument, dictum iubar à iuba. Varro lib. VI. de lingua lat. *Iubar dicitur stella Lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, vt leo in capite iubam*. & lib. V. *ea-*

dem

dem stella vocatur iubar, quòd iubata. Vide & Festum Pompeium. Eadem quoque de causa radij, & radioli, seu radiolæ dictæ sunt oleæ quædam. Isidorus lib. XVII. Orig. cap. VII. *Radiolæ, pro eo, quod oblongæ sint in modum radiorum.* sic radij in rota appellantur ligna, quæ à centro ad circulum canthis inclusum ducuntur. sic vocantur textoria quædam instrumenta, & virgæ, quibus mathematici, & geometræ vtuntur. eadem ratione radiatam galli gallinacei cristam agnoscit Plinius lib. X. cap. XXI. & vetus poeta.

Crista riget radijs, ignea barba micat.

vt è contra Solem *cristatum radijs* dicit Claudianus. Phœnicis quoque caput radiatum fuisse innuit Lactantius Firmianus, seu quisuis fuit auctor elegiæ de Phœnice:

Aequatur toto capiti radiata corona,
Phœbei referens verticis alta decus:

necnon Ausonius eo versiculo:

Ales cinnameo radiatus tempora nido.

quo loci si Iosephi Scaligeri admittenda foret emendatio ex quadam eius epistola, quæ inter postuma opuscula extat, vt pro *nido* legeremus *nimbo*, nullo tamen pacto eius interpretationi acquiescendum esset. ineptè enim metaphoram ex metaphora petijsset Ausonius, dum caput, & collum phœnicis descripturus rubro colore aspersum, ad theatralem croci sparsionem eo vocabulo respicere voluisset. siquidem methaphoricè sparsionem illam nimbum appellauit Martialis ijs locis, quos Lipsius adducit cap. XVI. de Amphitheatro. quocirca sumenda esset potius interpretatio ex Seruio, qui (vt & suprà attigimus) affirmat, *nimbum* dici lumen illud, quo deorum capita cingebantur. quasi radiorum similitudinem affinxerit Ausonius phœnici, non respectu rubri, aurei vè coloris, sed prominentium potius in capite pinnularum, de quibus Plinius lib. X. cap. II. *cristis faciem caputq; plumeo apice cohonestante.* & Solinus cap. XXXVI. *capite honorato in conum plumis extantibus, cristatis faucibus, circa collum fulgore aureo, &c.* Tiaram vocat Phisiologus Epiphanij: τιάραν γὰρ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλήν. at in morem circuli esse testatur Achilles Statius lib. III. de

amo.

amo. Leuc.& Clit. eoque circulo imaginem Solis referri,cui auis illa ſacra eſſe dicebatur . ideoq; pinnarum illæ proiectiones ϖτε-ρῶν ἀνατολαὶ ab eo appellantur, voce de Solis exortu vſurpari ſolita. neq; aliò (vt mea fert ſententia) reſpexiſſe videtur Philoſtratus, quùm phœnicem ex ſe radios emittere dixit. his enim verbis vſus eſt lib. III. de vita Apollonij cap. XIIII. ἀναι δὲ ἕνα ἐκ-διδόμενον τῶν ἀκτίνων. &, ni fallor, alluſit Claudianus de Phœnice ita loquens:

——— *rutilo cognatum vertice ſidus*

Attollit criſtatus apex. ———

Cæterùm in Auſonio nihil temerè muto; quum illud *radiatus tempora* abſolutè ſit poſitum. ſubaudiendum autem τὸ *in*, vel τὸ *ex*, vſitato poetis loquendi genere, vt intelligatur *in nido*, vel *ex nido*. quippe phœnicem ex odoratis ramuſculis, cinnamomo præſertim nidum ſibi, ſeu rogum conſtruere, teſtantur paſſim ſcriptores, quorum teſtimonia prudens omitto, Solino contentus, qui eodem cap. XXXVI. *rogos* (inquit) *ſuos ſtruit cinnamis, quos propè Panchaiam concinnat*. Cæterùm, vt ad tabulam reuertamur, fabri vitio, incuriauè factum crediderim, vt vndecim tantùm radij Solis caput cingant. duodecim enim exculpere oportuit, quùm totidem Solari coronæ tribuerentur, teſte Virgilio, qui lib. XII. de Latino Rege à Sole originem ducente ſic canit:

——— *ingenti mole Latinus*

Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum

Aurati bis ſex radij fulgentia cingunt,

Solis aui ſpecimen. ———

Eo numero duodecim menſes deſignabantur, quibus annuus eius curſus perficitur. quod ex Artemidoro patet lib. IIII. Ὀνειροκριτικῶν, cap. XXXV. referente, quendam, qui ſomniarat, ſolem ſe factum eſſe, ac vndecim inſignitum radijs per forum progredi, conſequutum quidem eſſe dignitatem, at vndecimo menſe obijſſe, propterea quòd perfectum radiorum numerum non haberet. Et apertius Martianus Capella de Nupt. Philolog. lib. II.

Solem te Latium vocitat, quòd ſolus honore

Poſt patrem ſis lucis apex; radijsq; ſacratum

Biſſe-

Bissenis perhibent caput aurea lumina ferre,
Quòd totidem menses, totidem quòd conficis horas.

Quare minimè assentiendum est Nonno, qui libro XXXVIII. Dionys. septifidos radios Solis fuisse sic innuit:

Ἑπταπόρους ἀκτῖνας ἐπὶ πλοκάμοισιν ἑλίξας.

nisi quis ad septem cælestes sphæras referre hunc numerum velit, quemadmodum de septichorde lyra inferius dicetur. nam & Romæ in regione Templi Pacis colossum fuisse septem radijs insignitum, tradit P. Victor. coronam planè septem radiorum Martianus lib. I. Palladi tribuit, innuens fortasse perfectam, absolutamque septem artium scientiam. Albricus philosophus in libello de Deorum imaginibus duodecim etiam gemmas Solari coronæ tribuit sic scribens: *coronam verò capite gestabat Apollo duodecim lapidum pretiosorum.* quæ fuerint eæ gemmæ, quaque serie connexæ, pluribus declarat Martianus, vt infra perpendemus.

APOLLO SOL.

QVamuis apud Homerum alius videtur Sol esse, alius Apollo; pleriq; tamen poetarum, aliorumq; scriptorum nullum inter ipsos discrimen statuunt. fuere, qui crederent, Solis filium esse Apollinem; ideo Themistius Oratione XVI. nominat ἥλιον τὸν πρόγονον τοῦ Ἀπόλλωνος, *Solem Apollinis progenitorem.* alij patrem dixere: Plutarchus libro de Oracul. defectu: καὶ εἴτε ἥλιός ἐστιν, εἴτε κύριος ἡλίου, καὶ πατὴρ, καὶ ἐπέκεινα τοῦ ὁρατοῦ παντός, *& siue Sol est, siue dominus paterq; Solis, cunctaq; visibilia excedens, &c.* at nihil facilius Mythologi affirmant, quàm vnum, eundemq; cum Sole esse Apollinem; quem ideo adolescentulum fingi solitum dixerunt, *quòd Sol* (inquit Isidor. VIII. Orig.) *quotidie oriatur, & noua luce nascatur:* siue ad innuendam, vt Phurnuto videtur Solis formositatem; vt enim nihil apparet Sole pulchrius in hac rerum vniuersitate, ita nulla hominis ætas adolescentiam pulchritudine anteit. aut certè, vt alij autumant, quia Solis vis, calorque vnde vitam cuncta hauriunt, idem semper est, neque vnquam senescit.

Sol ſemper iuuenis, rapidum qui diuidis axem,

ait vetus poeta: *quia occidendo* (inquit Fulgentius primo Mythol.) *& renaſcendo ſemper eſt iunior; ſiue quòd nunquàm in ſua virtute deficiat, vt luna, quæ creſcit, & minuitur*. Intonſum quoque fingebant Apollinem, aureoq; capillitio, longam ſignificantes emiſſionem, aureumq; Solarium radiorum fulgorem, vt aſſerit Macrobius. eodem reſpectu χρυσοκόμαν appellitatum præter eundem Macrobium teſtatur Phurnutus. vnde Martianus Capella lib. 1. de nupt. Philol. *Solis* (inquit) *auguſtum caput radijs perfuſum, circumactumq; flammantibus veluti auratam cæſariem rutili verticis imitatur*: Eundem radiorum iactum repræſentant arcus, & ſagittæ, quibus Apollinem inſignibant, vt Macrobius animaduertit. Lucianus de Aſtrologia: καὶ τοῦ ἠελίου τὰς βολὰς, τὰ δὴ ἐγὼ ἠματα εἶναι συμβάλλομαι, *& Solis iacula, quæ ſanè ego radiorum ictus eſſe conijcio*. quamobrem Fulgentius primò Mythologic. *arcum verò huic, ſagittaſque conſcribunt, quòd de circulo eius radij in modum ſagittarum exiliant*. Martianus lib. 1. *hinc quoque ſagittarius, hinc quoque vulnificus, quòd poſſit radiorum iaculis icta penetrare*. Eandem ob cauſſam non Apollini ſolum, ſed & Dianæ ſagittas tribuebant, quam Lunam exiſtimabant, Phurnutus: ἑχομένως τοίνυν ὦ τέκνον Απόλλων ὁ ἥλιός ἐστιν, Ἄρτεμις δὲ ἡ σελήνη, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοξότας ἀμφοτέρους παρήγαγον, τὴν ὡσανεὶ ἄφεσιν πόρρω τῶν ἀκτίνων αἰνιττόμενοι, *deinceps ò fili, Apollo ſit tibi Sol, Diana Luna; ob id enim vtriſque dant ſagittas, radiorum illam in longum iaculationem quodammodo innuentes*. Idem ſcribit Plutarchus lib. de Homero, & meminit D. Auguſtinus lib. VII. de Ciuit. Dei cap. XVI. quamobrem radij à Lucretio, & Auſonio *tela diei*, à Prudentio *ſpicula* dicuntur. Aliam quoque allegoriam ſub Apollinaribus ſagittis deprehendit Fulgentius: *quòd* (inquit) *ſuorum radiorum manifeſtatione omnem dubietatis ſcindat caliginem*. Verùm id potius indicare voluit antiquitas, dum vaticiniorũ præſidem ſtatuit Apollinem. ſiquidem per ambiguitates, quæ diuinatione tolluntur, tenebræ ſignificantur, quas fugat lucis exortus. Tripodem verò eidem tribuebant ad tres partes temporis notandas, quarum auctor Sol eſt, id Fulgentius videtur innuere, quùm ait: *Tripum quoq;*

Apolli-

Apollini adijciunt, quòd Sol & præsentia cernat, & futura visurus sit. & Martianus Capella lib. VIII. *Ipsaq; tripus trini cursus præsagia pollicetur, hoc est extantis, instantis, & rapti*. dixerat etiam lib. VII. *in tria se spacia temporis cursus alternat, ideoq; tribus diuinatio memoratur*. posteriora verba ferri possunt in Martiano; propè tamen est, vt reponam, *tripus diuinationis memoratur*. Suidas quoq; τρίπους (inquit) κατὰ τοὺς τρεῖς χρόνους μαντευόμενος. ἐνεστῶτα, παρεληλυθότα, καὶ μέλλοντα, *tripus circa tria tempora vaticinatur, præsens, præteritum, & futurum*. Cæterùm musicus, & citharedus inducebatur Apollo, quia Sol omnia temperat, vt visum Georgio Codino in libello de Origin. Constantin. & vniuersi harmonia est. Suidas: Ἀπόλλωνος ἄγαλμα κιθάραν ἐπὶ χειρῶν ἔχον πλάττουσι. οἱονεὶ τὸν ἥλιον τὴν τοῦ παντὸς ἁρμονίαν, *Apollinis simulachrum fingũt citharam manibus tenens, quasi sol sit harmonia vniuersi*. Quare musicum fingi Apollinem ait Phurnutus, quòd Sol debita mensura feriat, regatq; omnes mundi partes, efficiatq;, vt mutuo concentu concinnus vbique sit mundus nulla dissonantia apparente. Verùm de Apollinis lyra, eiusq; significatione non semel postea dicemus. Porrò ex temperie, quam Solis calor progignit, quùm salus animantibus exoriatur, medicum indigitarunt Apollinem. Macrobius lib. I. Saturn. *Idem auctor est publicæ sospitatis, quam creditur Sol animantibus præstare temperie*. & mox: *quia temperatus Solis calor morborum omnium fuga est*. Aiunt præterea ex Sole præcipuè cordis vigorem pendere, caloremq; naturalem, vnde & seruatur sanitas, & morbi fugantur. Herbæ quinetiam, quibus medicorum filij ad sanitatem tuendam, reparandamq; conficiunt pharmaca, Solis vi proueniunt. Sed & non hæ tantùm, verum etiam omnes, quæ animantibus victum suppeditant. ideo pastor Apollo dictus, boum quidem à nonnullis, ouium à Pindaro, equarum à Callimacho, vt omne genus animantes à Sole pasci significarent. Duas itidem aues Apollini dedicatas inuenimus, Cycnum, & Coruum, vt eius quidem candore dies, huius verò nigredine nox denotaretur. quæ fieri videmus Solis accessu decessuque. quod inquit Martianus Capella lib. VIII. & apertius Apuleius lib. Floridorum Aesopicum enarrans apologum.

BACCHVS SOL.

QVod in tabula ſubiacet lyræ poculum, id Bacchi eſſe, nemo in dubium reuocauerit, quùm magnum videat, quùm anſatum, quùm hedera circumſeptum. Ac proprium quidem Liberi patris poculum fuiſſe Cantharum tradit Macrobius quinto Saturnal. quod poculi genus magnum fuiſſe, docet Atheneus lib.XI. quapropter in antiqua inſcriptione Arimini mentio eſt Bacchi ſtatuæ cũ Canthāro. ſcribit etiã Plinius lib.XXXIII.cap.XI. C.Marium poſt victoriam Cimbricam cantharis potaſſe Liberi patris: quod & Valer.Max.refert lib.III. cap.VI. Hinc Sidonius Baccho triumphanti cantharum dexteræ applicat, quaſi præcipuum geſtamen:

Cantharus, & thyrſus dextra, læuaque feruntur.

Sed & Arnobius lib.VI. *in Liberi dextera pendens potorius cantharus.* Itaque Virgilius Ecl.VI. aptiſsimè Sileno Bacchi nutritio cantharum aſsignat anſa pendentem:

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.

grauem dicit, propterea quòd magnus eſſet. hinc verò patet, anſas habuiſſe id genus poculi, quemadmodum in tabula inſpicimus. Scio equidem, aliam formam cantharo tribui à nonnullis, quòd in antiquis monumentis Bacchus effingatur cũ anſato vaſe ventrioſo quidem, at non lati admodum oris. verùm is fortaſſe cotylus eſt, ſeu cotyliſcus, qui vnicam tantùm habebat anſam, & Bacchi nihilominus proprius, teſtibus Atheneo lib.XI. & Iulio Polluce lib.VI. Tabulæ opifex noſtræ magnum, latumq; poculum exhibere voluit, aut cantharum adumbrans, cui nauigij forma (forſitan ad dimidij oui ſpeciem) inerat, aut phialam; quæ rotunda, & aut lebeti ſimilis, aut balneorum cameræ, nec non vtrinque anſata, vt ex Atheneo palàm eſt. Quocirca Bacchi poculum phiala Ariſtoteli dicitur libro de Poetice, vbi de metaphora agit, docens, Bacchi clypeum pro phiala, Martis phialam pro clypeo vſurpari poſſe. quo loco ſcitè conſiderauit Alexander Piccolomineus Caſteluetrium carpens, phialam intelligi, quæ forma haud longè diſtaret à clypeo, quò magis in ea metaphora proportio

tio locum habeat. Huc etiam respexit Vitellius, qui magnam illam patinam à se dedicatam *clypeum Mineruæ* dictitabat, teste Suetonio cap. XIII. nec alia sanè ratione scutellam nominamus; quòd scuti formam quodammodo gerat. à *scuto* enim *scutellam* deriuari tradunt veteres grammatici Diomedes lib. I. Cledonius, & Cosentius in arte. Atque eò magis probatur, quòd Strabo lib. XIV. in enarranda historia architecti illius, qui montem Athon in Alexandri simulachrum effingere meditabatur, phialam vocat, quam Vitruuius pateram dicit in præfatione libri secundi. Verisimile autem mihi fit ex forma, quam indicauimus, phialam pede caruisse, vt ex Parthenio, & Apollodoro videtur innuere Atheneus; vnde illam pocillatores (testante Polluce) summis digitis sustinebant. Verùm ornamenti ratio habita est in tabula, in qua fabrilia errata non semel deprehendentur. Atqui hederæ circumplicatio eò magis Bacchi poculum arguit, quod propterea Cissybium nominare posses. Pollux lib. VI. cap. XVI. τὸ δὲ κισσύβιον κισσὸς περιέθει, ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ ὄνομα; *Cissybium verò hedera ambit, vnde & nomen sumpsit.* tametsi ita appellari scribit Atheneus, non quòd hederaceis folijs circundatum, sed quòd ex hederæ ligno effictum esset. additq; altera tantùm parte fuisse auritum. Cæterùm apud Nonnum lib. XIX. saltationũ præmia à Baccho proponuntur maximi crateres aurei, argenteiq; hedera ornati. ac sanè id ornamenti genus poculis indebatur, quare Trebellius in Claudio ex epistola Gallieni exhibet discum corymbiatum, lancem pampinatam, pateram hederatam ex argento. Cur verò Baccho hedera sacra? si fabulas audiamus, ob Cissi commutationem. is ex Bacchi saltatoribus erát, qui quùm ex saltu prolapsus interijsset, in hederam versus dicitur, vt refert Constantinus Cæsar lib. XI. cap. XXXI. Aliam fabulã narrant alij, nempe infantem Bacchum à perquirente Iunone hedera occultatum. Ouidius tertio Fastor.

Nisiades nymphas, puerum quærente nouerca,
Hanc frondem cunis apposuisse ferunt.

Plinius tamen lib. XVII. cap. IV. *Antiquitus* (ait) *corona nulla nisi Deo dabatur; feruntque Liberum patrem primum omnium imposuisse capiti suo ex hedera.* At Phurnutus ideo Baccho tribui he-

deram ſcribit, quòd eius folia vitis folijs, corymbi racemis vuæ ſint ſimiles. quod neſcio quis apud Plutarchum cõſiderat lib. I I I. ſympoſ. quæ. I I. fabulam verò ſapit opinio de vitis feracitate, ſi putator eius hedera fuerit redimitus; quam vide apud Conſtant. Cæſarem lib. v. cap. xxIv. Alias cauſſas aſſignat Feſtus: *in tutela* (inquit) *Liberi putabatur eſſe, quia vt ille iuuenis ſemper, ita hæc viret. vel quia ita omnia, ſicut ille mentes hominum, illigat.* an non potius quia habet hedera πνεῦμα μανίας ἐγερτικόν τε καὶ παρακινητικὸν *ſpiritum quo furor excitatur, & commouetur*, vt viſum Plutarcho? an verò quia hedera antipharmacum eſt (vt loquitur Iſidorus) ebrietatis? æquum enim fuit, vt Bacchus, qui vini potum inuenit, malis etiam inde enaſcentibus ſuccurreret, quemadmodum Plutarchus eod. lib. I I I. Symp. & Atheneus lib. xv. conſiderant. quam fuiſſe quoq; Varronis ſententiã innuit Seruius ad v I I I. Ecl. Virg. ſiue id efficiat hedera refrigerando, vt præter nuper laudatos auctores Clemens quoque Alexãdrinus affirmat Pædag. lib. I I. cap. xxv I I I. ſiue quia ſua illa acrimonia vapores digerit in cerebrum ſublatos. An igitur hederæ corona poetis datur, quaſi vinoſis? idem Seruius loco laudato: *Hedera autem ideo coronantur poetæ, quoniam poetas ſemper vino plurimo manifeſtum eſt vti, &c.* nam vinum non immoderate ſumptum incitabulum ingenij videtur eſſe ad virtutes, & litteras; quod & Plato non negat. qua de re Plutarch. ſympoſ. v I I. quæſt. x. aliter tamen alij. *Hedera coronantur poetæ* (inquit Seruius ad v I I. Virg. Eclog.) *quaſi Libero conſecrati; qui etiam vt Bacchæ inſaniunt. vel quòd ſemper virent hederæ, ſicut carmina æternitatem merentur.* Dicendum tamen, poetarum præſidem ſtatui Bacchum, quia non alius eſt ab Apolline. ideo & Muſas ei comites addunt. Diodorus lib. I I I. de Bacchi peregrinatione loquens: φασὶ δὲ καὶ τὰς μούσας αὐτῷ συναποδημεῖν, *aiunt quoque Muſas cum eo peregrè iuiſſe.* Quod ſi Apollo Sol, itidem & Bacchus. atque ipſa hedera, quæ modò alba dicitur, modò nigra, diem fortaſſe, noctemque indicabat, quemadmodum de Apollinis cycno, & coruo dictum eſt. Si Apollo vates, ſimiliter & Bacchus, vt Macrobius docet. ſi medicus ille, hic etiam medicinæ peritus, vt Plutarchus auctor eſt I I I. Sympoſ. illũ Græ-

ci ἀκερσεκόμην, hunc εὐχαίτην dixerunt, vnde Tibullus:

Solis perpetua est Phœbo, Bacchoque iuuenta,
Nam decet intonsus crinis vtrumque deum.

Insuper in vtriusque tutela Parnassus erat. Lucanus lib. v.

——Parnassus gemino petit æthera colle
Mons Bromio, Phœboque sacer, cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

Eapropter (vt diximus) etiam sub Baccho Sol intelligitur, vt pluribus docet Macrobius. Itaque Bacchantes sic Ouidius iv. Metam. inducit canentes in Orgijs:

——tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cælo.——

& eum Eumolpus nominat in Bacchicis carminibus apud Diodorum libro primo.

Αστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.
Sidereum Dionysum igni radiante coruscum.

Ac quòd plures ex Philosophis, Empedocles scilicet, Anaximander, Xenophanes, Democritus, Metrodorus, Plato ipse Solem rati sunt aut ignem esse, aut ex igne conflatam massam, vt videre est apud Plutarchum de placit. philos. lib. iI. cap. vi. & xx. fabula exorta est, Bacchum ex vtero matris perustæ, tanquàm ex igne prodijsse. eleganter vetus poeta:

Sic Apollo, deinde Liber sic videtur ignifer.
Ambo sunt flammis creati, prosatique ex ignibus.
Ambo de comis calorem, & ambo radios conserunt.
Noctis hic rumpit tenebras, hic tenebras pectoris.

Atque ad indicandam radiorum proiectionem aureis cornibus Liberi frontem insignibant. ex quo eum Græci χρυσόκερων cognominarunt. Horatius lib. iI.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum.

Sidonius Apollinaris:

——caput aurea rumpunt
Cornua, & indigenam iaculantur fulminis ignem.

Quòd verò Liberum tradunt totum obijsse orbem, vt est apud Diodorum lib. I I I. quid aliud, quã solarem excursionem commostrare voluerunt? nec minus tigres, lynces, pantheræ velocissima animalia eidem sacra Solis pernicitatem denotare queunt. quanquàm sunt qui credant, ideo adscriptas Baccho huiusmodi animantes, quòd calidissimæ sint; vt de panthera præcipuè testatur Philostratus primo Imaginum. Concinnè existimant alij, maculosas earum pelles stellatum cælum significare, quod de hinnulea pelle, qua Bacchus amiciebatur, aperte libro primo prodit Diodorus ijs verbis: φασὶ δέ τινες καὶ τὸ ἔναμμα αὐτῷ τὸ τῆς νεβρεῖδος ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρων ποικιλίας περιῆφθαι; *nonnulli quoque ideo nebride Bacchum amictum esse dicunt, vt astrorum varietas significetur.* id ex Orpheo sumpsit, qui hinnuleam Bacchi pellem dixit esse

Ἄστρων δαιδαλέων μίμημ' ἱεροῦ τε πόλοιο.

apud Macrob. primo Satur. cap. xx. nam sideribus Sol constitutus est moderator. Martianus lib. I I.

Nam medium tu curris iter dans solus amicam
Temperiem superis, compellens, atque coërcens
Sidera sacra deùm, quùm legem cursibus addis.

At verò quia fœcunditatis largitor Sol est, Bacchum salacem finxerunt, & Priapi parentem, satyrosque ei addiderunt, nec non in sacris eius phallus circunferebatur, testibus Eusebio de Præpar. Euang. & Augustino lib. v I I. de Ciuit. Dei, qua de re non nihil etiam Arnobius alijque. Porrò descensus Bacchi ad inferos, Solis occasum commostrat, quo recidit (vt Ennius loquitur) *in infera noctis*. Nec omnino insuperhabendum quod scribit Plutarchus quæst. Rom. xxv I I I. Bacchi iusiurandũ sub tecto minime fieri. id enim eandem rationem habere videtur, qua Tertullianus cap. v I I I. de Spect. affirmat, Solis effigiem non sub tecto templi, sed in aperto collocari solitam, quùm Sol se omnibus semper videndum præbeat. Qua de re & Isid. lib. xv I I. Orig. verbis ipsis à Tertulliano mutuatis. Vitruuius lib. I. cap. I I. *Ioui, fulguri, & Cœlo, & Soli, & Lunæ ædificia sub diuo, hypæthraque constituuntur. horum enim deorum & species, & effectus in aperto mundo, atque lucenti præsentes videmus.* Indiam à Libero patre subactam

perhibent,

perhibent, quia Soli ea regio maximè ſubiecta, & vi radiorum quaſi perdomita. color incolarum id arguit. Solinus de Indis loquens: *vim ſideris* (inquit) *prodit hominum color*. Plinius dixit: *colore præferunt ſidus*.

HERCVLES SOL.

CLaua cum ſuperaddita Leonis pelle Herculis ſunt inſignia. quem alienum à natura Solis neutiquàm eſſe, quibuſdam argumentis euincere contendit Macrobius cap.xx. lib.1. Saturn. præcipuè verò ex nominis etymo, quod hiſce verbis tradit: *Et reuera Herculem Solem eſſe vel ex nomine claret. Heracles enim quid aliud eſt, niſi ἥρας idest aëris, κλέος id eſt gloria? quæ porrò alia aëris gloria eſt, niſi Solis illuminatio, cuius receſſu profunditate ſpiritus occulitur tenebrarum?* quæ explicatio ita arriſiſſe Pontano videtur, vt eam verſibus comprehenderit lib.1.de Stellis.

—— Herculeo lætus cognomine, quando
Diſiicit aërias nubes, lumenque miniſtrat
Aëris ipſe decus, decus & ſua gloria cœli.

aliam etymi rationem ſectatur Porphyrius, cuius hęc verba leguntur apud Euſeb. tertio de Præpar. Euang. cap.11. ἡρακλέα αὐτὸν προσεῖπον ἐκ τοῦ κλᾶσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν ἀέρα, ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἰόντα; *Herculem ipſum vocarũt ex eius in aëre refractione, dum ab ortu ad occaſum pergit.* quamobrem ab Orpheo in hymnis ſiue indigitamentis dicitur Hercules χρόνου πάτερ, quin duodecim labores, qui Herculi tribuuntur, ad Solem ſigniferi circuli domicilia percurrentem referri, idem Orpheus innuit ijs verſibus:

Ὃς περὶ κρατὶ φορεῖς ἠῶ, καὶ νύκτα μέλαιναν,
Δώδεκ' ἀπ' ἀντολιῶν ἄχρι δυσμῶν ἆθλα διέρπων,
Qui validè fers auroram, noctemque nigrantem,
Sex bis ab occaſu exanthlans certamina ab ortu.

perſpicuè Porphyrius apud Euſebium: δώδεκα δὲ ἄθλους ἐκ μοχθηῶν ἐμυθοποίησαν, τὸ κατὰ τὸν οὐρανὸν διαιρέσεως τῶν ζωδίων τὸ σύμβολον ἐπιφημίσαντες; *duodecim laborioſa certamina effinxerunt, quaſi ſymbolum aſſignantes duodecim cæleſtium ſignorum.* Eius quoque arma, claua ni-

ua nimirum, & pellis leonina vim exprimunt Solarem. idem Porphyrius: ῥόπαλον δὲ αὐτῷ καὶ λεοντὴν περιέθεσαν, τὸ μὲν τῆς ἀνωμαλίας μήνυμα. τὸ δὲ, τῆς κατὰ τὸ ζώδιον ἐμφαντικὸν ἰσχύος; *clauam illi, & leoninam pellem accommodant, alteram, vt indicent inæqualitatem motus, alteram verò, quoniam vires ſuas in leone præcipuè oſtendit.* Ac præter ea, quæ de leone ex Horapolline antè protulimus, obſcurum nemini eſſe arbitror, leonem Soli dedicatum eſſe, ſolareque animal vocitatum, adſtipulantibus Plutarcho IV. Sympoſ. & Proclo lib. de ſacrif. & mag. Conſtat etiam ex Aeliano lib. XII. de Nat. animal. Solis domicilium ideo ab Aegyptijs Leonem eſſe conſtitutum, quòd igneum ſit id animal. Iubet hic in medium afferre, quæ ſcribit Macrobius primo Saturn. cap. XXI. *Aegyptij* (inquit) *animal in Zodiaco conſecrauere ea cæli parte, qua maxime annuo curſu Sol valido efferuet calore. Leoniſque inibi ſignum domicilium Solis appellant; quia id animal videtur ex natura ſolis ſubſtantiam deducere. primumq́ue impetu & calore præſtat animalia, vt præſtat Sol ſidera: validuſq; eſt leo pectore, & priore corporis parte, ac degenerat poſterioribus membris. æquè ſolis vis prima parte diei ad meridiem increſcit, vel prima parte anni à vere in æſtatem; mox elangueſcens deducitur vel ad occaſum, qui diei, vel ad hiemem, quæ anni pars videtur eſſe inferior. idemq́ue oculis patentibus, atque igneis cernitur ſemper, vt Sol patenti igneoq́ue oculo terram conſpectu perpetuo, atque infatigabili cernit.* Solem quoque cum leonino capite effingi ſolitum, docuit ex Lutatio, alijſque Laur. Pignorius penitiorum antiquitatum ſolertiſſimus indagator in Expoſitione Menſæ Iſiacæ. Præter clauam, & pellem tertium armorum genus Herculi tribuebatur, nempe arcus, & ſagittæ. ideo à Tertulliano dicitur *Scytalo-ſagitti-pelliger*. id eſſe radiorum ſymbolum ſupra docuimus. quod vt magis in Hercule pateat, ipſum ab Apolline ſagittas accepiſſe ſcribit Apollodorus lib. II. Biblioth. quin ait lib. primo, ab Apolline læuum Ephialte oculum, dexterum ab Hercule ſagittarum ictu effoſſos. qui ſit ephialtes, compertum eſt medicis. praua quædam affectio eſt, quùm quis ſe noctu ab alio inuadi, grandiq́ue mole opprimi imaginatur. id malum tùm innati calo-

ris vi,

ris vi, tùm die ſuperueniente abſcedit. idcirco finxit vetuſtas, gigantem fuiſſe Apollinis Herculiſque ſagittis confectum. Nec tantummodo ſagittatorem, ſed medicum quoque fecerunt Herculem, & diuinatorem, & muſicum, vt cum Apolline omnino connecterent. Medicinæ peritum fuiſſe, tradit Plutarchus in Amator. ideo non minus atque Apollo ἀλεξίκακος dictus, vt videmus apud Lucianum, Heſychium, Macrobium, alios. eius epitheti ratio eſt, quòd omnium rerum ſalus à Sole pendet. Porphyrius apud Euſebium tertio de Præp. καθ' ὃ δὲ ἀπαλεξίκακός ἐστι τῶν ἐπιγείων ὁ ἥλιος, ἡρακλέα αὐτὸν προσεῖπον, *eo quod mala ab inferioribus hiſce Sol procul expellat, Herculem ipſum dixerunt*. Audijt etiam vaticinator, vt teſtatur Plutarchus lib. de EI apud Delphos. quapropter Apollini tripodem rapuiſſe traditur. quin auctore Apollodoro lib. II. Biblioth. τὸν τρίποδα βαστάσας, κατασκευάζει μαντεῖον ἴδιον, *auecto tripode propriam ſibi vaticiniorum ſedem conſtruxit*. Herculem quoque μουσηγέτην inuenio, quod Apollinis cognomentum erat, vt Pauſanias in Atticis, Plutarchus Sympoſiacis meminere. ideo Romæ templum fuit Herculi ac Muſis commune, non propterea quòd Euandrum literas docuerit Hercules, vt viſum Plutarcho quæſt. Rom. LIX. aut *quia mutuis operis, & præmijs iuuari, ornarique deberent Muſarum quies defenſione Herculis, virtus Herculis voce Muſarum*, vt ait Eumenius Rhetor Orat. de Scholis inſtit. ſed fortaſſe ob rationem illam Theologicam, qua Hercules idem cenſebatur cum Apolline Muſarum deo. Corona Herculis populea diei, noctiſque viciſſitudines ex Solis ortu, & receſſu demonſtrabat; ſunt enim populi folia altera ex parte albicantia, ex altera nigro virore infuſcata. Probus ad VII. Virg. Eclog. *Phyſici Herculem tempus dicunt interpretantes, ideoque populum ei adſignari allegoricos, vt quia bicolor ſit, partes temporis accipere poſſimus, ideſt noctis, atque diei*. Quòd terrarum orbem peragraſſe traditur, quid aliud, niſi perpetuus Solis excurſus deſignatur? Aiunt etiam penetraſſe ad Inferos, nimirum vt Solis indicarent occaſum, quo ſub terras ferri videtur. Per Apollinis tripodem ſignificari diximus tripertitum tempus. ad eandem indicationem introductum videtur Gerionis figmentum ab Hercule

perdo-

perdomiti, quod Tzetzes perſpicuè innuit Chil. II. cap. XXXVI. quod autem de aureis Heſperidum malis ibidem ait.

Νύμφας τὰς ὥρας λέγοντα, καὶ μῆλα ἄστερας,

Nymphas horas dicentem, & mala aſtra,

eorum ſubindicat ſententiam, qui fabulam de Hercule ex hortis Heſperidum rapiente aurea mala eo interpretamento proſequuti ſunt, vt pro malis aureis ſtellas intelligerent, pro Hercule Solem, cuius aduentu ſtellæ è cœlo abripi videntur. ſanè enim Heſperides Noctis filiæ & ab Heſiodo in Theogonia, & ab Hygino libro fabularum dicuntur. & horti illi in Mauritania fuiſſe perhibentur, vt ex fuſco incolarum colore nocturnum tempus eò magis denotaretur. Figmentum de quinquaginta fœminis, quas Hercules vnica nocte compreſſit, vim Solis genitalem deſignat, quæ terrenæ fœcunditatis auctor eſt. ac proptereà numeroſam Herculi prolem tribuunt Plutarchus de Frater. amo. & Apollod. lib. II. eademque de cauſſa Hermulæ, qui tàm Herculis, quàm Mercurij geſtabant effigiem, cum arrectis virilibus figurabantur, vt apud eos videre eſt, qui veteres ſtatuas aſſeruant, & meminit Macrob. lib. I. Satur. cap. XIX. nam ſationi, & generationi penem attribuebant, vt ex Porphyrio tradit Euſebius III. de Præp. Euang. Obſeruat etiam Plutarchus quæſt. Rom. XXVIII. eos, qui Herculem iuraturi eſſent, ſub dio prodijſſe. id quare inſtitutum, ſuprà indicauimus, quùm de Baccho loqueremur. De illorum etiam opinione verba habuimus, qui Solem ex igne conflatum eſſe dicebant. quod fortaſſis occaſionem fabulæ dedit de Oeteo rogo, quo combuſtus Hercules ad ſuperos aſcendit, ideoque dictus eſt Iuuenali Sat. XI.

——— ——— *flammis ad ſidera miſſus.*

quod & elegans Antipatri epigramma innuit de Baccho, & Herculem:

Ἀμφότεροι Θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταὶ,
  Κ᾽ ἐκ Ζηνός. θύρσῳ δεινός, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.
Ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συντέρμονες, εἴκελα δ᾽ ὅπλα,
  Νεβρὸς, λεοντῆ· κύμβαλα δὲ, πλατάγη.
Ἥρη δ᾽ ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός. οἱ δ᾽ ἀπὸ γαίης
  Ἦλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

id nos olim ita latinum fecimus:

Ex Thebis ambo, Ioue nati, prælia amantes:
Hunc thyrsi, hunc clauæ pondera ferre iuuat.
Parque columnarum positus, par cultus in armis.
Hic cerui exuuias, ille leonis habet.
Vtrique æra crepant: Iuno graue numen vtrique:
E terra ad superos ignis vtrumque tulit.

MERCVRIVS SOL.

AD Caduceum, atque adeo ad Mercurij cum Phœbo connexionem veniendum est, quorum communem aram in templo Iouis Olympici fuisse tradit Pausanias lib. v. Mercurium veteres illi Mythologi iuuenem imberbem ac Iouis filium æquè ac Apollinem finxerunt. Alas capiti, pedibusque addiderunt, vt velocem Solis excursionem exprimerent. Nuncium dixere, quòd Sol lucis beneficio, quæ secreta sunt, atque incognita patefaciat. πάντα γὰρ ἐξελέγχει, καὶ εὐσύνοπτα ποιεῖ, *cuncta enim reuelat, & conspicua facit,* ait Artemidorus lib. 11. Fur creditus, nam & Sol furari, ac rapere videtur, ideo *Cleanthes* (apud Macrobium) *Lycium Apollinem appellatum notat, quòd veluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque humorem eripit radijs.* (quanquàm fuisse lupum Apollini sacrum ob magnum oculorum acumen testatur enarrator Arati) vel quia vmbras populatur, vt loquitur Pontanus primo de Stellis. aut *quia* (vt sentit Macrobius primo Saturn. cap. xx. *in eum omnia terrena redeunt, dùm immisso calore rapiuntur.* Lucri, mercatorumque deus habitus est Mercurius, quòd die, ac per lucem mercimonia, & contractus peragantur. Musices fuisse inuentorem à Plutarcho libro de Iside, & Osir. & à Commentatoribus in Homeri Odysseam traditur, quod Apollini Musarum Deo tributum esse, neminem fugit. ideo lyra vtrique communis tum apud Horatium, tum apud alios auctores. Gallus in eius tutela fuisse fertur teste Luciano in Somnio, Fulgentio lib. 1. Mythol. Albrico Philosopho in libello de Deor. imaginib. vigilantissimum animal, quodque Solaris numinis particeps dicitur à

tur à Proclo in lib. de Sacrif. & Mag. quin & Soli ſacrum erat auctore Pauſania lib.v. Refert etiam Albricus, Mercurij galerum ex dimidia parte album, nigrum ex altera dimidia fuiſſe. id quod diem ex aduentu, noctem ex deceſſu Solis procreatam deſignare poterat; quemadmodum ſuprà dictum eſt de Cycno, & coruo Apollinis, de Bacchi hedera, de populo Herculis. Fingebatur etiam nunc è cælo ad Inferos, nunc ex inferis ad ſuperna commeare; quoniam Sol ab exortu ſuo in cælum quodammodo ſe tollere videatur; ſub terram properare, quùm ad Occaſum declinat. Inter cætera verò, quæ de Mercurio dicuntur, præcipua eſt fabula de Argo multis inſignito oculis ab eodem interfecto, quo nocturnum cælum vel Macrobio teſte ſignificatur, cuius ſtellæ quaſi innumeri oculi ab exoriente Sole enecari videntur, dum eorum aſpectus hominum oculis eripitur. quæ allegoria elegantiſſimis decantata eſt verſibus à Pontano primo libro de Stellis. Porrò ſomnum ac vigilantiam, ortum atque obitum Sole auctore fieri, qui temporum viciſſitudines moderatur, indicabat virga Mercurij, de qua non nihil Homerus v. Odyſſ. & Virgil. iv. Aen. cuius hi ſunt verſus:

Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit:
Dat ſomnos, adimitque & lumina morte reſignat.

Virgam hanc, ſiue caduceum ab Apolline traditum Mercurio ſumpta ab eo lyra, refert ibidem Seruius, & Hyginus lib. Aſtronom. at Apollodorus lib. iii. lyram à Mercurio datam ſcribit ob acceptos ab Apolline boues. at quùm fiſtulæ quoque cupiditate Apollo teneretur, quam itidem Mercurius compegerat, vt poſſeſſor illius fieret, cum virga permutauit, qua boues paſcebat. eam Apollodorus τὴν χρυσῆν ῥάβδον appellat; verùm Martianus tricolorem facit, auream ſcilicet in ſummo, in medio glaucam, in imo nigram. Quid ſibi vult huiuſmodi figmentum? Solis vis fortaſſe innuitur, quæ vniuerſa pertingit. quippe auro cælum denotatur, colore glauco aër, atque aqua, terra verò inferiori nigredine. At de caduceo, eiuſque ſignificatione videndum omnino, quod pluribus diſſerit Macrobius cap. xix. lib. i. Saturn.

vnde reliqua etiam argumenta, quibus Mercurium Solem eſſe adſtruit, petere vnicuique licebit. Nec ſilentio prætereundum quod ait Athenagoras Apologia pro Chriſtianis, Mercurij virgam ſymbolum fuiſſe concubitus Iouis & Rheæ, ſeu Cereris, ex quo orta Proſerpina. ſiquidem id peregiſſe ſub forma draconum traduntur. quod ætheris ac terræ coniunctionem deſignat ad frugum procreationem. idque ad Solis vim pertinere, nemo ignorat. Figuram caducei, qualem deſcribit Macrobius, intuemur paſſim in nomiſmatibus, alijſque veterum monumentis. at diuerſus abijt noſtræ tabulæ ſculptor, qui & duplicem, triplicemvè nodum, & capita ſerpentum auerſa, non introrſum ſpectantia (vt loquitur Seruius) effinxit. Virga caducei, ſi audiamus auctorem hymni in Mercur. qui Homero tribuitur, ex quodam trifolio videtur fuiſſe, ſiquidem τριπέτηλον nominat; verùm in tabula arundinem eſſe cernimus; idque non ex nihilo factum exiſtimare licet. quid autem ſi dicamus, ſagittas indicari? ex arundine enim fiebant, vnde paſſim apud poëtas arundo pro ſagitta vſurpatur. & ſanè in hac tabula ſuperior caducei pars ſimilitudinem ferri habere videtur, quale ſagittis infigi ſolet. ſagittis verò Solis radios ſignificari, in ſuperioribus demonſtratum eſt. ſed & virga latinis radius dicitur, Græca (ni fallor) origine ῥάβδος. Fiſtula etiam arundinea indicari poteſt; nam & hanc Mercurio tributam, præter Apollodorum, quē ſuprà adduximus, referunt Iſidorus 11I. Orig. & Albricus lib. de Deor. imag. quia verò è ſeptem cannis compacta erat, ſeptem planetarum orbes præmonſtrabat, earumque harmonicas conuerſiones. qua de re Seruius, & Iunius Philargyrius ad Ecl. 1I. Virg. Scripturam quoque denotare arundo poteſt, quippe calamo, ſiue arundine ſcribi ſolitum apud veteres. Perſius:

Inque manus cartæ, nodoſaque venit arundo.

Auſonius:

Nec iam fiſſipedis per calami vias
Graſſetur Gnidiæ ſulcus arundinis,
Pingens aridulæ ſubdita paginæ
Cadmi filiolis atricoloribus.

At Mercurium litterarum fuiſſe inuentorem teſtantur Philo Bi-

blius

blius ex Sachoniathone Phœnice apud Eusebium lib. I. de Præp. cap. VI. Diodorus lib. I. Quintilianus lib. III. cap. VII. Plutarchus lib. IX. Symp. Tertullianus de Corona mil. cap. VIII. & de testim. animę cap. V. & Cassiodorus Variar. lib. VIII. epist. XII. Quod & de Apolline innuere Hyginus videtur. Quòd si nummus C. Mamilij, quem vidi argenteum, ex vno latere Mercurij caput habens cum petaso, ex alio virum petasatum cum baculo, & cane, eam interpretionem reciperet, quam eidem adaptare tentat Pierius lib. LVII. Hierogl. metationem etiam intelligere per arundinem liceret. credidit enim Pierius, virum illum cum baculo esse Mamilium cum arundine, ac notam in nummo LIMETAN. putans hoc pacto distinguendam LI. METAN. *limitibus metandis* exponit, ignorans Mamilios Limetanos cognomine dictos fuisse, quemadmodum docet Fuluius Vrsinus in libro de Famil. Rom. qui etiam rectè virum illum in nomismate Vlyssem esse existimat à cane domi agnitum post peractam peregrinationem. ex Telegono enim Vlyssis filio originem ducebant Mamilij, vt liquet ex Dionysio lib. IV. Liuio lib. I. & Festo Pompeio. Cum pileo fingebatur Vlysses, vt pote peregrinantis habitu, itaque apud Heliodorum V. Aethiop. Calasiridi Vlysses in somnis apparet *κυνῆν μὲν τῆς κεφαλῆς ἐπικείμενος, pileo capiti superimposito*. Nicomachum fuisse, qui primus Vlyssi addidit pileũ, constat ex Plinio lib. XXXV. cap. X. atque id quidem vmbellatum (vt sic dicam) quale in nomismate inspicimus ad arcendas æstus, imbriumq; iniurias. etsi clam me non est, cum galericulo quoque pingi solitum Vlyssem, quemadmodum etiam Mercurium. quod innuit D. Hieronymus ad Fabiolam de vestitu sacerdot. *Quartum genus est* (inquit) *vestimenti rotundum pileolum, quale pictum in Vlysseo conspicimus, quasi sphæra media sit diuisa, & pars vna ponatur in capite. hoc Græci, & nostri τιάραν, nonnulli galerum vocant.* Et sanè absurdum non fuerit existimare, Mercurium terminalem Deum, latifundijs metandis præpositum fuisse, nam mensuras inuenisse & pondera, testatur Diodorus lib. V. quùm præterea Geometriæ inuentio nequaquam sit ipsi inuidenda, vt pote qui artium repertor à Cassiodoro dicatur, & Geometria inter Mercurij administras à

Martia-

Martiano Capella connumeretur. Originem sumpsisse Geometriam apud Aegyptios testatur Herodotus lib. II. Strabo lib. XVII. Seruius ad III. Eclog. Virg. & Isidorus lib. III. Orig. ob terminos possessionum confusos alluuione Nili. nec ineptè quispiam putauerit, disciplinam hanc Aegyptios hausisse à Mercurio, à quo & Astrologiam doctos, testatur Iulius Firmicus. nam Geometriæ inuentionem apertis verbis ei tribuit Homeri enarrator, quùm ait: Ἑρμῆς ὁ Διὸς καὶ Μαίας τοῦ Ἄτλαντος παῖς, ἔτι ὢν ἐν ἀνθρώποις τέσσαρα μέγιστα εὕρετο, γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ παλαίστραν, καὶ γεωμετρίαν. ὅθεν καὶ τοὺς Ἕλληνας τετράγωνον αὐτὸν ἀσκῆσαι, καὶ οὕτος ἐν τοῖς γυμνασίοις ἀναθεῖναι, *Mercurius Iouis ac Maiæ Atlantiadis filius, dum inter homines ageret, quattuor maxima inuenit, litteras, musicam, palæstram, & geometriam. propterea illum Græci quadratum effingunt, & in gymnasijs dedicant.* Denique illud ad memoriam reuocandum est, adhibitam fuisse arundinem in agrorum, aliarumque rerum metationibus; vnde cap. XXI. Apocalyps. qui ciuitatem Dei metiebatur, mensuram arundineam habuisse dicitur. & apud Ezechielem cap. XL. calamus mensuræ nominatur, quo vtebantur ad dimensionem ædificiorum. cuius calami fit mentio apud Auctores de limitibus agrorum, ac decem pedum fuisse dicitur. quare hodieque instrumentum, quo metiri aliquid solemus, nomen cannæ vulgò retinet. Porrò terminales deos non solum Mercurium, sed & ipsum Apollinem, nec non Herculem, Bacchumque creditos fuisse, ex ijs, quæ mox addemus, perspicuum fiet.

ENCARPVS.

EX implexis frondibus, floribus, pomis, frugumque spicis, quod in tabula contuemur, in sese pendens iugamentum lemniscatum (encarpus Vitruuio dicitur lib. IV.) telluris fœcunditatem vi Solis prouenientem dubio procul præmonstrat. atque huc referenda totius tabulæ interpretatio, vt mox videbimus. Sol enim est, qui per hiemem semina fouet, verno tempore sata euocat in herbas, ac flores, æstate atque autumno percoquit, perficitque.

citque. non enim duabus hiſce tantùm, ſed & reliquis ètiam anni partibus fructus accepti feruntur. idq́ue deſignabant in Cereris ſacris quattuor albi equi, quibus canephoræ curru vectæ calathos floribus ac ſpicis refertos ad templum deferebant. quod ex Callimacho diſcimus Hymno in Cererem:

Δάματερ μέγα χαῖρε, πολύτροφε, πουλυμέδιμνε.
Χ' ὡς ταὶ τὸν κάλαθον λευκότριχες ἵπποι ἄγοντι
Τέσσαρες· ὥς ἁμὶν μεγάλα θεὸς εὐρυάνασσα,
Λευκὸν ἔαρ, λευκὸν δὲ θέρος, καὶ χεῖμα φέροισα
Ἥξει καὶ φθινόπωρον. ———

Ceres multum ſalue, multis alimentis abundans, multis medimnis.
Et quemadmodum calathum albis crinibus equi deferunt
Quattuor; ſic nobis magna Dea, latè regnans,
Album ver, albam æſtatem, atque hiemem ferens
Adueniet, nec non autumnum. ———

omnia tamen, vt diximus, ad Solem referenda. is enim eſt, qui teſte Platone in Crat. ποικίλλει ἰὼν τὰ γιγνόμενα ἐκ τῆς γῆς, *ſuo curſu variè fingit, quæcunque terra progignit*. & (vt Macrobij verbis vtar) *ipſe generat vniuerſa ſeminando, fouendo, producendo, alendo, augendoq́ue*. Quapropter ad Siciliæ indicandam vbertatem, Solis boues in ea inſula ſtabulari fabulatus eſt maximus poetarum. (tametſi Plinius aliam huic figmento aſſignat cauſam lib. II. cap. XCVIII.) licet enim ſint boues per ſe fertilitatis ſymbolum, vt infrà ſe dabit occaſio demonſtrandi, id tamen magis fit perſpicuum, quùm earum dominum Solem perhibent. Planè verò noſtro huic Encarpo affinis eſt ramus ille ſiue oliui, ſiue lauri, quem lana circundatum omnis generis fructibus dependentibus ante Apollinis ædem ſtatuebant Athenienſes in Feſto Pyanepſiorum, vt Suidas auctor eſt; qui addit, eodem Feſto ſacrum quoque fieri ſolitum Soli, & quattuor anni tempeſtatibus.

LYRA.

LYRA.

IN tabulæ vmbilico sita est lyra, seu cithara, vt ad singula pertinere numina indicetur, quorum insignia circumcirca sunt adiecta. Ac de Apolline quidem & Mercurio ambigit nemo, siquidem illum Musarum ducem dixerunt, & ferè nunquam sine lyra effingebant; hunc citharæ, fistulæque perhibent inuentorem, atque adeo ipsius musices, vt suprà doctum est. Loquuti quoque sumus de Hercule Musarum, cuius imaginem cum cithara repræsentat antiquus nummus Q. Pomponij Musæ à Ful. Vrsino, alijsq; exhibitus. Ac citharedicam quidem à Lino Herculem didicisse tradit Apollodorus lib. II. Theocritus tamen in Ἡρακλίσκῳ ait, Linum Herculi fuisse præceptorem in litterarum, & doctrinæ studijs, Eumolpum verò in musica. Herculis tamen magistros nominatos reperio apud Euseb. de Præpar. lib. x. cap. II. non Linum tantùm, sed & Orpheum, & Musæum. Baccho verò nonne Musas comites addiderunt, vt suprà palàm fecimus? non ne poëtarum præsidem indigitarunt? Audi Horatium:

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem.

Sed & Callistratus in statuarum expositionibus meminit cuiusdam Bacchi statuæ lyram thyrso fulcientis. Innuere autem Plutarchus videtur in lib. de Animæ procreat. è Timæo, plerisq; deorum data musica organa. eius sunt verba: οἵ τε πάλαι θεόλογοι πρεσβύτατοι φιλοσόφων ὄντες, ὄργανα μουσικὰ θεῶν ἐνεχείριζον ἀγάλμασιν. οὐχ ὡς λύραν που καὶ αὐλοὺς, ἀλλὰ οὐδὲν ἔργον οἰόμενοι θεῶν οἷον ἁρμονίαν εἶναι καὶ συμφωνίαν, *veteres theologi philosophorum antiquissimi statuis deorum musica instrumenta in manus posuerunt, non quasi eas lyra tantùm & tibia insignire vellent, sed vt ostenderent, nullum esse opus, quod dijs magis conueniat, quàm harmonia, & concentus.* Verùm lyra hæc nostra Solis exprimit lyram, hoc est cælestes conuersiones, quibus Sol constitutus est moderator. Orpheus hymno in Solem:

Χρυσολύρη, κόσμου τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἕλκων,
Auream lyram habens, concinnum mundi cursum trahens.

vſurpare κόσμον videtur Orpheus pro cælo, vt incertus poeta 11. Anthologias mathematicorum irridens vanitatem:

Χαίροιθ' οἱ περὶ κόσμον ἀεὶ πεπλανηκότες ὄμμα.

& apud Latinos Lucretius:

——— *micant æterni ſidera mundi.*

Catullus etiam:

——— *concuſsitq́; micantia ſidera mundus.*

& Maro:

——— *vos ò clariſſima mundi*
Lumina.

necnon Horatius:

Si fractus illabatur orbis.

Manilius item initio Aſtron. & pluribus alijs locis. Præter poetas alij quoque ſcriptores. Plato in Timæo: ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς, ἢ κόσμος, ἢ καὶ ἄλλο ὅ, τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστ' ἂν δέχοιτο. Plinius lib. 11. *Mundum hunc, quod nomine alio cælum appellare libuit, &c.* quin propriam eſſe cæli appellationem innuit Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. xx. *ſed ipſum quoque cælum. quod verè mundus vocatur, &c.* & lib. 11. ca. x1. *vndè & mundanus dicitur, quia mundus propriè cælum vocatur.* Ac ſanè Seruius ad v. Eclog. Virg. ex Porphyrio affirmat per Apollinis lyram, cæleſtem monſtrari harmoniam. Crediderunt plerique ex antiquis philoſophis, verè ſonum excitari ex cæleſtium circulorum motionibus. at eam ſententiam exploſit iure optimo magnus Ariſtoteles. intelligenda eſt igitur vniuerſi harmonia, cùm in ſtellarum corporibus, orbium interuallis, conuerſionum celeritatibus apto ordine diſpoſitis, nullo tamen edito ſono, tùm in concinna elementorum compage, ac etiam in temporum viciſſitudinibus ęquabili dimenſione ſibi mutuò ſuccedentibus. quæ omnia regere Sol videtur *dux* (vt ait Cicero) *& princeps, & moderator luminum reliquorum, mens mundi, & temperatio.* Cæterùm Apollinis lyram ſeptichordem fuiſſe, liquet ex Macrobio 1. Saturnal. *lyra Apollinis chordarum ſeptem tot cæleſtium ſphærarum motus præſtat intelligi, quibus Solem moderatorem natura conſtituit.* Sidonius quoque Epithal. Polemij, & Araneolæ ad idem exemplar ſeruatum ait eſſe ſeptenarium numerum

in ly-

in lyra, cithara, fistula. sic apud Euripidem Iphigen. in Taur. Chorus de Apolline verba faciens nominat κέλαδον ἑπτατόνου λύρας. Fabulam sectatur Callimachus hymno in Delum, quùm ait, hunc numerum ideo ab Apolline electum, quia matre ipsum pariente modulantes olores septies insulam volatu cinxerant. Septenarium sanè numerum Phœbo sacrum esse tradit Plutarchus IX. Sympos. & lib. de EI apud Delphos. verùm Fulgentius primo mytholog. Apollinari lyræ decem dat chordas, quòd humanæ vocis decem esse modulamina dicat. Ad nostram tabulam quod attinet, neutrum numerum seruasse sculptor videtur.

CVMVLI LAPIDVM.

PRætereundi in tabula non sunt lapidum cumuli, quibus clauæ Herculanæ, Mercurialesq; virgæ innituntur. neque enim temerè crediderim esse exculptos. Repetendum est igitur memoria, hosce lapidum aceruos in triuijs erigi solitos à prætereuntibus in Hermularum honorem. λίθοι σεσωρευμένοι εἰς τιμὴν τοῦ ἑρμοῦ, *lapides aggerati in honorem Mercurij* dicuntur à Scholiaste Nicandri in Theriaca. in Anytæ epigrammate IV. Antholog. cumulus ipse ita loquens inducitur:

Ιερὸν Ερμείῃ με παρερχόμενοι ἔχευαν
  Ανθρωποι λίθινον σωρόν. ――――

Sacram Mercurio me prætereuntes fuderunt
  Homines lapidum congeriem. ――――

Hesychius: Ερμαῖος λόφος, τοὺς σωροὺς τῶν λίθων ἑρμαῖ, τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς γινομένους εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ. ἐνόδιος γὰρ, *Mercurialis aceruus significat cumulos lapidum Mercurij in vijs coaceruatos in eius dei honorem; est enim vialis*: ac profectò ἐνόδιον dictum esse Mercurium quasi viarum præsidem, alibi quoq; testatur Hesychius: Ενόδιος, inquit, Ερμῆς πάρῳ. quidnam est illud πάρῳ? nihil sanè. Phauorinus in lexico legisse videtur ἐν πάρῳ. at non satisfacit. neque enim tantummodo in insula Paro Mercurium vialem venerabantur, vt Syntag. IX. de Dijs gent. sensisse videtur Gyraldus deceptus, opinor, vulgata Hesychij lectione. deprauatum esse locum autumo

 ex

ex ſcripturæ compendio, vt ſæpe accidit, legendumq; ἐν παρόδῳ. nam & huiuſmodi lapidum ſtrues dictas inſpicimus in Sybillinis carminibus ἀν παρόδοισι λίθων συγχώματα. ac de Mercurio ita Phurnutus: ἵδρυται δὲ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς. καὶ ἐνόδιος λέγεται, καὶ ἡγεμόνιος, ὡς αὐτῷ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν ἡγεμόνι χρῆσθαι, *in vijs collocatur, ac vialis dicitur, & dux, vt eo duce rebus in omnibus vterentur*. præſertim verò ἐν ταῖς ὁδοῖς ταῖς ἀδήλοις, *in vijs ambiguis*, vt ex Damaſcio refert Suidas; hoc eſt in triuijs, & quadriuijs. Proinde non prorſus aſſentior Iſidoro aienti in gloſſis: *Mercurius, lapidum congeries in cacumine collium*. nam poſitus Mercurius in regione quadam cliuoſa ita conquerens inducitur lib. IV. Antholog.

Οὐ γὰρ ὀρειοχαρὴς ὡ̃ ρμᾶς, οὐδ' ἀκρολοφίτας,
Τὸ πλεῦν δ' ἀτραπιτοῖς ὦ νερ ἀρεσκόμενος.

Non enim montibus delector Hermes, nec in collibus verſor ſummis,
Sed vt plurimùm itineribus gaudeo.

niſi mendum ſit in verbis Iſidori, ac dicamus, alludere ad formam voluiſſe, qua ſtruices illæ aggerabantur. id enim fiebat in colliculi, ſeu metæ ſpeciem; ideoq; ſcorpiones vocabantur. Siculus Flaccus de Condit. agror. *alij congeries lapidum pro terminis obſeruant, & ſcorpiones appellant*. & iterum: *ſi verò pali lignei pro terminis diſpoſiti ſunt, aut congeries lapidum aceruatim congeſtæ ſunt, quos ſcorpiones appellant, &c.* ex eo quod σκορπίος Græcis diceba-tur capillorum in pueris tutulus in conum faſtigiatus, vt Scaliger obſeruauit Cõmen. ad Aetnam. Porrò ſtatuebantur pro terminis huiuſmodi acerui, quia in Mercurij honorem aggerati, qui terminalis eſt deus. Diſſimulare tamen nequeo, etiam in montibus id terminorum genus quandoque poſitum. patet ex verbis Frontini lib. de Colonijs, vbi de Agro Ecicylano loquitur: *Termini verò rotundi, & ſpatulæ curſoriæ conſtitutæ; per montes verò congeſtiones petrarum, & termini*. Incertum, vnde mos iſte fluxerit. plures tamen originationes congerit Phurnutus: προσσωρεύουσι δὲ τοὺς λίθους τοῖς ἑρμαῖς. ἕκαστος τῶν παριόντων, ἕνα τινὰ αὐτοῖς προστιθεὶς, ἢ ὡς χρήσιμόν τι καὶ κοινωνικὸν τὸ παρ' αὐτοῦ ἕκαστος ποιῶν, διὰ τὸ καθαίρειν τὴν ὁδὸν, εἴτε μαρτυρούμενος τὸν ἑρμῆν, εἴτε ὡς ἐπισημαινόμενος τὴν εἰς αὐ-

τὸν τιμὴν, εἰ μηδὲν ἄλλο ἔχειν προσενεγκεῖν αὐτῷ, εἴτε ἐκδηλότερον τοῖς παριοῦσι τὸ ἀφίδρυμα ποιῶν, εἴτε πρὸς σύμβολον τοῦ ἐκ μικρῶν μερῶν συνεστάναι τὸν προφορικὸν λόγον, hoc eſt, *accumulant Mercurijs lapides, quicunq; enim illac præterit, vnum adijcit, ſiue tanquam vtile quid faciens, quodq; omnium communiter interſit, dum via purgatur, ſiue obteſtans Mercurium, aut vt venerationem ipſi exhibeat, ſi nihil præterea habeat, quod ei offerat; ſiue vt Mercurij collocationem prætereuntibus faciat manifeſtiorem; aut innuat, ex modicis partibus orationem conſtare*. Ex cauſſis, quas affert, prima valdè arridet. Vt enim ſus Cereri, Baccho mactabatur hircus, quia hic vitem lædit, ille ſegetes, ita Mercurio viarum præſidi ſtruem erigebant ſaxorum, quæ per vias ſparſa impedimento videntur eſſe itineribus. Huc fortaſſe reſpexit Virgilius in epitaphio inſignis cuiuſdam latronis.

Monte ſub hoc lapidum tegitur Balliſta ſepultus:
Nocte, die tutum carpe viator iter.

ſiquidem peremptum graſſatorem viatoribus infeſtum ſub aceruo lapidum tumularunt, quaſi Mercurio viatorum deo tropheum erigerent, aut anathema quoddam dicarent. Fors autem veram huiuſce conſuetudinis cauſſam prætermiſit Phurnutus. quùm enim ſuperſtitio inoleuiſſet Hermas ſtatuendi ad terminorum cuſtodiam, aut viarum indicium, id perſæpe ruſticorum manu fiebat, qui falce pro ſcalpro vtebantur. Virgilius in Culice:

Illi falce deus colitur, non arte politus.

nec abſurdum fuerit exiſtimare, quoſdam ſat habuiſſe, ſaxa coaceruare rotundum lapidem ad capitis ſimilitudinem in faſtigio adaptantes. poſtea vſu inualeſcente, quùm ſacri cenſerentur Mercurio huiuſmodi acerui, erigi quoq; cœperunt ad ipſius ſimulacra. Neſcio, an quid tale voluerit Seruius à Danielio publici iuris factus, cuius hæc ſunt verba ad VIII. Aeneid. dum loquitur de Mercurio, filijsq; Chorici Arcadiæ regis: *quem quùm illi in monte dormientem inueniſſent, manus ei amputauerunt; vnde & ipſe Cyllenius, & mons dicitur. nam Græci κυλλὲς aliqua mutilatos parte corporis dicunt. vnde etiam hermos vocamus quoſdam ſtimulos in modum ſignorum ſine manibus.* videtur legendum: *vnde*

etiam Hermas vocamus quosdam tumulos in modum, &c. nisi pro *stimulos*, quis malit *stipites*. tàm enim lignei, quàm lapidei statuebantur Hermæ. Vlpianus Demosthenis scholiastes: ξύλα, ἢ λίθοι τετράγωνοι ἦσαν ἔχοντες ὄψιν ἑρμοῦ ἐπάνω. κάτω δὲ ἐν τῷ πλάτει τὰ ἐπιγράμματα, *ligna, seu lapides erant quadrati, Mercurij faciem desuper habentes, subter verò in corporis planicie epigrammata*. Ouidius II. Fastor.

Termine, siue lapis, siue es defossus in agro.
Stipes, &c.

Tibullus lib. I. Eleg. prima.

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in triuio florea serta lapis.

Lactantius lib. I. cap. XX. *Et huic ergò publicè supplicatur, quasi custodi finium deo, qui non tantùm lapis, sed etiam stipes interdum est.* at videntur statuæ omnes priscis temporibus informi illa forma effingi solitę, vnde Hermarum nomen datum singulis. Tzetzes Chiliade XII.

Ἑρμῆς καὶ σύμπας ἀνδριὰς, καὶ ὁ σωρὸς τῶν λίθων,
Hermes & omnis statua, & cumulus lapidum.

quin Strabo lib. XV. Herman appellat hominem quendam brachijs carentem. Scribit verò Tzetzes Chiliade prima, statuas prius effingi solitas sine manibus sine pedibus. primum fuisse Dædalum, qui manus addidit, pedesq; & perfectas effecit; vnde orta fabulosa persuasio, moueri solitas Dædali statuas. Idem testatur Suidas, & Themistius Orat. XVI. apud quem pro τετράπους, rescribendum coniectaueram τετράπλευρα, aut quid simile; at Petauio assentior viro docto, & eleganti, qui monet, illa voce non quadrupedem eo loco significari, sed informem statuam, ac pedibus indistinctis. *quadripedem* dicerem, hoc est quadrato pede, modo per Latinos censores liceret. Vt verò ad lapidum congestiones reuertamur, eius moris originem ad fabulam deflectit Didimus ex Anticlide ad XIV. Odyss. ait enim, Mercurium propter Argi necem reum coram dijs à Iunone actum, iudicum sententijs damnationem euasisse, calculosq; omnes atros albosq; ad eius pedes à iudicibus proiectos. exinde consueuisse mortales, quos in media

via

via lapides offenderent , ad latus in cumulum coaceruare honorandi Mercurij gratia . quod si nobis quoque licet in sectandis fabulis ἑλληνίζειν, sciendum, tributam fuisse Mercurio τὴν διὰ τῶν ψήφων μαντικὴν, *vaticinationem per calculos*, quam ex Apolline didicisse, refert Apollodorus Atheniensis lib. III. atque horsum etiam trahi posset consuetudo illa coaceruandorum lapidum. Quid verò dicendum de Hercule Saxano ? siquidem & Hercules non minus quàm Mercurius vialis deus , ac terminalis censebatur . Pluribus id patere potest argumentis, at abundè testabuntur versiculi ex Epigrammate Leonidæ lib. I. Florileg.

Ω τὰν δεσείχοντες ἀταρπιτὸν, οἵ τε ποτ᾽ ἀγρὼς
    Δαμόθεν, οἵ τ᾽ ἀπ᾽ ἀγρῶν νεῖσθε ποτ᾽ ἀκρόπολιν,
Αμμες ὅρων φύλακες, δισσοὶ θεοὶ, ὧν ὁ μὲν Ἑρμᾶς,
    Οἷον ὁρῇς μ᾽, ἕτος δ᾽ ἅτερος Ηρακλέης, &c.

Qui hanc properatis viam siue ad agros
    Ex oppido , siue ab agris tenditis ad vrbem ,
Nos terminorũ custodes duo dij, quorũ hic quidem Mercurius,
    Vt vides me , hic autem Hercules , &c.

nec mirum, hosce deos terminis, atque itineribus præfectos fuisse, quùm vtrumq; maria, ac terras circuncursantem finxerit antiquitas, illum tanquàm nuntium, hunc tanquàm singulas regiones ab infestis monstris, & tyrannis liberantem. Quin ait Dionysius Halicarn. Herculem in desertis locis vrbes condidisse, flumina diuertisse, quæ campos inundarent, excisis petris aperuisse vias in montibus, semitas in vijs, aliaq; molitum , quæ mortalium vsui esse arbitratus foret . Porrò Herculis Saxani mentio est in antiqua inscriptione Tiburtina . id cognomentum fortassean adeptus est ex fabula , cuius meminere Aeschilus in Prometheo, Strabo lib. IV. & Hyginus lib. Astron. Aiunt siquidem innumera barbarorum multitudine oppresso quondam Herculi deficientibus telis Iouem suppetias tulisse magna vi lapidum , quibus ille sese tutatus hostes fugauit. Aliam de saxis enarrat fabulam Apollodorus libro secundo; Hercule nimirum obsidente Ilium , Telamonem , qui cum eo erat , priorem ingressum esse vrbem ; quumq; Herculem id ægrè ferre animaduertisset , proximos adiacentes lapides colligere aggres-

gressum, Hercule verò quid nam faceret interrogante, aram se Herculi Callinico excitare, respondisse. eamq; rem ab Hercule laudatam. Tertia ex Ouidio addi potest lib. vlt. Metamor. de iudiciarijs calculis. nam quùm Mycilus quidam damnandus esset, voto Herculi facto, calculi omnes, qui nigri in vrnam demissi fuerant, albi extracti sunt. Sed nonne & Apollo terminalis, vialisq; deus? id arguit nummus Augusti, cuius ectypō hic exhibemus sumptum

ex commentarijs Læuini Torrentij ad Suetonium. nisi forte in radiorum coniectatione eadem hic fuerit pictoris hallucinatio, quæ ipsi Torrentio imposuit in nummo Iouis Anxuri, de quo superius. Verùm qui Augustum recordatur filium se Apollinis ambitiosè venditantem, facilè sibi persuadebit, terminum cum fulmine ab eo cusum in nomismate ad suum illum σπεῦδε βραδέως indicandum, Apollinis, siue Solis caput magis quàm alius numinis prætulisse. sanè enim Apollinis simulacra eodem, quo quadrati Hermæ, opificio quandoque elaborata, suggerit Pausanias lib. VIII. Nec ab re Αγυιεὺς, hoc est viarum præses vocatus est Apollo, vt Macrobius asserit, eiusq; simulacra quemadmodum & Mercurij, Herculisq; in vijs statuebantur. docet Phurnutus; ἀγυιεὺς δὲ ἐπονομάζεται δεόντως ἱδρυνθεὶς ἐν ταῖς ἀγυιαῖς. καταυγάζει γὰρ ταύτας, καὶ πληροῖ φωτὸς ἀνατέλλων. *Agyeus meritò nominatur, vtpote cuius statuæ in vijs collocantur. has enim exoriens irradiat, & lumine implet.* propterea statuarum Apollinis Agyei non semel meminit Pausanias. Non absimili nomine appellabantur lapides quidam Apollini dicati, quos in vestibulis statuebant. Suidas. ἀγυιεὺς δὲ ἐστι κίων εἰς ὀξὺ λήγων. ὃν ἱστᾶσι πρὸ τῶν θυρῶν. ἰδίως δέ φασιν αὐτοὺς εἶναι Ἀπόλλωνος, οἱ δὲ Διονύσου. οἱ δὲ ἀμφοῖν. *Agyeus est cippus in acumen desinens, quem*

pro

pro foribus collocant. hosce verò dicunt quidam Apollini sacros esse, nonnulli Baccho, ambobus alij, hic sanè lapis simulacrum illud Solis, siue Heliogabali apud Phœnices referre videtur, quod nihil aliud esse tradit Herodianus lib. v. quàm ingens saxum ab imo rotundum, ac sensim fastigiatum, ad coni propemodum formam. Quòd verò sacrum etiam Baccho censebatur, inde palàm fit, ipsum quoq; Bacchum viarum præsidem existimatum. quùm enim & is terrarum orbem obijsse dicatur, quid mirum, si vias optimè callere putaretur? Apud eos sanè, qui vetera monumenta colligunt, non paucas videre est terminales statuas, hoc est quadratos Hermas cum Bacchi capite, siue etiam Priapi, qui Bacchi filius, necnon Panos, Sileni, satyrorum, qui eiusdem comites ferebantur, hinc Siluanus *tutor finium* Horatio dicitur. ac Bacchi simulacra ante fores ædium statui solita, testatur Suidas verbo Μωρόπεος. nam de Mercurijs nota res ex Thucidide, alijsq; iter enim rectè auspicari credebant salutato deo itineris præside. vt apud Petronium nauem conscensuri adorant sidera, quæ nauigationi præesse putabant. Viatores itaq; quùm in Hermas incidissent, lapidem venerabundi in cumulum proijciebant. cuius rei mentio quoque est Prouerb. cap. xxv. *sicut qui lapidem mittit in aceruum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem*: sic habet vulgata versio, quam tuetur præ cæteris Martinus Delrius in Adagial. sacris, vbi etiam fusè hunc morem persequitur. at Beda rectè interpretatur, eum, qui stulto honorem defert, perinde errare, atq; is, qui vanum Mercurij numen colit. nam lapidum illa proiectio in aceruum, quoddam erat (vt diximus) venerationis genus. Eleganter verò Prouerbiorum auctor stultum præcipuè confert Mercurio, qui apud Ethnicos disciplinarum deus habebatur, quasi eorum quoque sugillet stultitiam, qui id crederent, & vanitatem carpat vani illius cultus. vt omittam stolidos, ac bardos Hermulis illis comparari solitos, qui capite tantùm insigniti cætera informes erant: Iuuenalis sat. VIII.

Nil nisi Cecropides, truncoq; simillimus Hermæ.

Cæterum prophanus hic mos ad hanc vsque diem traductus viget quibusdam locis penes rusticos, ac prorsus ignaros homines. siqui-

ſiquidem iter facientes ſaxa, aut glebas ad ſacella congerunt, quæ in triuijs, aut quadriuis excitari ſolent. Interrogati quidam in agro Patauino, cur id agerent? nimirum (reſponderunt) vt viæ faſtidium alleuetur. idq; aiebant ab antiquis quaſi per manus traditum. Porrò apud veteres quoque non modo ſaxa, ſed & glebas exiſtimari poteſt in aceruum coniectas, vt de ceſpitibus videtur innuere Feſtus Auienus in Ora maritima:

Eſt Herma porrò ceſpitum munitio.

PARS ALTERA.

SCitum eſt, quod animaduertit Tertullianus, ethnicos, vbi fabularum puderet, quas de Dijs commenti fuerant, ad interpretationem rerum naturalium confugiſſe, ac dedecus ſuum ingenio obumbraſſe. Diaboli ea fuit verſutia, vti ſpecie lucis excæcaret, quemadmodum aiebat Lactantius. nam quùm doctis viris nequaquam ſatis eſſe inſpiceret poetarum auctoritatem ad falſas de dijs opiniones comprobandas, anſam præbuit immorandi, ingeniumq; exercendi circa moralia ac phyſica interpretamenta, vt hoc ſaltem nomine inania illa figmenta, quæ vulgaribus hominibus impoſuerant, neutiquam damnarent. Empedoclem præcipuè deorum naturas ad elementorum facultates adaptaſſe teſtatur Athenagoras. Sed & paſſim id receptum, liquet omnibus, qui libros euoluunt. Hoc quoq; voluiſſe tabulæ noſtræ auctorem, nullus dubito. ac aliqua forſitan ſuperſtitione ad id ductus fuit. obſeruare enim licet, effigies illas, quæ myſticas rerum naturalium allegorias continerent, pro amuletis habitas. hinc turpiculæ illæ res, quæ pueris collo ſuſpendebantur, vt Varro ait, ad auertendum faſcinum. hinc Hori imago tot annularibus gemmis ſcalpta, tot æreis prœbijs cuſa. atq; alia huiuſmodi. apud eos ſanè, qui vetera monumenta conquirunt, aſſeruantq; quamplures inſpexi gemmarum ſcalpturas, quæ tabulam noſtram æmulari videntur. duas ex his exprimendas his curaui, in quibus Mercurialis virga in clauam Herculanam abit. altera verò & ſpicas habet, & papauera. altera delphinem, & Amaltheæ cornu. Per delphinem ſigni-

ficari Apollo poterat, qui in eum piſcem commutatus quondam dicitur, quemadmodum refert Homerus hymno in Apoll. vt omittam in antiquis etiam nummis delphinem inſpici tripodi ſuperpoſitum. ſunt etiam qui exiſtiment, apud Lycophronem ſub nomine δελφῖνος σειρίου Solem intelligi. atque ex hoc piſce Apollinem cognominatum eſſe Δελφίνιον teſtatur Porphyrius lib. III. de Abſtin. ac fortaſſe ſacri cenſebantur delphines Apollini, ſiue Soli ob pernicitatem, & præradiantes oculos;

——— δὴ γὰρ βέλος ὥς τε θάλασσαν
Ἵπτανται, φλογόεν τε σέλας πέμπουσιν ὀπωπαῖς
Ὀξύτατον. ———

——— *nam teli inſtar per mare*
Volant, flammeumq́; lumen emittunt oculis
Acutiſſimum. ———

ait Oppianus Halieut. lib. II. Et ſanè non aquatilium modo beſtiarum, ſed & terrenarum omnium eſſe delphinum velociſſimum tradit Ariſtoteles lib. IX. cap. XLVIII. de Hiſt. anim. quod & ipſum refert Aelianus lib. XII. hinc Plinio lib. IX. cap. VIII. *Ocyor volucre, ocyor telo* dicitur. ac de naturæ leonis (quem Soli ſacrum eſſe docuimus) cum delphino ſimilitudine vide eundem Aelianum lib. XV. cap. XVII. Porrò copiæ cornu indicare Bacchum poterat, is enim fructibus præerat (vt mox oſtendemus) autumniq́; cenſebatur dominus. ac de autumnalibus pomis ita loquutus eſt Ouidius IX. Metam.

Inceſſit, totumq́; tulit prædiuite cornu
Autumnum. ———

Verùm

Verùm vbertatem rerum atq; affluentiam hiſce deſignari ſymbolis, nemo non percipit. claua Herculis malorum indicat depulſionem, Mercurij virga largitionem bonorum. ſiquidem apud Homerum hymno in Mercur. Apollo caduceum Mercurio ſpondens ita loquitur.

Ὄλβου, καὶ πλούτου δώσω περικαλλέα ῥάβδον,

Felicitatis, & diuitiarum dabo pulchram virgam.

id terra, marique contingere optabant, ideoq; cornu illud Amaltheæ, & Delphinum adiecerunt. nam, vt canit Phocylides apud Stobæum,

Ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι,

Agrum eſse dicunt Amalthea cornu.

nec abſonum eſt, mare per delphinum deſignari, qui cæterorum piſcium quodammodo rex eſt. reliquis enim præſtare aquatilibus ait Oppianus, quantum præſtant aquilæ volucribus, leones feris, dracones reptilibus. De ſpicis & papaueribus, quæ in altera gemma viſuntur, quid attinet dicere, fertilitatis eſſe indicia, quùm id compertum ſit omnibus? Euſebius profectò I I. Præpar. euang. ſpicas, & papauera Cereri adſcribi, tradit, quod & Phurnutus ſcribit. Porrò huiuſmodi ſymbola quùm paſſim vſurparentur, Senatus Commodum Imp. adulans deflectere ea voluit ad felicitatem illorum temporum indicandam, cuſo nummo, cuius exemplum

hic exhibemus, quale etiam impreſſum extat in Ant. Auguſtini dialogis de veter. num. eoq; magis; quòd per Herculanam clauam Commodus ipſe deſignabatur, qui Herculem ſe dici, & credi inſano iuſſu volebat. adiuncta ſunt autem Copiæ cornua, nam, vt ait

Dion

Dion Prusiæus, τὸ τῆς ἀμαλθείας κέρας μηνύει τὴν τῶν ἀγαθῶν δόσιν τε καὶ εὐδαιμονίαν, *Amalthea cornu bonorum indicat largitionem, & felicitatem*. Quocircà, si diuinare licet, tabulæ nostræ auctor eam fortasse pro amuleto in sua quapiam villa ad agrorum conspectum affixerat, vt Soli vbertatis largitori hoc honore exhibito, rerum fœcunditatem ex agris prouenientium sibi polliceretur, siue ex æqualiter librato quattuor elementorum temperamento, siue ex quattuor anni temporibus felici decursu succedentibus. Neque diuinationem hanc nostram prorsus irrisum ibit, qui legerit apud Constantinum Cæsarem lib. 11. ad herbam disperdendam, quæ leguminibus infesta, appingi à quibusdam in testis consueuisse Herculem leonem suffocantem, easq; testas in angulis, medioq; aruo apponi solitas. adeò superstitionibus addicta erat antiquitas.

QVATTVOR APOLLINIS ARTES.

QVòd si non omnino quis amet, allegoriam elicere physicis rationibus fultam ex fabulosis hisce argumentis; scire tamen aueat, quid tabula vniuersa denotet, hoc est, quid sibi voluerit Tabulæ auctor, dum quattuor illa numina, siue eorum παράσημα simul coniunxit, satis sibi factum fortasse putauerit, si dixerimus, quattuor Apollinis attributa innui, sagittandi scilicet peritiam, diuinationem, musicam, medicinam. quæ Callimachus Hymno in Apollinem hisce versibus enumerat:

Τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον ὅσσον Ἀπόλλων.
Κεῖνος οἰστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν,
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
Κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μάντιες· ἐκ δέ νυ Φοίβου
Ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο,

Arte præterea nemo tam copiosus, quàm Apollo.
Ille sagittatorem sortitus est virum, ille poetam,
Phœbo enim & sagitta curæ est, & carmen.
Illius etiam sunt calculi sortilegi, & vates. ex Phœbo item
Medici didicerunt depulsionem mortis.

& Ho-

& Horatius carmine ſeculari:

Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusq; nouem camœnis,
Qui ſalutari leuat arte feſſos
Corporis artus.

Apud Ouidium quoque 1. Metamor. Phœbus ipſe Daphne fugienti haſce quattuor artes iactat. Sed & apud Maronem XII. Aeneid. Iapis medicus ijſdem muneribus à Phœbo donatus traditur. Apollo itaque arcu pharetraq; inſtructus, qualem in tabula inſpicimus, iaculandi artem, peritiamq; deſignabit, hoc enim præcipuum eius munus. quo fit, vt tàm ſæpe apud Homerum, alioſq; poetas ἑκατηβόλος, ἑκατηβολέτης, ἑκάεργος, κλυτότοξος: ἀργυρότοξος, χρυσότοξος, τοξότης, τοξοφόρος audiat, vt & à latinis ſcriptoribus cognominatur iaculator, ſagittarius, ſagittiger, ſagittipotẽs, arcupotens, arcitenẽs, pharetriger, vulnificus. vnde *telorum deus* à Tertulliano κατ' ἐξοχὴν dicitur in libro de Corona milit. At vaticinatio per Bacchum intelligetur, ſiquidem in Thracia adytũ fuiſſe fertur Libero patri conſecratum, ex quo ederentur oracula à vaticinatoribus, qui plurimo ſe mero imbuiſſent, quod Macrobius primo Saturnal. ex Ariſtotele, qui Theologumena ſcripſit, didiciſſe ſe refert. & liquidò Euripides de Baccho loquens:

Μάντις δὲ ὁ δαίμων ὅδε· καὶ γὰρ βακχεύσιμον,
Καὶ τὸ μανιῶδες, μαντικὴν πολλὴν ἔχει.
Vates verò deus hic eſt, etenim ipſa bacchatio,
Ipſaq; inſania magnam vaticinandi vim habet.

quod & Plutarcho lib. de Oracul. defectu probatur. quapropter in Bacchi certaminibus victoris præmium Tripus erat, congruus veritatis index, vt lib. II. ait Atheneus, quia ſcilicet non mentiantur ebrij,

Condita quùm verax aperit præcordia Liber,

vt inquit Horatius. Medicinam nemo ambiget per Herculem ſignificari, cui ἀλεξικάκου cognomentum adhæſit, quiq; mortem viciſſe traditur. eius ſiquidem inſtitutum fuit orbem peragrare, vt ingruentes paſſim morbos depelleret, quos poetæ tyrannorum, monſtrorumq; nominibus indigitarunt, vtpote corporum carnifi-

ces, ac voratores. ὡς γὰρ ὑπὸ θηρίων, οὕτω καὶ ὑπὸ νόσου φθείρονται αἱ σάρκες, *vt enim à feris, ita & à morbo corrumpuntur carnes*, ait Artemidorus lib. ſecundo cap. LIX. ſed & cap. XII. leonem efferatum præſagire morbum tradit; eſſe enim morbum eæ feræ ſimilem. vt mirum non ſit, tributum Herculi exuuium leonis tanquam Auerrunco, morborumq; trimphatori. Muſicam verò per Mercurium innui, quis eat inficias? is enim muſicæ inuentor fuiſſe fertur, primusq; lyræ compactor, qua non tantùm Amphionem, ſed & Apollinem, muſaſq; ipſas inſtruiſſe dicitur. Philoſtratus primo Iconum: τὴν λύραν τὸ σόφισμα πρῶτος Ἑρμῆς πήξασθαι λέγεται κεράτοιν δυοῖν, καὶ ζυγοῦ καὶ χέλυος. καὶ δοῦναι μετὰ τὸν Ἀπόλλω, καὶ τὰς Μούσας, Ἀμφίονι τῷ Θηβαίῳ δῶρον; *lyram ſcitum inuentum primus Mercurius compegiſſe perhibetur, ex gemino cornu, iugo, & teſtudine; & poſt Apollinem, & Muſas, dono dediſſe Amphioni Thebano.*

QVATTVOR MVNDI ELEMENTA.

SAtius tamen duco, phyſicam interpretationem tabulæ argumentis accommodare. quùmq; lyram in medio inſpiciamus muſicæ indicem, mundanam verò muſicam fateatur Boetius ex quattuor elementis conſtare, quod & Sidonius innuit in Epithalamio Polemij, & Araneolæ,

Harmoniam dicens etiam, quòd quattuor iſtis
Sic ſedeant elementa modis, &c.

exiſtimari iure poteſt, quattuor hiſce numinibus quattuor vniuerſitatis initia adumbrari, quippe quæ à Sole regi videantur, vimq; omnem ſibi congruentem haurire. atque huc trahunt quidam quadrigas Soli tributas. Martianus:

Quatuor alipedes dicunt te flectere habenis,
Quòd ſolus domites, quæ dant elementa, quadrigam.

Tertullianus etiã, & Iſidorus de coloribus agentes, quibus vtebantur Circẽſes agitatores (Circus enim Soli conſecratus) præter alia, quæ adhibent interpretamenta, primis quattuor principijs eoſdem accommodant, ruſſeum igni, album aëri, aquæ cæruleum, qui Venetus dicebatur, terræ viridem, quem praſinum appellitabant.

bant.

bant. Iaculator itaq; Apollo ignis erit ſymbolum ob eius elementi vim acutam, ac penetrabilem. nam & Porphyrius apud Euſebium tertio de præparat. ignitam in Sole vim Apollinem dictã refert ἀπὸ τῆς τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ πάλσεως, *à radiorũ ipſius vibratione*. quanquàm pro αὐτοῦ πάλσεως mallẽ αἰ ἀπάλσεως; neq; enim facile fit obuiã apud ſcriptores vox illa πάλσεως. Sanè verò ſi veterrimos poetas, & philoſophos excutias, haud temere aliud penes ipſos reperies ignis elementum, quàm Solem, aut etiam cælum ipſum, quem æthera nominabant. Aëra Mercurius refert, qui alatus ideo fingebatur, ac tàm ad ſuperos, quàm ad inferos volitare. fluidus enim aër eſt, peruiusq; volantibus, nec minus ſuperiora pertingens, quàm inferiora. audi Senecam de aëre ita loquentem II. natur. quæ. *hic eſt, qui cælum, terramq; connectit, qui ima, ac ſumma ſic ſeparat, vt tamen iungat. ſeparat quia medius interuenit; iungit, quia vtrique per hoc inter ſe conſenſus eſt*. atque huc pertinere poſſet Mercurij etymon, ſi Arnobio aſſentiri liceret exiſtimanti, ſic dictum, quaſi *medicurrium*. Id etiam indicat veteris gemmæ

ſcalptura, ſymbola præſeferens quattuor elementorum, cuius ectypon ex Abrahami Gorlæi dactyliotheca deſumpſimus. fulmine enim ignis deſignatur, aqua delphine, terra trunco arboris radicitus euulſæ, aër verò Mercurij caduceo. ac ſanè ſedem ei conſtituebãt in aëre. vndè inter cæteros dæmonas, quos Dio lib. LXXI. à quodam mago euocatos ſcribit ad pluuiam eliciendam, nominat quoq; Ερμῆν τὸν ἀέριον. Porrò aquam meritò Bacchus denotabit, quùm eum exiſtimarent veteres mythologi πάσης ὑγρᾶς φύσεως κύριον, καὶ ἀρχηγὸν, *naturæ omnis humidæ dominum, auctoremq;* vt ait Plutarchus lib. de Iſide & Oſir. ideoq; appellatus ὕης, vt præter

eundem

eundem Plutarchum asserit quoq; Suidas testem laudans Clidemum. At ex Herculis armis claua scilicet, ac leonina terram innui non ineptè quis censeat. claua siquidem plantas designare potest, animalia leo, quæ duo terra gignit, alitq; nam αἰτία γενέσεως, καὶ διαμονῆς ζώων ὁμοῦ, καὶ φυτῶν ἐστὶν, *caussa est generationis ac perpetuationis animalium simul omnium, & plantarum*, vt ait Philo de mundi opific. Herculanam clauam ex olea fuisse, patet ex Apollonij Rhodij lib. IV. qui eam vocat ὄζον ἐλαίης; siue ex oleastro, quippe illam Theocritus βάκτρον ἐπηρεφέος κοτίνοιο, & iterum ἀγριέλαιον nominat, atq; id genus arboris hocce symbolum præ cæteris idcirco geret, quòd longissimæ sit vitæ, vt Theophrastus, & Plinius tradiderunt, ac tantam habeat cum terra affinitatem, vt sicci caudices infossi germinare dicantur. Virgilius II. Geor.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

quin Theophrastus II. de Hist. plant. oleam penitus aliquando adustam regerminasse tradit, & lib. V. idem accidisse cardini ianuæ oleagino, & poculo in limum proiecto. Eius rei caussa esse videtur, quam idem Theophrastus primo de Caus. plant. cap. III. innuit, huiusmodi scilicet plantas ob sui corporis pinguedinem, ac spissitatem exsiccatu difficiles vitale illud, ac genitale seruare principium, & minimè siccas esse, quùm siccæ videantur. Quocirca nihil erat caussæ, cur Pausanias fidem ægrè accomodaret narrationi de claua Herculis, quam terræ olim infossam germina emisisse tradunt. Leonem verò, nemo est, qui ambigat, præcipuum esse ex brutis animantibus, & quendam in cæteros sortitum esse principatum, ac propterea magnæ matris tutelæ adscriptum, quæ telluris dea dicebatur: quemadmodum draconem tribuerunt Cereri, quæ pars humi frugum conceptrix, Proserpinæq; mater à serpendo nuncupatæ; aquilam Ioui ætheris, aërisq; domino; delphinum Neptuno maris præsidi. Quapropter sub poeticis fabulis, quæ tàm Bacchum, quàm Herculem ignis vi ad superos translatos referunt, illum videlicet ex combusto matris vtero, hunc ex ardente in Oeteo vertice pyra, physica ratio latere videtur. nam quùm Herculem terram, aquam verò Bac-

chum dixerimus, terreas exhalationes, aqueosq́; vapores caloris ope ad superiora eleuatos intelligere possumus.

QVATTVOR ANNI TEMPORA.

AT verò crediderim potius, qnattuor temporum vices, quibus annus concluditur, huiusce tabulæ symbolis designari. id enim præcipuum Solis munus, vt signiferũ percurrat circulum,

Temporibusq́; parem diuersis quattuor annum

(vt canit Virgilius) efficiat. nam *veris clementem teporem*, (verbis vtor Macrobij lib. I. in Somn. Scip.) *torridum cancri, ac leonis æstum, mollitiem autumnalis auræ, vim frigoris, inter vtramque temperiem, omnia hæc Solis cursus, & ratio dispensat.* quin singula hæc Solem ipsum esse, videtur fateri vetus poeta illo versiculo:

Sol æstas, autumnus, hiems, Sol ver quoq; gratum.

eã ob caussam quadrupes ab Orpheo in hymnis dici Sol videtur:

Κρᾶσιν ἔχων ὡρῶν, τετραβάμοσι ποσὶ χορεύων,

Temperamenta habens temporum, quaternis pedibus tripudians. nec aliunde ortum poetarum figmentum quadrigas Soli tribuentium. idq́; idem Orpheus innuit, quùm ait: τετράωρον ἅρμα διώκων. *quattuor temporum currum agens.* (sic enim legendum, lex carminis iubet, non vt in vulgatis codicibus τετράορον) quam sententiam amplecti visus est Commentator Germanici Cæsaris, quùm inquit: *Huic quoq; illam ob caussam, quòd aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragat, id est Verni, æstatis, autumni, & hiemis; aut quòd quadripertito limite diei metitur spatium* . . . . . decurtatum locum sanare poteris hoc additamento, *quadrigam adscripserunt*. nam eadem ferè verba habet Fulgentius I. Mytholog. *Huic quoq; quadrigam adscribunt illam ob caussam, quòd aut quadripertitis temporum varietatibus anni circulum peragat, aut quòd quadrifido limite diei metiatur spacium*. consonat etiam quod ait Isidorus XVII. Orig. *Quadrigas ideo Soli iungunt, quia per quattuor tempora annus vertitur, ver, & æstatem, autumnum, & hiemem*. Quoniam verò Circus (vt diximus) Soli consecratus erat, quattuor colores, quibus agitatorum factiones indue-

duebantur, & currus ornabant, apposite crediti sunt quattuor anni tempestatum symbola fuisse. Tertullianus aperte docet lib. de Spectacul. cap. IX. *Albus* (inquit) *hiemi, ob niues candidas, russeus æstati ob Solis ruborem voti erant*, & paulò inferius: *prasinum verò terræ matri, vel Verno, Venetum cælo, & mari vel autumno.* Sic Isidorus: *Russeos æstati currere voluerunt, quòd ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hiemi, quòd sit glacialis, & frigoribus vniuersa canescant: veri prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur.* at integram desiderari periodum, nemo non videt, deest enim quod de Veneto, cæruleoue colore autumnali tempori adscripserat; nec mihi procliue medicinam facere loco mutilo, ac tantùm non conclamato absq; veterum codicum ope. quin & suspecta sunt postrema illa verba: *quia tunc pampinus densatur.* Corippus lib. I. de laudib. Iustini liquidò satis de Circensium factionum coloribus, eorumq; significatione cecinit, cuius hi sunt versus:

Solis honore * *noui grati spectacula Circi*
Antiqui sanxere patres, qui quattuor esse
Solis equos, quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quattuor anni.
In quorum species, signis, numerisq;, modisq;
Aurigas totidem, totidem posuere colores,
Et fecere duas studia in contraria partes,
Vt sunt æstiuis brumalia frigora flammis. ——
Nam viridis, vernis campus ceu concolor herbis,
* *Pinguis oliua, comis luxu nemus omne virescit.*
Russeus æstatis rubra sic veste refulgens,
Vt nonnulla rubent ardenti poma colore.
Autumni Venetus ferrugine diues, & ostro
Maturas vuas, maturas signat oliuas.
Aequiparans candore niues, hiemisq; pruinam,
Albicolor viridi * *socia coniungitur vna.*

Corippi versus quibusdam locis castigaui. maculis, quæ supersunt, eluendis imparem (vt ingenuè fatear) me agnosco. nec decet periculum facere, vbi operam te lusurum scieueris. Perperam

verò Cassiodorus Variar. lib. III. Epist. LI. de ijsdem coloribus agens album autumno assignat, cœruleum hiemi; nam & Martianus Capella lib. primo de Nupt. Philolog. Solis coronam duodecim gemmarum quadripertito ordine describens, eandem cum Tertulliano, Isidoro, & Corippo colorum rationem sequutus est. dat siquidem æstati Lychnitem, Astritem, Ceraunon ignei coloris gemmas, quæq; idcirco à lucerna, ab astro, à fulmine nomen sumpsere de primis ita Dionysius Periegesi:

——— ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
Μαρμαίρων, λυχνίς τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίη,

——— *asterius pulcher lapis, ceu quædam stella*
Splendens, & lychnis flammæ ignis omnino similis.

Asteritem etiam, sine asterium inclusam veluti stellulam gerere affirmat Isidorus. at Plinius lucem illam appellat pupillæ similem. idem & lychnitem ex ardentibus gemmis esse tradit, & ab accensis lucernis dictam. & ex Plinio Isidorus, qui addit: *huius duplex facies, vna quæ purpura radiat, alia quæ cocci rubore.* quod ex Solino sumpsisse videtur, cuius hæc sunt verba cap. LV. *Duplex ei facies, aut in purpuræ emicat claritatem, aut meracius suffunditur cocci rubore.* De eadem gemma Lucianus de Dea Syria, Nonnus v. Dionys. Priscianus Periegesi, alijq. Ceraunium etiam rubidum esse indicat Isidorus, quùm inquit: *cui color pyropo rubenti, & qualitas vt ignis.* & Claudianus de laudib. Serenæ:

——————— *Pirenæiq; sub antris*
Ignea fulmineis legere ceraunia nymphæ.

Quas verò gemmas Solari coronæ ab hieme appositas Martianus scribit, eæ sunt Hydatis, adamas, crystallum. glaciem posteriores referre videntur. at hydatis, seu hydratis (vt alij legunt) ab aqua nomen habet. Estnè ea, quæ Plinio, & Isidoro Enhydros dicitur? ille candidam esse perhibet; hic ita loquitur lib. XVI. Orig. cap. XIII. *Enhydros ab aqua vocata, exudat enim aquam, ita vt clausam in ea putes fontanam scaturiginem.* quæ verba ex Solino desumpsit extremo cap. XL. Cæterùm virides gemmas verno tempori adscribit, smaragdum scilicet, Scythidem, & Iaspidem. smaragdi color viridis notus omnibus. De scythide patet ex eodem

dem Martiano, qui alibi *ſcythidis vireta* nominat. fortean verò eiuſdem eſt generis cum ſmaragdo, ſed precioſior, nam ſmaragdos, qui in Scythia reperiuntur, nobiliores eſſe affirmat Iſidorus. quod & Priſcianus Periegeſi innuere videtur. Dilutiori colore ſunt iaſpides, ac fortaſſe ijdem quoq; ſmaragdi nondum tamen perfecti. tradit enim Theophraſtus lib. de lapid. repertam olim in Cypro gemmam, cuius dimidium iaſpis, dimidium ſmaragdus erat, tanquàm nondum ab aqua immutatus. Autumni gemmæ in Solis corona dicuntur à Martiano Hiacynthus, Dendrites, Heliotropios. Hiacynthum cœrulei coloris eſſe teſtatur Iſidorus, violacei Plinius, dilutioris tamen, quàm ſit in amethyſto. at Solinus cap. XXXII. id quandoque euenire aſſerit, quia ea gemma vitijs non parcè obnoxia. pingi enim nitore cœruleo, quùm inculpabilis eſt. *flucticolor* ab eodem Martiano alibi dicitur. Heliotropius verò teſte Plinio porraceum præſefert colorem ſanguineis venis diſtinctum. vulgò dicitur *diaſpro*. Quis ſit dendritidi color, haud facilè inuenio. ſcio quandam huiuſce gemmæ ſpeciem ab eodem Plinio appellari albam. ac, ni iudicij fallor, varietatem, quæ Autumno aſſignatur, indicare voluit varijs hiſce gemmis Martianus. potiorem tamen locum cœruleo dedit colori, qui purpureo affinis. ac autumnus ipſe appellatur ab Horatio *purpureo varius colore*. ad liuorem vterq; vergit. nam fruſtra ſunt, qui credunt eundem eſſe purpureum cum coccineo. hic rubidus eſt. cærulæus eſſet ille, ſubfuſcus tamen, ni diſtingueret permixtus quidam rubor. quocirca purpureum pauonis eſſe collum ſubindicat Tertullianus lib. de pallio. ac ſanè pruna, aliaq; poma autumnalia purpuraſcere videntur. vuæ præcipuè. quin & vites ipſas Naſo purpureas dixit:

Et de purpureis collectæ vitibus vuæ.

Corippus ad maturas quoq; oliuas eum colorem refert, vt ex ſuprà adductis verſibus videre eſt. at in vuarum racemis auctor libelli de coloribus, quem Ariſtoteli quidam tribuunt, nonnulli Theophraſto, puniceum agnoſcit, vinaceum, & cyaneum. ἐνίοτε μὲν (inquit) πρῶτον γίνονται φοινικοί, τοῦ δὲ μέλανος ἐν ἑαυτοῖς συνισταμένου, μεταβάλλουσι πάλιν εἰς τὸ οἰνωπόν, τὸ δὲ τελευταῖον γίνονται κυα-

ιοειδεῖς, *interdum primùm fiunt punicei, ſed atro in ſe conſiſtente in vinoſum mutantur: deniq; fiunt cyanei*. Perbellè verò cum Martianæa Solis corona tabulæ noſtræ conuenit. vt enim æſtiuas ille gemmas in fronte collocat, ita nobiliorem in tabula ſedem Apollinis effigies, eiuſuè ſymbolum occupat. quoniam æſtas per Apollinem, per Bacchum autumnus, hiems per Herculem, per Mercurium ver intelligitur, vt mox ſingillatim examinabimus. Id fortaſſe aliquis exiſtimauerit morem Athenienſium reſpicere, qui à ſolſtitio æſtiuo anni principium ſtatuebant, vt auctor eſt Simplicius in v. Phyſicor. Aegyptij quoq; annum ab æſtate ordiebantur, quo tempore Nili incidit incrementum, & alluuio. Porphyrius de Antro Nymphar. Αἰγυπτίοις ἀρχὴ ἔτους, οὐχ ὁ ὑδροχόος ὡς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καρκίνος. *Aegyptijs anni exordium non aquarius, quemadmodum Romanis, ſed cancer eſt*. Solinus cap. xxxv. de Nili augmento agens: *quod tempus ſacerdotes natalem mundi iudicauerunt, id eſt tertium decimum Kalendas Auguſti*. adi & Scaligerum lib. III. de Emendat. temp. Verùm iure primas æſtati tribuunt, qui de Sole agunt, quùm Sol maioribus eo tempore polleat viribus, ac ſuum quodammodo domicilium tenere dicatur. Itaque Remigius monachus Antiſiodorenſis, qui claruit anno Christi DCCCLXXX. & commentarium in Martianum conſcripſit, cuius integrum exemplum in Tigurina bibliotheca extare tradit Geſnerus; in Vaticana fragmentum tantùm aſſeruatur: *frons* (inquit) *totius anni eſt æſtas, flagrantior ſcilicet, & eminentior pars*. Sic Aratus in enumeratione ſignorum zodiaci à Cancro orditur. quod & Hyginus in Aſtronomicis animaduertit, quùm ait: *Aratus non, vt cæteri Aſtrologi, ab ariete duodecim ſigna demonſtrat, hoc eſt vere incipiente, ſed à cancro, hoc eſt ipſa æſtate*. Idem quoq; in calce libri quarti ſic loquitur: *Annum voluerunt eſſe, quùm ſol ab æſtiuo circulo redit, & zodiacum ad id ſignum, vnde incipiebat, permetitur*. Quoniam verò ex quattuor anni partium æqualiter librata viciſſitudine harmonia quædam promanare videtur vniuerſi ſeruatrix, concinnè in tabulæ medio eius rei indicem exculptam videmus lyram. quemadmodum enim muſicæ vis in eo ſita eſt, vt variæ vocum intenſiones, remiſſioneſq;, ſoniq; tùm acuti,

ti, tum graues congruenti temporum mensura dispositi in dulcem coëant concordiam, ita Sol tanquàm citharedus quidam, mundi partes omnes pulsans, seruataq; velut ad numerum temporum symmetria, calida cum frigidis associat, cum siccis humida, pulcherrimumq; efficit temperamentum, quippe (vt ait Plinius lib. II. cap. XXXIX.) *Solis natura temperando intelligitur anno*. vt verius in illum quadret, quod de Orpheo apud Cassiodorum legimus Variar. lib. II. *in vnum conuentum contraria vota collecta sunt, & fidem dicente lyra omnia sibi aduersa crediderunt*. Porrò Orpheus in hymnis Apollinis describens lyrã, in acuto sono æstatem, in graui inferiorum chordarum hiemem intelligi ait, ver autem in concentu Dorio. Versus ipsos non grauabor apponere:

Εἰς ὑπάτας χειμῶνα, θέρος νεάταις διακρίνας,
Δώριον εἰς ἔαρος πολυηράτου ὥριον αὖθις.

Doricæ harmoniæ appellatione vsus est ad medium tonum indicandum, quoniam hanc præ cæteris ad mediocritatem tendere, constat ex Aristotele lib. VIII. Politic. cap. V. quin cap. vltimo eandem esse ait τὸ μέσον τῶν ὑπερβολῶν. In fragmento incerti scriptoris, quod Censorino olim tributum, postea à Lud. Carrione auctius editum, ita scriptum reperio: *Organum quondam habuit tres intensiones grauem, mediam, & acutam. inde Musæ quoque tres olim æstimatæ, Hypate, Mese, Nete*. & mox: *quas animaduertisse cum resonantia suauitatis in arcu sororis Apollinem tradunt, & intendisse protinus citharam. tùm notasse, quòd adstrictiora fila neruorum in acumen excitarentur, grauibus responderent remissa. inde fecisse tres primos, de quibus supra dictum est*. Id tamen tribuit Mercurio Diodorus, atque ad temporum varietates respexisse affirmat; sic enim loquitur lib. I. de Mercurio agens: λύραν τε εὗρεν, ἣν ποιῆσαι τρίχορδον, μιμησάμενον τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ὥρας. τρεῖς γὰρ αὐτὸν ὑποστήσασθαι φθόγγους, ὀξὺν, καὶ βαρὺν, καὶ μέσον. ὀξὺν μὲν ἀπὸ τοῦ θέρους, βαρὺν δὲ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, μέσον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔαρος, *Lyram à se inuentam trichordem fecit, anni tempora imitatus. tres enim tonos induxit acutum, grauem, & medium. acutum ab æstate, grauem ab hieme, medium à vere desumpsit*. Sed cur Autumnum prætermisit? an fortasse cum vere confudit? discriminat enim

tàm

tàm ver, quàm autumnus (licet diuersa ratione) hiemem ab æstate. ac profectò videntur antiquiores triplicem tantummodo anni diuisionem statuisse. idcirco tres numero Horas finxerunt; Mineruamq; sub qua aërem intelligebant, τριτογένειαν ideo dictam scribit Diodorus, quòd ter in anno naturam mutat, vere, æstate, hieme. asserit quoq; idem auctor, existimatum ab Aegyptijs Osirim, & Isidem, Solem videlicet & Lunam τὸν σύμπαντα κόσμον διοικεῖν, τρέφοντάς τε καὶ αὔξοντας πάντα τριμερέσιν ὥραις ἀοράτῳ κινήσει τὴν περίοδον ἀπαρτιζούσαις, τῇ τε ἐαρινῇ, καὶ θερινῇ, καὶ χειμερινῇ, *mundum vniuersum gubernare, nutrientes, & augentes omnia, tripertitis temporibus inuisibili motione circuitum perficientibus, vere scilicet, æstate, atq; hieme*. latinus interpres, qui hiemis loco autumnū hic nominauit, pro χειμερινῇ videtur legisse ὀπωρινῇ in suo exemplari nisi incuriæ fuit peccatum. Ad veterem itaque trium temporum imitationem tribus chordis instructa fuit lyra. nec absonum erit putare, id animaduertisse, qui τῇ μέσῃ proximam addiderunt παραμέσην, vt quattuor anni tempora aptius imitarentur. Quin tetrachordon Mercurio attributum, scribit Macrobius primo Satur. ca. XIX. & Boetius, qui tamen respectum fuisse habitum ait ad quattuor vniuersitatis elementa. sic enim loquitur lib. v. de Musica. cap. xx. *simplicem principio fuisse musicam refert Nicomachus, adeo vt quattuor neruis tota constaret. idq; vsque ad Orpheum durauit, vt primus quidem neruus, & quartus diapason consonantiam resonarent. medij verò ad se inuicem, atque ad extremos diapente, ac diatesseron, ac tonum. nihil verò in eis esset inconsonum, ad imitationem scilicet musicæ, quæ ex quatuor constat elementis. cuius quadrichordi Mercurius dicitur inuentor*. Fit itaque, vt seruata temporum harmonia genitalis plantarum vis, sataq; omnia hieme compressa congruum concipiant vigorem ad germinandum. quod euenit laxata verno tempore humo. at illa æstiuus calor maturat. perficit Autumnus, colligitq; Quapropter de Sole signiferum obeunte ita cecinit Aratus:

——————— καὶ οἱ περὶ τὸν ἰόντι
Κύκλον, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι ὧραι,
——————— *eoq; circa hunc eunte*

Circulum, adolescunt omnes frugiferæ tempestates.

Id verò (vt & supra diximus) indicare videtur ἔγκαρπος in tabula exculptus, qui florum, frondiumq; pomorum item, & frugum pulcherrimum coronario opere habet contextum.

APOLLO AESTAS.

PRæcipuum Apollinis munus sagittādi peritiam esse diximus. ex quo facilè patet omnibus, æstiuum designari tempus, quùm scilicet vehementiore iactu solares radij terram percutiunt, vt proinde tunc iaculator meritò Sol appareat. quiq; cæteris anni temporibus obtusus quodammodo videbatur, acutus per æstatem dici possit, quemadmodum nominat Horatius lib. I. epist. x.

——— *vbi gratior aura*
Leniat & rabiem canis, & momenta leonis,
Quùm semel accepit Solem furibundus acutum.

& Hesiodo dicitur μένος ὀξέος ἠελίοιο, robur acuti Solis.

Narrant fabulæ Hygino teste, datas à Vulcano Apollini sagittas, nimirum vt æstiuus ardor designetur. nam Vulcanus ignis est. Ijs præcipuè Apollo vsus esse fertur, quùm Pythonem interfecit, ingentem scilicet draconem ex aquis ortum. Πύθων nihil est aliud, nisi putredo. siquidem ex imbribus, qui plurimi defluunt hiberno tempore, collectæ aquæ, stagnantesq; modico superueniente calore corrumpuntur. eas postmodum vehementes æstiui Solis radij exsiccant, hinc putredo tollitur; dataque ansa poetis, Pythonem Apollinaribus sagittis de medio sublatum canendi. Physicam non minus rationem deiectus Phaëton, interfectiq; Cyclopes habent. Adurebat terram Phaëton Apollinis filius. eum iratus Iuppiter in flumen detrusit. at Apollo Cyclopes fulminum fabricatores sagittis interfecit. Phaëton ex græca nomenclatura lumen est. Solis verò filius dici potest, quòd lumen è Sole progignatur. ideoq; Apollo λυκηγενὴς Homero dicitur, & vocatur Sol à Pindaro VII. Olymp. ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ, *generator radiorum pater.* quemadmodum etiam Ode II. ἁμέραν nominat παῖδ' ἀλίου, *diem Solis filium.* Phaëtonteum incendium exuberantem Solis

lis calorem indicat, teste Philostrato primo Imaginum: ταῦτα τοῖς μὲν σοφοῖς, πλεονεξία τίς εἶναι δοκεῖ τοῦ πυρόδους. ποιηταῖς δὲ, καὶ ζωγράφοις, ἵπποι, καὶ ἅρμα, καὶ συγχεῖται τὰ οὐράνια, *hæc sapientibus quidem affluentia quædam ignis fuisse videtur. à poetis verò, & pictoribus equi, & currus, ac cælestia confunduntur*. Iratus Iuppiter nihil est aliud, nisi aër nubibus; & tempestatibus conturbatus, qualem hiemali tempore vt plurimum inspicimus. vnde & *hiemem* pro tempestate poëtæ vsurpant; sicut vicissim *serenus* accipitur pro miti, sedato, hilari. itaque Cassiodoro lib. I. Var. *clementiæ serenitas* nominatur. & Antoninus Pius *serenus & clemens* ab Ammiano dicitur. Lucanus lib. IV. de Cæsare:

——— *at facilis Cæsar, vultuq; serenus.*

hinc à Sidonio lib. IV. epist. XII. *serenitas lætitiæ* opponitur *nubilo mœroris*. Perturbatus itaque aër ac nubilosus post Phaëtontæum incendium, hoc est post ardores æstiuos lumen ipsum nubibus tanquàm flumine obruit. siquidem & Aristoteles in Meteor. ex vaporibus, qui eleuati in nubes coëunt, indeque in pluuias soluuntur, perpetuum quasi flumen sursum ac deorsum ferri ait. Sol autem redeunte postea æstate resumptis viribus nubes ipsas radiorum ictu veluti sagittis conficit, disperditq;. nubes enim sub Cyclopum nomine à poetis intelliguntur, quippe quæ fulminum sint effectrices. Poetica quoque fictio est Hiacynthi pueri internecio proiecto ab Apolline disco, quæ tamen à naturali ratione interpretationem sumat. Disci formam Soli esse, philosophi quidam crediderunt, & præter cæteros Philolaus Pythagoricus. eapropter figmento datus est locus, vt qui in æstiuis feruoribus à Sole minus sibi cauerent, ij dicerentur disco Apollinis percussi. Cæterùm quùm Hiacynthus flos sit, eam quoque significationem elicere possumus, vt flores nimio æstu flaccescere, enecariq; dicãtur. Apollini verò dicata præcipuè erat inter plantas laurus, inter aues coruus, de quibus ita Albricus, quùm de Apolline loquitur: *Iuxta autem illum erat viridis laurus picta, & coruus niger desuper volitans pingebatur, auis scilicet ipsi deo consecrata*. laurus quidem, quia arbor est perquam calida, ac sicca, & quodammodo ignea, vt asserit Porphyrius apud Eusebium III. de Præpar. Euang. &

Constantinus Cæs. xi. de Agricult. cap. iii. coruus verò, *quòd solus contra rerum naturam in medijs ipsis æstiuis feruoribus ouiparos pullulet fœtus*, vt inquit Hyginus lib. i. Mytholog. quæ omnia satis aperiunt, æstatem per Apollinem significari.

BACCHVS AVTVMNVS.

HAud erit operosum argumenta indagare, quibus Baccho adscribitur Autumnitas; neque enim seiungi queunt. vt scitè pronunciarit Lucretius lib. v.

Inde Autumnus adit, graditur simul Euius Euan.

& Virgilius secundo Georgic. Bacchum alloquens:

——— *tibi pampineo grauidus Autumno*
Floret ager; spumat plenis vindemia labris.

Bacchus enim vitis est dominus. at Pindarus v. Nem. vocauit τέρειναν ματέρ' οἰνάνθας ὀπώραν, *autumnitatem teneram matrem floridæ vitis*. quanquam cæteris quoque fructiferis plantis Bacchus præficiebatur; & ipsi tanquàm arborum tutori Græci sacrificabant, vt testatur Plutarchus v. Sympos. quæ iii. quamobrem Artemid. lib. ii. Ὀνειροκριτικῶν, c. xlii. Διόνυσος (inquit) τοῖς γεωργοῖς συμφέρει τοῖς τὸν ξυλικὸν καρπὸν γεωργοῦσι, μάλιστα ἀμπέλους, *Bacchus agricolis conducit arboreum fructum colentibus, præsertim vites*. & à Phurnuto appellatur τῶν ἡμέρων δένδρων ἐπίσκοπος, καὶ δοτὴρ θεός, *cicurum arborum tutor, datorq; deus*. quare ei tanquam autumni domino fructus omnes acceptos ferebant, quod pluribus auctoritatibus euincere conatur Atheneus libro tertio. Quapropter apud Athenienses, vt tradit Demarchus in certaminibus Dionys. per diem festum Bacchi gestabant virgines aureos canistros, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ. Huc etiam referendum, quòd Bacchi filium dixerunt Priapum hortorum, fructuumq; custodem. quin multi vnum, eundemq; faciunt, ac propterea Priapus δρέπανον (inquit Phurnutus) ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ προτείνει, ποτὲ ἐρῶν ἐπεὶ τούτῳ χρῶνται πρὸς τὴν κάθαρσιν τῶν ἀμπέλων, *falcem dextera manu protendit, quia hanc vtantur ad vites purgandas*. Sunt, qui credant, Dionysij nomen ἀπὸ τοῦ διανύειν dedu-

ci, vt videre eſt apud Artemidorum lib. 1I. an quia fructus hauſto calore æſtatis autumno poſtea perficiuntur ? Nam Bacchum exiſtimabant vim ipſam genitalem fructuum, & plantarum, vt liquet ex Porphyrij verbis apud Euſebium 11I. de Præpar. euang. τῶν ἀκροδρύων, καὶ ὅλως τῆς φυτευτικῶν ἡ δύναμις, Διόνυσος ὀνομάζεται, *fructuū. & in ſumma plantarum omnium virtus, Bacchus vocatur*. Hinc Dionyſius de ſitu orbis, ſolutum in Arabia ex obſuto Iouis femore Bacchum ſcribit, quòd ea regio plantarum ferax ſit, è quibus aromata, pretioſiq; liquores ſumuntur. Quòd verò fabulātur Poetæ ex ardente matris aluo extractum Bacchum, id Autumni ortum reſpicit, qui quùm æſtatem ſubſequatur, ex eius prodire vtero quodammodo videtur. lubet enim hanc fabulæ interpretationem hic adaptare, quùm alioquì ſciam, apud nonnullos per Bacchum vinum intelligi, ſiue vuam, per Semelem ipſam vitem, Solis calorem per fulmen. quod Athenagoras Apologia pro Chriſtianis ijs verbis innuit: τὸν δὲ τῆς ἀμπέλου καρπόν, Διόνυσον· καὶ Σεμέλην, αὐτὴν τὴν ἄμπελον, καὶ κεραυνὸν τὴν τοῦ ἡλίου φλόγα. Præcipua verò conſideratur in Autumno inconſtantia, & varietas, cum propter tēpeſtatem ipſam, modò calidam, quandoq; frigidam; aliquando temperatam, tùm ob pomorum varietatem. atq; ideo Bacchum ipſum multiplici forma. variaq; ſpecie effingebant, vt Plutarchus prodit lib. de EI apud Delphos. & in Epigrāmatibus μυριόμορφον appellant. quò etiam ſpectant veſtes vario florum genere contextæ, quas Bacchum induere ſolitum teſtatur Diodorus, de quibus & Ouidius 1I. Metamorph.

Purpuraq; & pictis intextum veſtibus aurum.

id enim Phurnutus inſinuat ijs verbis, de Baccho loquens: τὸ μὲν τῆς ἐσθῆτος ἀνθηρὸν τὴν ποικιλίαν παρίστησι τῆς ὀπώρας. *veſtis floriditas autumni varietatem exhibet.*

HERCVLES HIEMS.

HErculem Græci, Latiniq; barbatum, hirſutumq; effingere ſolebant, (vnde Sidonio in Panegyr. Auiti Aug. dicitur *Tirynthius hirtus*) ſicut hodieque pictores hiemem, quùm cæteras

anni

anni partes iuuenili ſpecie forment. eſt enim hiems quaſi anni ſenium, ſiquidem vernæ tempeſtati initium tribuamus, vt pleriſque veterum mos fuit. Pellibus erat indutus, quoniam hiſce per hiemem vtimur ad frigus defendendum. Clauæ geſtatio arbores indicare videtur hiemali tempore frondibus expoliatas. Trinoctium fingunt poetæ in eius generatione conſumptum, vt longas ſignificent hibernas noctes. Ei verò inimicitias cum Iunone intercesſiſſe aiunt, quia Iuno, aer eſt, iſq; per hiemem iratus vt plurimum videtur, frigore ſcilicet aſſiduiſq; pluuijs contriſtatus. Voracitatem Herculis quis neſcit? Vide, quid de ea loquatur Atheneus initio lib. x. extant etiam feſtiua quædam epigrammata primo Anthologias, & Callimachi luſus Hymno in Dianam. ac decimam ei vouebant Romani, forſitan vt voraci, largiterq; cænanti, ſi Plutarchum audimus quæſt. Rom. xcvII. neminem verò fugit, animantes omnes hieme voraciores eſſe, quùm eo tempore innatus calor, qui per æſtatem laxato corpore diſperſus erat, ac imbecillior effectus, à circumfuſo frigore intus cohibitus, & quaſi conſtipatus vires ſumat ad cibum facilè conficiendum. vnde bruma, quaſi βρῶμα, vt innuit Iſidorus lib. v. ca. xxxv. Quin & ipſamet hiems omnia vorare videtur, quæcunque aut ex vernalibus herbis, aut ex meſſibus æſtiuis, aut ex pomis autumnalibus ſeponere conſueuimus. dictuſq; eſt Hercules βουφάγος (fabulam narrare ſuperſedeo paſſim obuiam) quòd boum labores conſumat hiems; ſic enim & à Virgilio primo Georg. & ab alijs fruges vocantur. nam & Varroni II. de Re ruſt. cap. v. dicitur bos *ſocius hominum in ruſtico labore, & Cereris miniſter*. Eamq; ob cauſſam veteres copiam deſignantes cornu bouis frugibus, & pomis refertum effingebant. cuius etiam rei videnda interpretatio Socratis apud Stobæum Serm. LIV. & legendus Vegetij prologus lib. III. de Re veterin. qui ait, bubus debere alimenta, quicquid ali poteſt, hinc legimus apud Salomonem XIV. Prouerb. *vbi plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis*. Quid verò cauſſæ eſt, quòd quùm Hercules plures exantlaſſe dicatur labores, eoſq; difficillimos, interfecti tantùm leonis inſigne geſtat? Aeſtati quàm maximè aduerſatur hiems, quæ quùm terras obſidet, Leonem videtur ſuperaſſe

rasse, hoc est vim æstatis acriorem ex leone ardentissimo sidere manantem. Hercules itaque hiemis gerens symbolum meritò deuicti leonis tropheum ostentat. Cæterùm depulsor malorum præcipuo encomio Hercules cognominatus est, quæ appellatio & hiemi conuenit. videtur enim hiems Autumnum extrudere morbosissimam anni partem, de qua Hippocrates lib. III. aphor. IX. & & XXII. quod propter cæli varietatem euenire tradit Cornel. Celsus lib. I. cap. III. vnde *letifer* Iuuenali vocatur Autumnus, Horatio verò *Libitinæ quæstus acerbæ*. nec tantùm debacchantes morbi superuentu hiemis abscedunt, sed & fructus ipsi autumnales noxium humorem per hiemem abijciunt. Martialis vocat

——— *poma hiberna maturescentia capsa*.

de quibus ita Iuuenalis Sat. XI.

——————— *odoris mala recentis*,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.

Nec forsitan abs re nostra est, quòd hiemali tempore sacrum Herculi fiebat, ad diem scilicet XII. Kal. Ianuarias, vt refert Macrobius III. Satur. cap. XI. quodq; niuosus, perpetuaq; hieme damnatus locus in Alpibus Herculi consecratus erat, de quo Petronius:

Alpibus aërijs, vbi Graio nomine vulsæ
Escendunt rupes, nec se patiuntur adiri,
Est locus Herculeis aris sacer. hunc niue dura
Claudit hiems, canoq; ad sidera vertice tollit.
Cælum illinc cecidisse putes. non Solis adulti
Mansuescit radijs, non verni temporis aura,
Sed glacies concreta riget, (sic lego) *hiemisq; pruinis*
Totum ferre potest humeris minitantibus orbem.

Videndum etiam, num ad hiemis significationem trahi possit Græcus nummus Herculis caput præseferens populea corona redimitum, & in parte postica Phaëtontem curru paterno excussum. nam ex Phaëtontis casu hiemem innui, superius demonstratum est, quùm de æstate verba habuimus.

MERCVRIVS VER.

DEum Verni temporis fuisse creditum Mercurium, apertè insinuat Martianus Capella lib. 1. de Nupt. Philolog. ijs verbis. *Tunc verò conspiceres totius mundi gaudia conuenire: nam & tellus floribus luminata, quippe Veris deum conspexerat subuolare Mercurium, &c.* Remigius Monachus, de quo superius verba fecimus, ad hunc Martiani locum ita notat: *quòd & ipse fertur præesse seminibus maris, & terræ, & ipse est dictus Fauonius*. vnde hanc sibi eruerit sententiam, haud sanè scio. videor tamen quædam subodorari posse argumenta, quæ in medium proferam. Zephyrus, seu Fauonius (vt & alij venti) non minus quàm Mercurius, alatus volitansque fingitur à poetis. at notandum præcipuè quod de vtriusq; alis refertur. nam quùm Mercurio (vt cum Apuleio loquar) *super tempora pares pinnulæ emineant*, Zephyro itidem alata finxerunt tempora. siquidem ipsum Philostratus lib. 1. Iconum appingit ἐν πτηνῷ τῷ κροτάφῳ, ϗ ἁβρῷ τῷ εἴδει, *alatis temporibus, & venusta forma*. quæ postrema cum Mercurij quoq; speciè conueniunt, qui apud Lucianum in dialogo Mercur. & Panos, formositatem iactat, & ei ab Apuleio facies decora, & succiplena tribuitur: vnde Galenus in Suasoria, formosum passim effingi solitum, tradit. id autem Mercurio fortasse tributum *propter vernalem faciem terræ, quæ cæteris formosior*, vt verbis vtar D. Augustini, VII. de Ciuit. cap. XXV. Quoniam verò Zephyrus *flat ab occasu æquinoctiali ver inchoans*, vt inquit Plinius, Mercurium fabulati sunt, Atlantis esse nepotem, qui mons est Mauritaniæ ad occidentalem plagam situs. ideoq; Virgilius de Mercurio Aeneam adeunte ita loquitur IV. Aen.

Materno veniens ab auo Cyllenia proles.

haud enim mihi dubium, quin ad hanc de Mercurio, Zephyroq; opinionem alludat. nam & Iouem ita Mercurio loquentem inducit.

Vade age nate, voca Zephyros, & labere pennis.

aptissimis hic poëta & significantibus vti solet vocibus, seque peritissimum veteris theologiæ ostendit, quod pluribus locis aperit

Seruius. temerè Statius Mercurio dat *Notos*. id enim tantùm curæ est minorum gentium poëtis, vt ea vsurpent, quæ carmini, quoquomodo quadrent; dumq; auribus blandiantur, nihil vlterius pensi habent. secus vatum princeps, qui penitiores satagit inserere sensus doctioribus perscrutandos. ac sanè fabulosa illa Mercurij legatione, admonitum significare voluit Aeneam temporis ad nauigandum idonei. Iuppiter enim Aeneæ curam gerens aër esse videtur abscessu hiemis mitior redditus. ipse Mercurius Fauonius est Veris pater, vt Claudiano dicitur. Etenim *ver* (teste Plinio. lib. II. ca. XLII.) *aperit nauigantibus maria, cuius in principio fauonij hybernum molliunt cælum*. & πλοϊμώκος à Satyro cognominatur Zephyrus, de quo vide quædam epigrammata primo Anthologias. Placet etiam quibusdam, Pleiadas ἀπὸ τοῦ πλέω appellatas, quòd suo exortu nauigandi tempus ingerant. at Mercurium Maia ferunt genitum vna ex Pleiadibus. Ipsum quinetiam mercaturæ deum statuerunt, quòd mercatura quàm maximè nauigatione iuuetur. natalem nauigationis appellat Vegetius V. de re milit. diem sextum Iduum Martiarum, licet periculosè adhuc maria tentari dicat vsque in Idus Maias. ideo *Maÿs Idibus* (verba sunt Pauli ex Sexto Pompeio) *mercatorum dies festus erat, quòd eo die Mercurÿ ædes esset dedicata*. qua de re Liuius lib. II. quin natum eadem luce Mercurium prodit Martialis eo versiculo ex lib. XII.

Maiæ Mercurium creastis idus.

nisi ad eandem templi dedicationem alludat, quasi tunc natus Romæ dici queat, quùm eius ædes dedicata est. quo sensu Natale Salutis nominasse Tullius videtur IV. Epist. ad Atticum, vt & ab alijs obseruatum. At profectò vernum illum mensem à Maia Mercurij parente nuncupatum, quidam suspicati sunt, quod Censorinus, Festus Pompeius, & Ouidius testantur. sed & vetus poëta:

Mensis Atlantigenæ dictus cognomine Maiæ.

alius item:

Maius Atlantiados gnatæ dignatus honore.

Porrò fabula de Mercurij cum Venere congressu, ex quo procreatus Cupido, vt Tullio placet III. de Natu. deor. aut Herma-

phro-

phroditus, vt Ouidius, alijq́, dixere, aptiſſimè vernum tempus deſignat. Cupido ſiquidem cupiditatem illam innuit, qua ob benignum verni aëris teporem ad Venerem omnia excitantur, procreationiq́; inhiant. de qua Lucretius Venerem alloquens:

Nam ſimulac ſpecies patefacta eſt verna diei,
Et reſerata viget genitabilis aura Fauoni,
Aëriæ primùm volucres te, Diua, tuumq́;
Significant initum perculſæ corda tua vi.

& apertius Columella de Cultu hort.

——— nunc ſunt genitalia tempora mundi,
Nunc amor ad coitus properat: nunc ſpiritus orbis
Bacchatur Veneri, ſtimulisq́; Cupidinis actus
Ipſe ſuas adamat partes, & fœtibus implet.

& mox:

Hinc maria, hinc montes, hinc totus denique mundus
Ver agit: hinc hominum, pecudum, volucrumq́; cupido,
Atque amor igneſcit menti, ſæuitq́; medullis,
Dum ſatiata Venus fœcundos compleat artus,
Et generet varias ſoboles, ſemperq́; frequentet
Prole noua mundum, vacuo ne torpeat æuo.

Nec ſilentio prætereundum, quod Plutarchus in amatorio ex neſcio cuius ſententia Amorem Fauonij filium facit. Per Hermaphroditum verò non ineptè herbas intelligemus, quæ verno tempore in lucem erumpunt. nam quemadmodum Hermaphrodito ambiguum ſexum tribuerunt, ita plantis vim ineſſe tam maris quàm fœminæ teſtatur Porphyrius apud Euſeb. de Præp. Euang. ſic enim de Baccho loquitur plantarum præſide: ἔστι δὲ θηλύμορφος, μηνυάντην περὶ τὴν γένεσιν τῶν ἀκροδρύων ἀῤῥενόθηλυν δυνάμιν, *muliebriformis eſt, promiſcuam indicans virtutem generationis plantarũ.* Phurnutus quoque Bacchum θηλύμορφον effingi ſolitum ſcribit, & in Bacchico triumpho, quod præſefert vetus marmor in ædibus Haſdrubalis Matthæij, Bacchus ipſe curru vehitur vultu, & cultu muliebri. Ariſtides quoque Orat. in Bacchum, vtroque ſexu præditum affirmat: ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ἄῤῥην τέ καὶ θῆλυς ὁ θεὸς, ὥς φασίν. *propterea & maſculus eſt, & fœmina is deus, vti aiunt.* At quòd

Mercurium Fauonium esse ostendimus, quis nos vetat, & copulatam ei Venerem illam ipsam herbarum ac florum deam putare, quæ Græcis Chloris à viriditate, Latinis Flora dicta est à floribus, de qua Ouidius I V. Fastorum? addictus enim tam Floræ, quàm Veneri mensis Aprilis, quem Maius statim sequitur Mercurio dicatus, vt ait Plutarchus in Numa. Quapropter Venerem hortorum esse deam, docent nos Varro initio lib. de re rust. & v. de ling. lat. necnon Plinius. lib. XIX. cap. IV. Ac sanè apud Catullum in elegia de Coma Berenices ipsa Venus Chloris dicitur: sunt enim synonima in eo poëmatio Venus, Arsinoë, Chloris, Zephyritis. neque, si aliter interpreteris, poetæ mentem capias. Veneri dicata fuit Berenices coma, quæ quùm postridie in æde non reperiretur, vbi posita fuerat, in cælum esse translatam fabulatus est Conon. fingit verò Catullus, seu potius Callimachus, suum à Venere equum ea in re ministrum adhibitum. is equus non est Pegasus, vt docti viri credidere, sed Luciferi equus, quæ Veneris stella est; de quo Venus ipsa apud Claudianum II. de Raptu Proserp. ita loquens inducitur.

Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti prouectus equo. ———

meminit etiam Ouidius II. Tristium:

Hos vtinam nitidi Solis prænuntius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

nec non secundo Amorum, eleg XI.

Hæc mihi quamprimùm cœlo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo.

Et XV. Metamorph.

——— *quùmq; albo Lucifer exit*
Clarus equo.

Nam quùm Berenicæa coma inter astra foret recipienda, doctè Callimachus de Venere agit, tanquàm de stella. porrò singulares equi stellis tribuebantur. Lactantius, seu Luctatius Statij interpres ad VI. Theb. *Quadrigas dant Soli, bigas Lunæ, equos singulos sideribus*. Nec absurdè alatus à Callimacho fingitur is equus ad notãdam eius stellæ celeritatem. nominatur verò *Memnonis vnigena,*

gena, tanquàm ab Aurora profectus, quia nimirum matutinum sidus censetur Lucifer. Vocatur is equus à Claudiano Aethon, & Auroræ nuntius dicitur, Paneg. in IV. Hon. Cons.

Quinetiam velox Auroræ nuntius Aethon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseoq; domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris
Inuidet, inq; tuis mauult spumare lupatis.

ac ne qua supersit dubitatio, eundem esse cum Auroræ equo, colligere licet ex ijs Seruij verbis ad XI. Aen. *Aethon nomen equi, quo etiam Auroræ equus vocatur.* Aethonis verò vocabulum ab ardẽdo deriuatum est. idemq; nom dat Ouidius vni ex Solaribus equis, & ipsemet Claudianus vni ex quadriga Plutonis, ac præterea vni ex Amoribus, qui Veneri famulantur. vt omittam Hectoris equum apud Homerum, & Pallantis apud Virgilium. Venus itaque eadem, quæ Lucifer, & quæ Chloris, seu Flora herbarum florumq; dea. quocirca ad locum illum Ausonij, seu quisquis auctor fuit Elegiæ de Rosis, quæ etiam Virgilio attribuitur, ad eum inquam locum:

Sideris, & floris non domina vna Venus:

quemadmodum & mox:

Communis Paphie dea sideris, & dea floris,

rectè Pomponius Sabinus: *Venus quæ mane Lucifer. Flora & Venus idem sunt.* vt meritò de Venere pronunciarit Pelignus poeta IV. Fastorum:

Illa satis caussas, arboribusq; dedit.

vis enim seminalis stirpium videtur esse; vnde eleganter in Peruigilio Veneris:

Ipsa venas, atq; mentem permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perq; cælum, perq; terras, perq; pontum subditum
Peruium sui tenorem seminali tramite
Imbuit.

ac profectò eadem credita est, quæ natura omnium parens. Artemidorus lib. II. ἀγαθὴ δὲ καὶ γεοργοῖς. φύσις γὰρ εἶναι καὶ μητὴρ τῶν ὅλων νενόμισται. *bona est & agricolis, natura enim & mater vniuersorum*

esse creditur. iure igitur Mercurio copulatur, quem præesse seminibus maris & terræ dixit Remigius. At verò quemadmodum Mercurium, vt docuimus, venerabantur mercatores tanquàm nauigationis præsidem, ita rustici eodem mense Maio sacrum ipsi faciebant, veluti satis omnibus vitam ferenti; non soli tamen, sed coniunctim cum Flora. quapropter legimus in antiquo Kalendario Rustico: SACRVM. MERCVR. ET. FLORAE. atque hinc etiam arguere licet, Mercurium eundem esse cum Zephyro. Floram verò cum Venere confundi, quid attinet toties inculcare? dicendum potius, ex vtriusq; coniunctione ver excitari, flores oriri. Itaq; in Peruigilio Veneris.

Ipsa turgentes papillas de Fauoni spiritu
Vrget in toros patentes. ——————

hoc est florum vtriculos (vt alicubi nominat Plinius) in latos calices aperit. at Lucretius libro quinto ita poeticè ludit:

It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter:
Flora quibus mater præspargens ante viai
Cuncta coloribus egregijs, & odoribus implet.

nam quòd Floram à Venere videtur quodammodo separare, poetarum morem sequitur, quibus deorum conducit multitudo ad fabulas confingendas. Quòd verò zephyrum facit nuntium Veneris, id quorundam opinionem fulcit aientium, ventos deorum esse internuntios ex loco Virgiliano Ecloga III.

Partem aliquam venti diuum referatis ad auras.

quod sententiam firmat de Mercurio deorum nūtio, quem Zephyrum diximus esse creditum. Id verò in memoriam reuocat locum illum in Psalmo CIII. *Qui facis angelos tuos spiritus*, quo Hebræi expositores, teste Genebrardo, post R. Salomonem intelligi aiunt, Deum ventorum vti ministerio tanquàm nuntiorum. quem sensum & Iansenius ingerit. Cæterùm nolim quisquam labatur putans, Chlorida ventum esse Iapiga ex veteri Glossario, in quo scriptum: *Clores*, ἰάπυξ ἄνεμος, deceptus emendatione Io. Meursij in Exercitation. Criticis, & Bon. Vulcanij in notis ad Glossar. qui reponunt *Chloris*. licet id blandiretur fabulæ de Zephyri & Chlo-

ridos

ridos coniunctione; nam occidentalis quoq; ventus est Iapyx. siquidem in Glossario legendum *Corus*, vel *Caurus*, qui ventus idem est cum Iapyge, vt disserit Phauorinus apud A.Gellium lib. II. cap. XXII. Quòd verò ex Labeonis, aliorumq; sententia tradit Macrobius, Maiam Mercurij matrem creditam esse terram, id etiam pertinere huc potest; palàm enim est, oriri ventos ex terreno halitu. ideo ventorum parentes à Philochoro apud Suidam nominantur Tellus, & Sol; ab alijs cælum, & terra. Munus quoque Mercurij fuisse, legimus apud Lucianum, Iouis palatium verrendi: id quod & Zephyri opus indicat, qui abacta hieme vernam inducens serenitatem *detergit nubila cælo*, vt de albo Noto alicubi ait Horatius. cælum enim, hoc est aer, Iouis est domus, & verrere apud Lucretium, Maronem, Lucanum, aliosq; passim venti dicuntur. Quòd autem ait Plinius lib. XVIII. cap. XXXIV. Fauonium in plantas afflatu nutricium exercere, id adumbrari à poetis, alijsq; fabulatoribus videtur, dum aiunt, Mercurium Bacchi fuisse nutricium. vnde & cuiusdam Mercurij statuæ meminit idem Plinius lib. XXXIV. cap. VIII. Liberum patrem in infantia nutrientis. esse enim Bacchum plantarum antistitem, superius demonstrauimus, vitis præsertim, cui sustentaculum adhibetur arundo. quò fortasse spectat in tabula nostra Mercurij virga sub arundinis schemate. innituutur enim vites arundinibus, quemadmodum pueruli nutricijs, qui propterea *Baiuli* dicebantur (vt hodieq; nutrices Italico idiomate *Balie*) quia infantes gestare soliti, vt docet Pignorius meus in pererudito Commẽtario de Seruis. ad quorum similitudinem de pedamentis vitium ita loquutus in Anglic. Hist. Malmesburiensis lib. IV. *Hic prætexitur ager vineis, quæ vel per terram repunt, vel per baiulos palos in celsum surgunt*. Creditus est quoq; Mercurius virgæ suæ ope vitæ, necisq; auctor. quosdam enim ad vitam euocare, alios (vt ait Prudentius in Symmachum) *damnare neci*. nam Fauonius, vt Theophrastus inquit lib. de Ventis, τοὺς καρποὺς, τοὺς μὲν φθείρει, τοὺς μὲν ζέφει, *fructus alios corrumpit, alios fouet*. perdit enim, quùm calidus atque æstuosus æstiuo tempore à mari spirat; seruat, quùm frigidam flat auram. Arietem quinetiam Mercurio tribuerunt. Itaque in anti-

quæ gemmæ ſcalptura Mercurius arieti inſidet ; & in alia apud Pompeium Paſqualinum pabulum ex frondibus arieti præbet . & ita de ariete loquitur Artemidorus lib. II. cap. XII. καὶ γὰρ ταχὺ τὸ ζῶον, καὶ Ἑρμοῦ νενόμισται εἶναι σχῆμα, *velox eſt animal , eiq; Mercurij ſpecies creditur ineſſe* . Tutelam arietis ideo Mercurio tributam exiſtimat Pauſanias lib. II. quòd is præ cæteris greges tueri, atque augere crederetur . verùm quùm ſubiungat, quædam ſibi cognita in Magnæ matris initijs de Mercurio & ariete, quæ proferre non audeat, ſuſpicionem inijcit, naturalem ſubeſſe rationem . occulta enim myſteria in illis , Iſiaciſq; ſacris rerum vt plurimum naturalium interpretationem ſumebant . Ex hoc itaque vernum tempus denotatum exiſtimari poteſt . aries enim cæleſte ſignum ver figurat , vt Manilius loquitur . Ac quia verno tempore tondentur oues, creditus eſt Mercurius eius rei, ſimulq; lanificij auctor fuiſſe. Tertullianus de Pallio : *Mercurium autumant forte palpati arietis mollitie delectatum diglubaſſe oueculam , dumq; pertentat quod facilitas materiæ ſuadebat, tractu proſequente filum eliquaſſe , &c.* putant docti viri, dictum *diglubaſſe*, pro *deglubiſſe*. non probo. quid enim ? vt Mercurius arietem lana exueret , opus habuit excoriare ? ſi id deglubere eſt . hoc etiam alienum ab eo , quem gregum præſidem exiſtimabant, vt indicat Pauſanias . Boni paſtoris eſſe aiebat Tiberius , tondere pecus, non deglubere. quin aio nec omnino paſtoris eſſe pecus decoriare, & occidere, ſed lanionis, & coqui, vt eleganter diſſerit Max. Tyrius diſſert. IX. emendo itaque in Tertulliano *deglabraſſe*, verbo (ni animi fallor) Afri illius ſcriptoris genuino. id valet glabrum reddere , aut caluum facere, ſiue id nouacula fiat , ſeu vulſura; vellebantur enim antiquitus oues , ante inuentam tonſuram, vt Varro auctor eſt lib. IV. de ling. lat. & II. de re ruſt. cap. vlt. nec non Plinius lib. VIII. ca. XLVII. & antiquus Perſij interpres ad Sat. II. Sic *deglabrato corpore* Sacerdotes Iſidis fuiſſe ſcribit Lactantius Firmianus lib. I. cap. XXI. nam & caput decaluare ſoliti, & reliquá membra depilare . Ipſi quoque ſerpentes Mercuriali virgæ annexi ver quodammodo ſubindicant. etenim huiuſmodi animantes ſanitati adſcribuntur, neq; ſine his aut Hygeiam cernimus in veterum monumentis, aut Aeſcula-

pium

pium medicæ facultatis deum, vt etiam monet Macrobius primo Satur. cap.xx. porrò ver præ cæteris anni partibus saluberrimum esse, & experientia docet, & testatur Hippocrates lib. III. aphor. IX. necnon Cornelius Celsus lib. II. cap. I. ac de Mercurio ita loquitur Phurnutus; ὅθεν καὶ τὴν ὑγίειαν αὐτῷ συνῴκισαν, *vnde & sanitatem ei copulauerunt*. Videmus etiam serpentes verno tempore vetus abijcere exuuium, quod Aristoteli v. de Hist. animal. ca. XVII. vocatur κέλυφος τοῦ ἔαρος. idq; Plinius lib.VIII. cap. XXIII. *vernare* dicit. Statius verò IV. Thebaid. ita canit:

——————— *ceu lubricus alta*
Anguis humo verni blanda ad spiramina Solis
Erigitur liber senio ——— ———————

quapropter Artemidorus lib. II. Oneirocr. ca. XIII. per draconem ait significari χρόνον, διὰ τὸ μῆκος, καὶ διὰ ἀποδιδύσκεσθαι τὸ γῆρας, καὶ πάλιν νεάζειν, *tempus, propter longitudinem, & quòd exuat senectam, ac rursus iuuenescat*. Fabulam de serpente, qui efficax ad arcendam senectutem remedium adeptus esse perhibetur, videre est apud Nicandrum in Theriaca, & Aelianum lib.VI. de Nat. animal. cap. LI. Annum sanè redeunte vere dicimus adolescere, propterea quòd non tantùm apud plerosque ex nostris Theologis, sed & apud Ethnicos vetus fuit opinio, rerum hanc vniuersitatem suum verno tempore habuisse initium, quod Maro indicat secundo Georgic. ijs versibus:

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies ———————

& quæ sequuntur. Et auctor Peruigilij Veneris:

Ver nouum, ver iam canorum, vere natus orbis est,

seu (vt alij legunt) *Ver renatus orbis est*. Macrobius lib. I. in Somnium Scip. ca. XXI. *Aiunt, incipiente die illo, qui primus omnium luxit, id est quo in hunc fulgorem cælum, & elementa purgata sunt, qui ideo mundi natalis iure vocitatur, Arietem in medio cæli fuisse*. Et rursum: *Aiunt enim in hac ipsa genitura mundi Ariete (vt diximus) medium cælum tenente horam fuisse mundi nascentis*. Eius rei symbolum (ni fallor) expressum videmus in antiquo marmore Romano, cuius ectypon hic damus. Puellus enim hirco insidens,

dens, quaſi tener orbis ac fœcundus à Sole temporum moderatore ad Mercurium veris præſidem ablegatus innouationem anni ſignificare videtur. BONAE verò SPEI inſcriptum eſt marmor, nam ex verna herbarum frondiumq; germinatione ſpes frugum concipi ſolet. eamq; ob rem ſacrum ex herba antiquitus Cereri fiebat. Phurnutus: ὅθεν δὲ τὸ ἔαρ Δημήτερι χλόην θύουσι, μετὰ παιδιᾶς καὶ χαρᾶς, ἰδόντες χλοάζοντα, καὶ ἀφθονίας αὐτοῖς ἐλπίδα ἐπιδεικνύοντα, *verno tempore Cereri virentem herbam cum gaudio, & luſu ſacrificant, videntes omnia germinare, ac vbertatis ſpem protendere*. eius ſacri mentio eſt apud principem poetam primo Georgic.

In

In primis venerare deos, atq; annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis,
Extremæ sub casum hiemis iam vere sereno.

Quid sit hoc loco, *lætis operatus in herbis*, non omnino videntur intellexisse interpretes. innuit poeta, non in pratis tantùm, sed adhibita quoque herba fieri consueuisse id genus sacrificij. *lætas* verò non hic accipit, quemadmodum initio eiusdem libri *lætas segetes*, sed alludit ad hilaritatem, qua id festum peragebatur, vt docet Phurnutus. Porrò Atheneus lib. XIV. vocatam ait τὴν Δήμητρα ὁτὲ μὲν χλόην, ὁτὲ δὲ ἰουλώ, *Cererem modo herbam virentem, modo fasciculum tritici*. Atque huic est, quòd in sacris Eleusinijs gestabant in cistis Canephoræ cùm flores, tùm spicas. Haud tamē ignoro, & alias significationes huic marmori adaptari posse; veluti quòd de Baccho diximus, nutricium habuisse Mercurium. erat enim hircus Baccho sacer. quin ait Phurnutus, ἑαυτὸν εἶναι τὸν τράγον, *illum ipsum esse hircum*. & quùm infans esset, in hædum conuersus dicitur. Διόνυσον (inquit Apollodorus lib. III.) Ζεὺς εἰς ἔριφον ἀλλάξας, τὸν ἥρας θυμὸν ἔκλεψε, *Bacchum Iuppiter in hædum transformauit, vt eum Iunonis iræ subduceret*. addita verò Solis effigies cum facibus, ad ardorem indicandum, ex quo prodijsse fertur Bacchus, vt supra monuimus. Quòd siquis ea capri figura ad capricornum cæleste sidus allusum putet, marmoris allegoriam ad Augusti genituram trahet, de qua Suetonius cap. XCIV. Sol verò, siue Apollo ideo exculptus, quia eum Augustus patrem iactabat. at Mercurius cum caduceo, & Amaltheæ cornu pacem, rerumq; affluentiam præmonstrat: is enim propria appellatione δώτηρ ἐάων dicebatur, teste Aristide Orat. pro Rhetor. Cæterùm vt ad Mercurium Veris parentem reuertamur, quod lib. II. tradit Pausanias, Herculis clauam Mercurio consecratam regermінasse, ad rem, qua de agimus, referendum est; diximus enim Herculanam clauam arbores denotare hiberno tempore frondibus exutas, quas Mercurij numen, hoc est verni teporis virtus conuestit. Fabula etiam, quæ de Panos ortu fertur, eum scilicet ex Mercurio in hircum verso, & Penelope genitum, ipsum indicat mundum verno tempore exortum, de quo nuper loquuti sumus.

Eſt enim Pan ex mythologorum omnium ſententia rerum vniuerſitas. at per Mercuriũ Ver ſignificari, iam docuimus. qui in hircum verſus dicitur ad notandam eius temporis fœcunditatem, quippe ver ἡ ὥρα γονιμωτάτη, *tempus eſt fœcundiſſimum*, ait Theophraſtus tertio de cauſ. plant. ac ſanè hircum ipſum tanquàm fœcunditatis indicium ab Aegyptijs adoratum, prodit Diodorus lib. 1. Penelope verò pro rerum genitrice natura, ſeu pro hyle capienda eſt, quæ telas texere, & retexere idcirco dicebatur, vt rerum viciſſitudo, ortuſq; & interitus indicaretur. atque hanc eius figmenti expoſitionem eſſe autumo. Quòd verò Veruſius quidam Mercurij filius ab Hygino nominatur, ſiquis ad nominis etymon reſpiciens (modo ex Græcis non defluxerit) Mercurium ex eo Veris parentem innui, opinatus fuerit, eius ego ſententiæ haud inuitus ſubſcripſerim.

FINIS.

Typus. Zonæ ſtatuæ cuiuſdam veteris apud Paulum Gualdum.

ad pag. 77.

HIER. ALEANDRI IVNIORIS.

Expositio argumentorum in zona exculptorum antiquæ statuæ ex albo marmore.

AD PAVLVM GVALDVM Archipresbyterum Patauinum.

QVAESIVISTI à me, Paule Gualde, vti quæ mea esset sententia de statua illa mutila, quæ Romæ nuper eruta apud te asseruatur, deque argumentis, quæ signis parùm extantibus insculpta visuntur in eiusdem statuæ zona, depromerem. Eam equidem prouinciam lubens suscipiam.nam,etsi non sum nescius,infra tuam expectationem fore, quæ in medium sum prolaturus,satis tamen mihi fuerit, tuæ, vtcunque potero, morem gerere voluntati. Statua ipsa, siue statuæ truncus, quùm careat non capite tantùm,sed & brachijs cruribusq; cuius speciem gesserit, haud facilè suspicari possumus;neque ego is sum, qui hariolari nouerim. si qua tamen ex ipsa zona elici potest coniectura, quùm symbolum contineat Solaris virtutis, terrenaq; fœcunditatis, ac spei enascendarum frugum, vt postea demonstrabimus,non ab re quis existimet, aut rerum parentem Naturam, aut Tellurem matrem, Cybelemuè, siue etiam Iunonem, aut Vestam, quas non minus pro terra acceptas,ex mythologis liquet, ea statua significatas fuisse. Quis scit, an potius Veneris fuerit simulachrum? eam siquidem ita alloquitur Lucretius:

Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas,
Nec sine te quidquam dias in luminis oras Exoritur, &c.

neque

neque tamen qui pectus cingit, exornatq; cestus est Homeri carminibus nobilis, is enim Cupidinis parentem, atque amorum conciliatricem; nostrum verò cingulum παναίπαν arguit; etenim & hoc cognomine insignitam fuisse Venerem tradit Phurnutus. Ipsum sanè cingulum (seu pectoralem fasciam dicamus) sigillis tametsi temporis iniuria penè fugientibus, ijs tamen diligenter inspectis, exprimendam graphicè curauimus, ita, vt nullo negotio constare queat, quid præseferat. Raptum scilicet Proserpinæ in eo agnoscimus, comites Deas sollicitas, Cererẽ matrem cum lampadibus quæritantem. quid verò sibi velit Hercules Plutonis quadrigam præcedens, quid Iuppiter nubibus insidens, aperire mox conabimur. Subiecta sanè zodiaci signa id efficiunt, vt hæc ipsa argumenta à fabulis disiuncta ad naturales rationes traducantur. ad agricolationem scilicet, quæ Soli præcipuè debet, quicquid boni ad victum percipit. is enim signiferum percurrens circulum frugum semina per hiemem fouet calore à frigoribus circumcluso, & coërcito: verno tempore in herbas educit: æstate, atque autumno maturat, perficitq;. Subit verò dolere infelicem ethnicorum cæcitatem, *quorum deus venter*, vt verbis vtar Apostoli. siquidem eos sibi deos constituebant, qui ventri inseruirent, fruges nimirum, & fructus, terram præterea, ac Solem, Lunamq; tùm tempus, pluuiam, aërem, quæ omnia enascendis conducunt rebus alimento idoneis. vt minimè mirum sit, si nescio quis apud Menandrum suum agellum salutans ita loquitur.

Τὸ γὰρ τρέφον με, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω θεόν,

Quod me enutrit, id ego iudico deum.

Hoc præter eos, qui pleraq; de dijs fabulosa ad physiologiam detorquent, ex nostra zona palàm fit. duodecim enim zodiaci signa, quæ subiecta inspicimus, nos commonefaciunt, vt Plutonem quadriga vectum, qui potiorem hic obtinet locum, pro Sole capiamus, cui itidem quadrigam veteres tribuerunt, seu pro Solari virtute, qua ex agricultura fructum percipimus. ac sanè quæ Plutoni tribuunt Parcæ apud Claudianum, ea Soli conuenire videntur: sic enim canunt:

Qui vitam, letumq; regis. nam quicquid vbique

Gignit

Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturq́; tibi certis ambagibus æui.

Verùm Pluto Sol inferus censendus est, de quo ita Macrobius primo Saturnal. cap. XIX. *Inferi autem nomen Soli datur, quùm inferiore hemisphærio idest hiemalibus signis cursum suum peragit; superi, quùm partem zodiaci ambit æstiuam.* Hibernus itaque Sol Proserpinam rapuisse dicitur, quia hibernis mensibus semina sub terris latent, ac solari vi fouentur, vt suo tempore in herbas erumpant. nam Proserpina, quam vel fruges aiebant esse, vel aridorum seminum virtutem, tunc ad lucem reduci, & reuisere matrem dicebatur. quo sensu Orpheus in hymnis sic tempora alloquitur:

Περσεφόνῃ συμπαίκτορες, ἡνίκα μοῖραι ταύτην
Καὶ χάριτες κυκλίοισι χοροῖς πρὸς φῶς ἀνάγωσι,
Ζηνὶ χαριζόμεναι, καὶ μητέρι καρποτείρῃ,
Proserpinæ collusores, quando Parcæ illam
Et Gratiæ circularibus choris ad lucem reducunt;
Ioui gratificantes, & matri fructuum datrici.

nam quòd innuit, Parcarum opus esse, ftuctus in apertum educendi, etymon Varronis in mentem reuocat aientis, Parcas à pariendo dictas, vt est apud A. Gellium lib. III. cap. XVII. Portò quam intulimus significationem eiusdem raptus, ea dilucidis verbis à Porphyrio traditur apud Eusebium de Præparat. euang. lib. III. cap. III. ἐπεὶ δὲ (inquit) καὶ τῶν εἰς γῆν βαλλομένων σπερμάτων ἦν τις δύναμις, ἣν ἥλιος περὶ τὸ κάτω ἡμισφαίριον ἰὼν ἕλκει κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπάς. κόρη μὲν ἡ δύναμις ἡ σπερματοῦχος. πλούτων δὲ ὁ ὑπὸ γῆν ἰὼν ἥλιος, καὶ τὸν ἀφανῆ περινοστῶν κόσμον, καὶ τὰς χειμερίους τροπάς. ὃς ἁρπάζειν λέγεται τὴν κόρην, ἣν ποθεῖ ἡ δημήτηρ κρυπτομένην ὑπὸ γῆν, *quoniam verò virtus est quædam proiectorum humi seminũ, illam subtrahit Sol sub hemisphærium currens hiemali tempore. Proserpina quidem virtus illa seminum, Pluto verò Sol est terram subiens, atque occultum percurrens orbem, hibernumq́; solstitium. atq; idcirco raptam ab eo Proserpinam dicunt, quam sub terra latentem Ceres quæritat.* nec abludit Phurnutus, quùm ait: ἁρπάσαι δ' ὁ ᾅδης τὴν θυγατέρα τῆς δημήτερος ἐμυθεύθη, διὰ τὸν γινόμενον ἐπὶ χρόνον τινὰ τῶν σπερμάτων κατὰ γῆς ἀφανισμόν, *rapuisse fertur Pluto Cereris filiam,*

liam, quia frugum ſemina ad aliquod tempus terra occulantur. Sic Arnobius lib. I. ex Gentilium fabulis: *ille qui raptam Dite à patre Proſerpinam dicit, non, vt reris, in turpiſſimos appetitus viraginem dicit raptam, ſed quia glebis occulimus ſemina, iſſe ſub terras Deam, & cum Orco ſignificat fœdera genitalis conciliare fœturæ*. Nec verò me clam eſt, aut inferiorem hunc aërem, aut terrenam vim per Plutonem apud quoſdam mythologos ſignificari. verùm quamcunque tandem virtutem aut terra obtinet, aut aër ad progenerandas fruges, eam præcipuè à Sole haurit, qui primus eſt naturæ ſatelles, menſque mundi, & temperatio, vt aiebat Cicero. is enim viuifico ſuo calore ſub terras immiſſo, ac hiemali frigore circa ſemina compreſſo, vires præbet ad germinandum. ὁ γὰρ ἥλιος οὐ μόνον δοκεῖ τὰ ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ δὲ εὐτραφέστερα καὶ καλλίω ποιεῖν, *videtur enim Sol non ea tantùm, quæ ſuper terram, ſed & quæ ſub terra ſunt, vberiora, melioraq; reddere*, inquit Theophraſtus lib. II I. de cauſ. plant. cap. IV. Quamobrem concinnè hiberno Soli Plutoni fecere nomen, quod teſte Platone in Cratylo à diuitijs deductũ eſt, vt & Ditis apud Latinos. Cicero, II. de Nat. deor. *terrena autem vis omnis, atque natura Diti patri dedicata eſt; qui Dis, vt apud Græcos* πλούτων; *quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris*. Hinc Orpheus hymno in Plutonem:

Πλουτοδοτῶν γενεὴν βροτέην καρποῖς ἐνιαυτῶν.

Diuitias lorgiens humano generi fructibus annuis.

Plutoni tributa fuit galea, qua caput contegeret, quæ etiam in prouerbium abijt. Ea in noſtro marmore non apparet, quippe exeſum ea in parte erat. De huiuſmodi galea ita Heſychius: Ἄϊδος κυνέη ἀθάνατόν τι νέφος, ὃ περιβάλλονται οἱ θεοί, ὅταν θέλωσιν ἀλλήλοις μὴ γινώσκεσθαι, *Orci galea, nubes quædam immortalium eſt, qua Dij circundantur, quùm nolunt inuicem cognoſci*. Id Heſychius ex Homero ſumpſit, qui Mineruam inducit Orci galea vtentem, ne à Marte conſpiceretur. Verùm ad rem noſtram propior accedit Porphyrius, qui apud Euſebium, πλούτων δὲ (inquit) ὁ κόρης ἅρπαξ κύων μὲν ἔχει, τοῦ ἀφανοῦς πόλου σύμβολον irrepſit error in illis verbis κύων μὲν in quorum locum omnino ſubſtituo κυνέην, & ſic interpretor: *Pluto Proſerpinæ raptor galeam habet, occulti poli ſymbolum*.

lum. Sed, vt promam ingenue, quod ſentio, ſi hibernum Solem per Plutonem intelligebant, eius ſanè galea nihil eſt aliud, niſi nubes, & nebulæ, quibus hiemali tempore Solis aſpectus frequenter nobis ſubtrahitur. Porrò idem Porphyrius, quò magis demonſtret, Plutonis ſigmentum ad Solem pertinere, ita loquitur de Cerbero tricipite: ὁ δὲ κύων αὐτοῦ δηλοῖ τὴν χύησιν τῶν καρπῶν, εἰς τρία διῃρημένην, εἰς τὴν καταβολὴν, καὶ τὴν ὑποδοχὴν, καὶ τὴν ἀνάδοσιν. οὐ γὰρ παρὰ τὸ τὰς κῆρας ἔχειν πρὸς βορὰν, ὃ δηλοῖ τὰς ψυχὰς, κέκλυται κύων, ἀλλὰ παρὰ τὸ κυεῖν, οὗ (ita repono pro ἢ) χορηγὸς ὁ πλούτων, ὅταν ἁρπάσῃ τὴν κόρην, *eius autem canis fructuum generationem ſignificat in tria diuiſam, in ſationem, conceptionemq́; & generationem. haud enim à morte vocatus eſt, quòd defunctorum animas poſſideat ad vorandum, ſed à concipiendo, ſeu generando. cuius rei Pluto elargitor eſt, quùm Proſerpinam rapit.* Proſerpinam à Græca nomenclatura deriuare videtur Tullius, quùm ait ſecundo de Nat. deor. *Is rapuit Proſerpinam, quod Græcorum nomen eſt: ea enim eſt, quæ* περσεφόνη *Græcè nominatur. quam frugum ſemen eſſe volunt, abſconditamq́; à matre quæri fingunt.* Alij tamen à ſerpendo, ſeu proſerpēdo, vt eſt apud Varronem lib. IV. de ling. lat. Hinc Arnobius lib. III. adu. gent. *& quòd ſata in lucem proſerpant, cognominatam eſſe Proſerpinam*. Fulgentius lib. I. mytholog. *Proſerpinam verò quaſi ſegetem voluerunt, ideſt terram radicibus proſerpentem, quæ &* ἑκάτη *Græce dicitur:* ἑκατὸν *enim Græce centum ſunt. & ideo hoc illi nomen imponunt, quia centuplicatum ſeges proferat fructum.* D. Auguſtinus VII. de Ciu. Dei cap. XX. *In Cereris ſacris prædicantur illa Eleuſinia, quæ apud Athenienſes nobiliſſima fuerunt; de quibus Varro nihil interpretatur, niſi quod attinet ad frumentum, quod Ceres inuenit, & ad Proſerpinam, quam rapiente Orco perdidit; & hanc ipſam dicit ſignificare fœcunditatem ſeminũ. quæ quùm defuiſſet quodam tempore eademq́; ſterilitate terra mœreret, exortam eſſe opinionem, quòd filiam Cereris, id eſt ipſam fœcunditatem, quæ à proſerpendo Proſerpina dicta eſſet, Orcus abſtulerat, & apud inferos detinuerat.* Idem quoque cap. XXIV. dictam aſſerit terram quandoq; *Proſerpinam, quòd ex ea proſerpant fruges*. Aliam etymi rationem amplexus eſt Iulius Firmicus de Err.

F proph.

proph. relig. *Frugum* (inquit) *ſubſtantiam volunt Proſerpinam dicere, quia fruges hominibus, quùm ſeri cœperunt, proſint*. Nec prorſus diuerſus abit Phurnutus, qui κόρης nomen (nam & hæc Proſerpinæ appellatio apud Græcos erat) à ſaturando deducit. τὴν κόρην (inquit) τετοκυῖα, οἷον τὴν κόρον, ἡ περὶ τὸ τρέφεσθαι μέχρι κόρου ὕλη, *Corem peperit, quaſi ſaturitatem, materia enim eſt alimenta præbens ad ſatietatem vſque*. Proſerpinæ raptum eueniſſe finxerunt in Sicilia, ad indicandam eius Inſulæ feracitatem, aërisq; temperiem, quò etiam trahit Natalis Comes in ſua Mythologia florum copiam, in quibus colligendis occupata erat Proſerpina, quùm à Plutone rapta fuit. at in noſtro marmore euerſus calathus, & & prolabentes flores hiemem denotare videntur, quo tempore herbis floribusq; expoliata eſt terra. niſi quis malit eandem hic adaptare ſignificationem, quam fabulæ exſecti Attinis ſubeſſe aiebat Porphyrius. quod hiſce verbis teſtatur D. Auguſtinus lib. VII. de Ciuit. Dei, cap. XXV. *Porphyrius philoſophus nobilis, Attin flores ſignificare perhibuit, & ideo abſciſſum, quia flos decidit ante fructum*. nam ſegetes vbi defloruerint, turgeſcunt, perficianturq;. Cæterùm Proſerpina comites habuiſſe dicitur in decerpendis floribus Dianam, & Mineruam. Valerius Flaccus. lib. v. Argonaut.

Florea per verni qualis iuga duxit Hymetti
Aut Sicula ſub rupe choros, hinc greſſibus hærens
Pallados, hinc caræ Proſerpina iuncta Dianæ.

quas etiam in zona exculptas eſſe, neutiquàm eſt ambigendum: eas nimirum, quæ ponè currum Plutonis viſuntur manus protendentes quaſi de raptu ſollicitæ. nam etſi conſumptum marmor præcipua Dianæ indicia nequaquam præbet, alteram tamen galeatam, & thoraca indutam ſatis demonſtrat eſſe Mineruam. Tres haſce Deas veſtem de collectis floribus Ioui contexuiſſe refert Diodorus Siculus lib. v. Quid hoc figmento excogitarunt veteres? Iouem Orpheus aliiq; mundum eſſe, profeſſi ſunt, supernè quidem nudum, infernè verò veſte contectum. Infera mundi pars terra eſt, quæ floribus herbiſq; tanquàm veſte operiri ſolet. id cùm ex terrena vi prouenit, tùm ex cæleſti. terrenam Proſerpina commonſtrat, Minerua & Diana cæleſtem, lunarem nimi-

rum

rum poteſtatem, quæ germinum incrementis nimium quantum conducit *vdis ignibus nutriens læta ſemina*, vt inquit Apuleius. ideo Luna Orpheo dicta φερέκαρπος, & τελεσφόρος; & Diana

——— ἄγουσα καλοὺς καρποὺς ἀπὸ γαίης,

——— *educens pulchros fructus è terra.*

Idq; occaſionem dedit fabulæ Endymionis à Luna adamati, ſi Fulgentium audimus ita ſcribentem extremo libro ſecundo Mythol. *Paſtorem Endymionem amaſſe fertur, quòd nocturni roris humor, quem aporrhia ſiderum, atq; ipſius Lunæ animandis herbarum ſuccis inſudat, paſtoralibus proſit ſucceſſibus.* Mineruam quoque ad Lunam pertinere (nam de Diana nulli non cognitum) perſpicuum eſt ex D. Auguſtino, qui cap. XVI. libri ſeptimi de Ciu. Dei ita ſcribit: *Mineruam etiam, quia eam humanis artibus præpoſuerunt, nec inuenerunt ſtellam, vbi eam ponerent, eandem vel ſummum æthera, vel Lunam eſſe dixerunt.* Arnobius lib. III. *Ariſtoteles (vt Granius memorat) vir ingenio præpotens, atque in doctrina præcipuus, Mineruam eſſe Lunam, probabilibus argumentis explicat.* quin eſſe vim Lunæ acriorem, innuit Porphyrius apud Euſebium tertio de Præpar. ὅπερ δὲ Ἀπόλλων ἐν ἡλίῳ, τοῦτο ἀθηνᾶ ἐν σελήνῃ, *quod Apollo in Sole, id Minerua in Luna eſt.* dixerat autem ignitam Solis vim eſſe Apollinem. Itaque quòd ad Coroneam vnà cum Minerua Pluto dedicatus eſſet, κατά τινα μυστικὴν αἰτίαν, vt ait Strabo lib. IX. Solaris vis indicatur cum Lunari coniũcta ad frugum, fructuumq; generationem promouendam. continebant enim phyſicas rationes occulta illa ethnicorum myſteria, vt alibi monuimus. Sed & ipſam Proſerpinam Lunæ adiunxerunt, quod paſſim notum. Diogenianus in Prouerb. Ἀθηνᾶ καὶ Ἄρτεμις καὶ Ἑκάτη ἓν εἶναι δοκοῦσιν, *Minerua, Diana, & Hecate ſeu Proſerpina vnum atque idem eſſe cenſentur.* Quocirca qui calor ex Luna promanat, Minerua eſt: humifica vis, Diana, quam fontibus delectari, & comites habere nymphas aiebant: Proſerpina verò, quatenus Lunaris virtus terræ immiſcetur ad fruges, herbas, plantaſq; cæteras implendas. nam eadem quoque de cauſſa Cererem ipſam Lunæ adſcribebant, vt Porphyrius teſtatur aqud Euſebium: qua de re adi Macrobium Saturn. lib. I. cap. XVI. Iure itaque in fabula ra-

ptus ſtatuerunt ſocias Proſerpinæ Mineruam , & Dianam , quæ λευκαὶ κόραι ab oraculo neſcio quo appellatæ ſunt, vt apud Suidã, Io. Tzetzem, alioſq; videre eſt, ad indicandum forſitan Lunæ candorem. Venerem quoque tribus illis Claudianus addidit ad legendos flores, quod & Hygino in fabulis probatum eſt. at in noſtra zona pro Venere, quæ generandi poſſidet virtutem, exculptus Cupido eſt ſupra currum Plutonis volitans. is enim ad Dianam, & Proſerpinam videtur quodammodo pertinere. audi Tullium 1I. de Nat. deor. *Dianæ item plures; prima Iouis, & Proſerpinæ, quæ pinnatum Cupidinem genuiſſe dicitur, &c.* ridere ſanè venit in mentem, veterum de dijs fabularum futilitatẽ, quas quùm vnicuique confingere pro arbitratu votoq; fas foret, procliuè fuit in diſcrepantias prolabi. ex quo factum eſt, vt earum interpretes neceſſe habuerint, plures Ioues ſtatuere, plures Proſerpinas, plures Dianas, aliaq; huiuſmodi. verùm quis in deliramentis ineptiarum conſtantiam requirat? quod attinet ad rem, qua de agimus, Cupido hic appetitionem illam (vt ita loquar) denotat, qua inferiora hæc ad cæleſtia rapiuntur, illa viciſſim ſeminalem vim immittere in terras amant ad rerum procreationem. Itaq; in extremis zonæ partibus hinc Ceres pro terra, hinc Iuppiter pro cælo, aut æthere ſeu potius aẽre conſpiciuntur. Cererem ſanè intelligentiam creditam fuiſſe, quæ per terram pergit, ex ijs colligere eſt, quæ à Cicerone afferuntur 11I. de Natur. deor. ſed & pro terra ipſa capiebatur. Artemidorus lib. 1. Oneirocr. cap. XLIV. ἔτι καὶ τὴν δήμητρα τῇ γῇ τὸ αὐτὸν ἔχειν λόγον φασὶν οἱ σοφοί. ζηδώρος γὰρ ἡ γῆ, καὶ φερέσβιος καλεῖται, καὶ βιόδωρος, *Inſuper Cererem eandem cum terra rationem habere ſapientes aiunt. largitrix enim, atque auctor vitæ, victuſq; terra appellatur.* Idcirco à gerendis fructibus ita dictam autumant. Cicero 1I. de Nat. deor. *à gerendis fructibus Ceres tanquàm Geres; caſuq; prima littera itidem immutata, vt à Græcis, nam ab illis quoque* δήμητηρ *quaſi* γημήτηρ *nominata eſt.* quæ denominatio & à Varrone comprobatur lib. IV. de ling. lat. auideq; ab alijs arrepta. Arnobius lib. 11I. *Terram quidam è vobis, quòd cunctis ſufficiat animantibus victum, matrem eſſe dixerunt magnã. eandem hanc alij, quòd ſalutarium ſeminum frugem gerat, Cererem*

eſſe

eſſe pronuntiant. Iulius Firmicus de errore prophanarum relig. *Terram ipſam Cererem nominant, nomen hoc à ferendis fructibus mutuatum*. pro *ferendis* mallem *gerendis*, vt etymo magis inſiſtat. Seruius tamen in I. Georgic. à creando deducit, vt & Iſidorus lib. VIII. Orig. cap. XI. quùm ait: *Cererem ideſt terram à creandis frugibus aſſerunt dictam*, fortè quia *cereo* antiquitus dicebatur pro *creo*. vnde *cerus manus*, creator bonus in carmine Saliari apud Feſtum. idq; Scaligero in coniect. ad Varronem magis placet. At Fulgentius lib. I. mytholog. à Græca voce χαρὰ ineptè ſatis etymologiam ſumit, ſic inquiens: *Ceres enim græcè gaudium dicitur, & ideo illam frumenti Deam eſſe voluerunt, quòd vbi plenitudo fructuum ſit, gaudia ſemper abundare neceſſe eſt*. Quod verò attinet ad Δημήτρος etymon, idem quod Cicero teſtatur Diodorus Siculus lib. I. verſiculum illum Orphei laudans:

Γῆ μήτηρ πάντων Δημήτηρ πλουτοδότειρα.

Et Philo libro de mundi opificio: μήτηρ δ' ὡς ἔοικε καὶ ἡ γῆ, παρ' ὃ καὶ τοῖς πρώτοις ἔδοξεν αὐτὴν Δήμητραν καλέσαι: τὸ μητρὸς, καὶ γῆς ὄνομα συνθεῖσιν, *mater etiam ad quandam ſimilitudinem terra eſt, vnde illam Demetram appellare antiqui voluerunt, nomen ex terra & matre conflatum*. Dupliciter Phurnutus variat, quùm de Cerere ita loquitur: διὰ δὲ τὸ μητρὸς τρόπον φύειν τε καὶ τρέφειν πάντα, Δήμητραν, οἱονεὶ γῆς μήτραν οὖσαν. ἢ Διὸς μητέρα, τὸ καὶ αὐτὸς τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἀφθόνως ἐφιέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, δατεῖσθαι καὶ δαίνυσθαι, *quòd verò inſtar matris pariat, alatq; omnia, Demetram nominarunt, quaſi terræ matrem. ſiue etiam Iouis, vt potè qui abundè hominibus ea ſuppeditarit, ac diſpertiuerit, quibus veſci queant*. addit inſuper, dictam fortaſſe ἀπὸ τοῦ δήειν, quòd ſcilicet inuenerit, quæ homines potiſſimùm exquirant. Verùm Platoni in Cratylo dicitur Δημήτηρ, quaſi διδοῦσα μήτηρ, ab alimentorum nimirum largitione. Ex his conſtat, Cererem pro terra habitam. At cur ei ſerpentes aſſignarunt? ſic enim Cererem alloquitur in hymnis Orpheus.

Ἅρμα δρακοντείοισιν ὑποζεύξασα χαλινοῖς,

Frænatos dracones ad currum iungens.

Terram dracones præ cæteris animantibus commoſtrare videntur, quòd eam toto penè corpore perrepentes verrant. vel idem

dicendum, quod in Proserpinæ etymo protulimus, significare videlicet aut radices, aut segetes ipsas, quæ quùm parum attollantur, quasi per terras serpere dici queunt. sunt etiam qui existimẽt, obliquos arationum sulcos designari. at Io. Goropius Becanus lib. xv. Hierogl. denotari putat aut terræ vliginem, aut παλιγγενεσίαν, nam qnemadmodum sata semina in segete renascuntur, ita serpentes senectutem exuentes quasi denuo nasci videntur. Huic nostræ Cereri filiam perquirenti cum draconum curru, penè geminus est antiquus denarius à Ful. Vrsino exhibitus libro de Famil. Roman. in gente Vulteia, & ab Ant. Augustino in Dialog. de veter. num. qui quidem si à doctis viris obseruatus fuisset, haud ita facilè vulgatam, probamq; lectionem in Minutio Felice sollicitassent, in cuius Octauio ita reperio: *Ceres facibus accensis, & serpente circumlata errore surreptam, & corruptam Liberam anxia, & sollicita vestigat*. iterum enim atque iterum moneo, ijs, qui philologiæ studijs dant operam, non libros tantùm euoluendos esse, sed & veteres nummos, aliaq; antiqua monumenta excutienda. Quamobrem lectio illa *circundata* pro *circumlata*, quam ex Regio codice Des. Heraldus supponit, reijcienda omnino est; neq; eius audienda interpretatio affirmantis, idipsum esse, quod ait Apuleius, *dextra læuaq; sulcis insurgentium viperarum cohibita*. siquidem Apuleius de Iside loquitur. at dices, quæ Isis Aegyptijs, eadem Ceres Græcis Romanisq; vt testantur Herodotus, Diodorus, Pausanias, alij. id me non fugit, sed verò aio, non eundem vtrique ornatum, ac diuersam fuisse significationem viperis, aspidibusq; Isidis à Cereris draconibus. nec immorari operæpretium in re omnibus obuia. Magis etiam repudianda correctio Io. Meursij in Hypocritico Minutiano, vbi pro *serpente circumlata* reponit *derepente circulata*. nam quòd ait, apud nullos scriptores reperiri ea in re serpentum mentionem, eruditum profectò virum fugit ratio. Scio à quibusdam traditum, totã illam peruestigationem pedibus fuisse peractam; quapropter Callimachus mirari se ait, quo pacto Cererem per tot regiones ferre pedes valuerint. verùm, vt est fabularũ inconstantia, aliter alij tradiderunt. Apud Ouid. v. Met. Ceres vbi ex Arethusa cognouisset Proserpinæ raptũ.

cur-

——— *curribus auras*

Exit in æthereas. ———

& apertius ſcribit idem poëta quarto Faſtorum, Sicula quidem loca pedibus à Cerere peragrata, at quùm extra inſulam abire vellet, currum conſcendiſſe.

Eſt ſpecus exeſi ſtructura pumicis aſper,
Non homini facilis, non adeunda feræ.
Quò ſimulac venit, frænatos curribus angues
Iunxit, & æquoreas ſicca pererrat aquas.
Et fugit ad Syrtes. cum ijs, quæ ſequuntur. Sed & quùm è Celei. & Menalinæ domo abſcederet;

Dixit, & egrediens nubem trahit, inq; dracones
Tranſit, & alifero tollitur axe Ceres.

neq; enim Siciliam tantùm, ſed vniuerſam pereraſſe terram traditur. Cicero Act. VI. in Verrem: *quam quùm inueſtigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammaſſe tædas ijs ignibus, qui ex Aetnæ vertice erumpunt, quas ſibi quùm ipſa præferret, orbem omnium peragraſſe terrarum.* ſed & in cælum indagatum iuiſſe. Naſo eod. lib. 4. Faſtor.

Quò feror? immenſum eſt, erratas dicere terras.
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cælo ———

Medeæ quoq; tribuunt fabulatores currum à draconibus actũ. ac ſanè ſi fabulæ medullam perſcrutari velimus, non alia à Cerere Medea reperietur. nam & Macrobius lib. I. Saturn. cap. XII. Maiam, hoc eſt terram, Bonam deam, & Medeam vnam eandemq; creditam eſſe refert. Iaſionem Ceres adamauit, Medea Iaſonem, quem agri colendi rationem docuit: quò enim ſpectat taurorum ſubiugatio? aratio terræ? dentium draconis ſatio? exortus armatorum hominum? aurei velleris adeptio? Aureum vellus opes ſunt, quæ ſegetum vbertate parantur. dentes draconis, frugum ſemina ſulcis credita. viri haſtati, ſpicæ ariſtis armatæ. Haud igitur mirum, ſi Medeæ æquè ac Cereri datus fuit currus ſerpentum. Porrò duæ ſunt faces, quibus & in nomiſmate illo, & in marmore noſtro Ceres ſibi prælucet. idq; & ſcriptorum teſtimo-

nio memoratur. Ouidius quinto Metamorphoseon,

——— ——— *illa duabus*

Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna.

nam quùm ambabus manibus id egiße dicat, duas innuit fuiße faces. apertius tamen lib. IV. Fastorum:

Illic accendit geminas pro lampade pinus.

Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.

Arnobius lib. V. *sumit faces geminas flammis comprehensas Aetnæis, quibus sibi prælucẽs pergit ire quæsitum terrarum in regionibus cunctis.* quas tamen Ouidius nominat pinus, eas Claudianus ait fuiße cupressus. Quæ hisce facibus insit significatio, aperit Fulgentius primo Mytholog. ijs verbis: *Hanc etiam raptam cum lampadibus mater quærere dicitur, vnde & lampadarum dies Cereri dedicatus est, illa videlicet ratione, quòd hoc tempore cum lampadibus, id est cum Solis feruore seges ad metendum cum gaudio requiratur.* At quùm eas succendiße dicatur ex Aetna, magis est, vt existimem cum Goropio, subterraneum denotari calorem, qui seminibus vim impertit percoquendi alimenta, aut augescendi. Cæterùm non sufficiunt adolescendis frugibus materna officia, opus etiam habent genitoris auxilio. ideo exculptus Iuppiter in extrema fascia, quem pro cælo capias licet, aut pro aëre. cælum enim rationem patris habere in rerum procreatione, terram matris, ex Aristotele quoque liquet, quùm lib. I. de generat. anim. cap. II. ita scribit: διὸ καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τὴν γῆς φύσιν, ὡς θῆλυ καὶ μητέρα νομίζουσιν· οὐρανὸν δὲ καὶ ἥλιον, καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὡς γενῶντας καὶ πατέρας προσαγορεύουσι, *idcirco in vniuerso quoque naturam terræ quasi fœminam, matremq́; existimant; cælum autem, & Solem, & si alia sunt generis eiusdem, perinde vt genitores, patresq́; appellant.* Derosum sanè marmor Iouis faciem, vt & proximi Herculis, abstulit, at notæ supersunt, quibus ij facilè dignoscuntur. Iouem intuemur nubibus insidentem, & seminudum. nam vt explicat Porphyrius ab Eusebio relatus lib. III. de Præpar. prouida credebatur eße, & viuifica rerum virtus. sedere fingebatur, vt immutabilis eius soliditas exprimeretur. nudabantur superiora, quoniam conspicua est eadem virtus intellectualibus, ac cælestibus partibus.

bus. inferiora tegebantur, vt indicaretur, occultari mortalibus humi degentibus. Eandem propè expoſitionem affert Suidas verbo ζεῦς, &, vt apparet, ex Suida Geor. Codinus in libello de Origin. Conſtantinop. Verùm non tantùm creatrix rerum mens cenſebatur Iuppiter, ſed quandoq; mundus ipſe, quandoq; cælum, aut aër, &, vt teſtatur præ cæteris Seneca lib. IV. quæſt. natur. cap. XLV. omne illi nomen conueniebat, quo vniuerſitatis procreatio innueretur, aut gubernatio. Hinc de Ioue legimus apud D. Auguſtinum VII. de Ciuit. cap. IX. *Deus eſt, inquiunt, habens poteſtatem cauſſarum, quibus aliquid fit in mundo.* Ac principium, finiſq; omnium nominatur ab Orpheo in hymnis.

Παντογένεθλ᾽, ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή.

Sed ad rem noſtram vt propius accedamus D. Auguſtini verba in medium ſunt afferenda ex eodem libro, cap. XVI. *Ditem patrem, hoc eſt Orcum, terrenam & infimam partem mundi. Liberum, & Cererem præponunt ſeminibus vel illum maſculinis, illam fœmininis, vel illum liquori, illam verò ariditati ſeminum. & hoc vtique totum refertur ad mundum, id eſt Iouem, qui propterea dictus eſt progenitor, genitrixq; quòd omnia ſemina ex ſe emitteret, & in ſe reciperet.* Quare frugum fertilitas ei accepta ferenda: Heſiodus:

Ωδέκεν ἁδροσυνῇ στάχυες νεύοιεν ἔραζε.
Εἰ τέλος αὐτὸς ὄπισθεν Ολύμπιος ἐσθλὸν ὀπάζοι,
Sic quidem vbertate ſpicæ nutabunt ad terram,
Si finem ipſe poſtea Iuppiter bonum præbuerit.

ac propterea ἐπικάρπιον vocitatum, liquet ex Arriani Epict. lib. I. cap. XXII. Hinc eſt, quod finxerunt fabulatores, raptum illum Proſerpinæ ope, & conſilio Iouis effectum. Apollodorus lib. I. Biblioth. Πλούτων δὲ Περσεφόνης ἐρασθεὶς, Διὸς συνεργοῦντος, ἥρπασεν αὐτὴν κρύφα, *Pluto amore Proſerpinæ captus Iouis ope ipſam clàm rapuit.* Heſiodus in Theog. de Proſerpina loquens.

——————— ἣν Αϊδωνεὺς
Ηρπασεν ἧς παρὰ μητρός· ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεὺς,
——————— *quam Pluto*
Rapuit ſua à matre: dedit autem conſiliarius Iuppiter.

At quùm in marmore noſtro Iouem inſpiciamus in nubibus ſedentem,

dentem, cum scilicet, qui νεφεληγερέτης, & κελαινεφὴς, Homero, Hesiodo, alijsq; dicitur, ὕων verò Luciano & ὕετιος, vt & Arriano in Epicteto, & *pluuius* Tibullo, in eam sententiam ducor, vt putem, symbolum esse aëris nubibus obducti, atque imbres demittentis, tunc enim instar patris quasi vim seminalem in terram matrem infundere censetur. vnde eleganter Lucretius lib. I I.

Omnibus ille idem pater est, vnde alma liquentes
Humorum guttas mater quùm terra recepit,
Fœta parit nitidas segetes, arbustaq; læta, &c.

& elegantissime Maro I I. Georgic.

Tunc pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno permistus corpore fœtus.

nam quemadmodum *sine aqua omnis arida ac misera agricultura,* inquit Varro lib. I I. de Re rust. ita vsque adeo sunt pluuiæ satis, cæterisq; plantis necessariæ, vt vel ipsæ arundines quamuis in palude prognatæ non tamen sine imbre adolescant, teste Plinio lib. I X. cap. X V I. quod & asserit Aristoteles V I I I. de Hist. anim. cap. X I X. & Plutarchus quæst. natur. cap. I I. Iure itaque vocantur nubila ab Orpheo in hymnis καρποτρόφοι, & apud Sophoclem legitur ὀμπνιον νέφος, quasi segetes & alimenta nubibus debeamus. haud enim facile admittenda interpretatio illa Diogeniani paræmiographi: μέγα πολὺ ηὐξυμένον. Atque illud est, quod scribit Arnobius: *Iouem pro pluuia, Cererem pro terra vultis audire, & pro Libera ac patre Dite submersionem seminis, atque iacturæ.* & rursus lib. V. *Qui dicit, cum sua concubuit Iuppiter matre, non incestas significat, aut propudiosas Veneris complexiones, sed Iouem pro pluuia, pro tellure Cererem nominat. & qui rursum perhibet, lasciuias eum exercuisse cum filia, nihil de fœdis voluptatibus loquitur, sed pro imbris nomine ponit Iouem, in filiæ significatione sementem.* Tàm enim Proserpinam filiam, quàm Cererem siue Rheam matrem à Ioue sub draconis specie fuisse violatas, tradunt fabulæ, testibus Clemente Alexandrino, Athenagora, Nonno, alijsq;. Superest, vt de Hercule loquamur, quem ante Plutonis currum stantem intuemur. Sed animaduertendum prius, videri quodammodo hu-

do huiuſce faſciæ opificem præ oculis habuiſſe verba illa Varronis ex lib. I. de Re Ruſt. quibus præcipuos agricolationis deos complectitur : *primùm, qui omnes fructus agriculturæ cælo & terra continent, Iouem, & Tellurem; itaque quòd ij parentes magni dicuntur, Iuppiter pater appellatur, Tellus terra mater. ſecundò Solem, & Lunam, quorum tempora obſeruantur, quùm quædam ſeruntur, & conduntur*. quippe inſpiciuntur in faſcia Iuppiter cæli, ſiue aëris, Ceres terræ ſymbolum : Pluto ſolem, Minerua & Diana Lunam referentes. Hercules verò tempus ſignificat, ſiue temporis obſeruationem. At quoniam addit Palladius induſtriam, quùm ait lib. I. *bene colendi ratio quattuor rebus conſtat, aëre, aqua, terra, induſtria*, hanc etiam ſub Hercule intelligere poſſumus, vt pote qui totam in laboribus, & ærumnis vitam tranſegerit. id quod anſam dedit Artemidoro labores præſagiendi ijs, qui cum Hercule conuerſari, aut ab ipſo arma accipere ſomniarent. Eum vide lib. II. Oneirocr. cap. XLII. Quapropter ſcitè ab Heſiodo præfixus eſt titulus libro ſuo de agricultura, ἔργα, καὶ ἡμέραι; nam per opera innuit, agriculturam eſſe artem, quæ non otio, inertiauè peragitur, ſed induſtria, & labore. per dies ſignificat, opera ipſa congruum requirere tempus. ac iure ſuum illum Perſam idem poëta hoc pacto hortatur :

Ἐργάζευ Πέρση δῖον γένος, ὄφρά σε λιμὸς
Ἐχθαίρῃ, φιλέῃ δὲ ἐϋστέφανος Δημήτηρ
Αἰδοίη. βιότου δὲ τεὴν πιμπλῆσι καλιήν.
Λιμὸς γάρ τοι πάμπαν ἀεργῷ σύμφορος ἀνδρί,
Operare, o Perſa diuum genus, vt te fames
Oderit, amet autem pulchre-coronata Ceres
Veneranda, victuq́; tuum impleat horreum.
Fames enim omnino ignauo comes eſt viro.

& iterùm;

Ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολύμηλοί τ' ἀφνειοί τε,
Ex laboribus viri euadunt pecoroſi, & opulenti.

& libro ſecundo.

Οὐ γὰρ ἐτωσιοεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιήν,
Non enim labores fugitans vir implet horreum.

Itaque

Itaque huiusmodi operationis symbolum fuisse iactationem Gallorum magnæ matris, ex Varronis sententia refert D. Augustinus lib. VII. de Ciuit. Dei cap. XXIV. *quòd se apud eam iactant; præcipitur (inquit) qui terram colunt, ne sedeant, semper enim esse, quod agant*. Atque huc respexit Phurnutus, quùm Proserpinam à ferendis laboribus dictam asseruit. ἐκάλεσαν δὲ (inquit) περσεφόνην τὴν τῆς δήμητερος θυγατέρα, διὰ τὸ ἐπίπονον εἶναι καὶ πόνων οἰστικὴν ἐργασίαν, ἢ τῷ ἐκ πάντων ὑπομονῆς φέρεσθαι. *Proserpinam nuncupauerunt filiam Cereris, eo quòd ærumnosa sit, laborumq́; patiens operatio, aut quòd toleranter omnia perferat.* At verò tempus quoque per Herculem commostrari, satis liquet ex Probi testimonio, quod in Expositione Tabulæ Heliacæ adduximus. quamobrem sic alloquitur Herculem Orpheus in hymnis: παμφάγε παγγενέτωρ, *omnia consumens, omnia gignens.* nec aliò spectabat voracitas Herculis passim decantata. nam & Saturnum (qui etiam temporis fuit adumbratio) filios vorare aiebant, sicq́; vocatum, quòd saturetur annis, vt ex Tullio colligere licet lib. de Nat. deor. lubet verò hic describere, quòd de Hercule tempus referente, deque rerum initijs ex Orpheo tradidit Athenagoras Apolog. pro Christian. ἦν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ' αὐτὸν τοῖς ὅλοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος ἰλὺς κατέστη, ἐκ δὲ ἑκατέρων ἐγεννήθη ζῶον δράκον προσπεφυκυῖαν ἔχων κεφαλὴν λέοντος, διὰ μέσου δὲ αὐτῶν θεοῦ πρόσωπον, ὄνομα Ἡρακλῆς, καὶ χρόνος: *fuit aqua ex ipsius sententia rerum omnium principium, ex aqua verò lutum ortum est, ex vtroq; progenitum animal draco, cui adnatum erat caput leonis; mediam autem hæc duo continebant faciem dei, cui nomen Hercules, & tempus*. Quædam præterea subdit ad eam rem facientia. Sed minimè silendum hoc loco, Herculem hunc, quem temporis præsidem Orpheus facit, haud Græcum esse Alcmena genitum, hic enim Orphei coæuus, & in musicis fuit discipulus, sed fortasse Aegyptium illum, qui plus mille annis hunc præcessit, auctore Diodoro Siculo, quique inter duodecim primores deos fuit connumeratus, vt scribit Herodotus lib. II. etenim Aegyptijs, à quibus suam hausit Orpheus theologiam, quùm rebus naturalibus deorum numen nomenq́; tribuerent, easdem suorum appellatione Regum, qui iam pridem ex humanis excessissent, insignibant. Itaq;

terram dixerunt Isidem, Nilum Osirim, Herculem tempus. Græci autem non tantùm labores Aegyptio adscriptos, sed & temporis significationem Thebano illi suo tribuerunt, quùm fabulas ad physicam traduxerunt rationem. quod & ab alijs obseruatum scio. Illud igitur fasciæ argumenta sibi volunt; ex semente hiberno tẽpore humi abscondita fertilissimas parari messes, si à viuifica inprimis vi Solis, qui res omnes (vt ait Macrobius primo Saturn.) *inseminat, progenerat, nutrit, fouet, maturatq́;*, tùm ab idoneo soli vbere, ab aëris temperie, ac pluuiarum tempestiuo madore, ab humifico calore Lunæ, ab agricolæ industria suo tempore præstita, fuerit adiuta. neq; enim omnino verum est vetus ad adagiũ, ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα, *annus fructificat non humus*, vt Theophrastus considerauit cap. VIII. libri VIII. hist. plant. nam & cætera conferunt, quæ nominauimus, quæq́; huiusce zonæ simbolis continẽtur.

Porrò videtur huiusmodi symbolicus Proserpinæ raptus in vsu apud veteres fuisse. nam, vt illos mittam, nobilium artificũ opera, quorum meminit Plinius, alterum ex ære, alterũ in tabula pictum, & quẽ incisum Tranquillus memorat in quadã Neroniani annuli gemma; post confectum commentariũ duos Romę in antiquis marmoribus sculptos videre mihi cõtigit, alterum apud Accorombonios, alterum in quibusdam Hispanorum ædibus è regione templi D. Ludouici. posteriorem hunc, quòd à nostro haud prorsus discre

pat, exprimẽdum hic curauimus. nam etsi aliqua in parte vetustatis vim passus est, adiuti tamen nõ parùm sumus Mariangeli Accursij Diatribis, qui liber Romæ cusus anno M. D. XXIIII. inter alias im gines deorum, aliarumq́; rerum, quas ornatus gratia expres-

sas

ſas in fronte gerit,marmor hoc graphicè exhibet, quod integrum eo tempore fuiſſe exiſtimari poteſt. Ceres in eo viſitur iugatis draconibus vecta vnicam tamen facem geſtans. præcedunt tres puellæ,quarum vna alata. eæ forſitan aut Parcas adumbrant, aut Horas, quas cum Proſerpina colludere aiebat Orpheus. de quibus vide omnino Natalem in Mythologia. quamuis Horas nudas, Parcas veſte indutas effingi ſolitas, ſcribat Artemidorus lib. II. præter has Minerua ſtricto gladio Plutoni minitatur Proſerpinam curru auehenti. ipſe verò Pluto barbatus eſt. num quia hibernum Solem ſignificat? eſt enim hiems quaſi anni ſenectus, vt diximus in Explicatione tabulæ Heliacæ. At Plutonios equos non Hercules præit, vt in noſtra zona, ſed Mercurius quemadmodum & in marmore Accoromboniano, eoſq; ductare videtur; quòd nimirum tàm inferum miniſter crederetur, quàm ſuperum. verius tamen puto, ideo effictum, quia lucri deus cenſebatur, quod & de Hercule creditum, vt teſtantur veteres gloſſographi ad Horat. Sat.v. lib.II. & Perſij Sat. II. prouenit verò lucrum ex frugum copia. Subter ipſas quadrigas mulier iacet humi ſtrata Amaltheæ cornu tenens,ſcilicet aut Copiam deſignans,aut Tellurem matrẽ; vt & marmor Accorombonianum præſefert. deſuper puellus cernitur non alatus, vt in noſtra zona, ſed elatis manibus faſciam tollens aut retortam veſtem, quæ ſupra verticem curuatur in arcum. quo etiam ſchemate alata illa puella effìcta eſt, quæ Cereris currum proxima anteit.habent quid ſimile & Ceres,& Pluto cùm in hoc marmore, tum in noſtra zona. Ac vento quidem id tribui poteſt capitis tegumenta, alioſuè amictus effundenti; ſiquidem Philoſtratus lib. II. Iconum Galateam deſcribit veſtem ſupra caput ad zephyros expandentem, vt ſibi vmbraculum faceret, currui velum: Achilles verò Tatius Europæ à tauro per mare vectæ peplum veli vſum præbuiſſe in pictæ tabulæ enarratione commemorat. verùm exiſtimari facilè poteſt, numina à veteribus hac ratione quandoq; effìcta. hinc Alfonſus Ciacconius in expoſitione Columnæ Traianæ ad num. CCCXVIII. ſimulacrum iuuenis intrà circumambientem amictum expreſſi Solem orientem interpretatur,aut alium quempiam ex dijs gentium.Præcipuè verò id marinis

rinis

rinis dijs, ac fluuialibus tributum, vt ijs compertum eſt, qui vetera monumenta præ manibus habent. videturq́; huc trahendum, quod ait Virgil. lib. VIII.

Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
Pandentemq́; ſinus, & torta veſte vocantem
Cæruleum in gremium, latebroſaq́; flumina victos.

ſi Oberti Gifanij caſtigationem probamus in indice Lucretiano reponentis *torta* pro *tota*. nam & Auſonius de Sarauo fluuio in Moſella ſic cecinit:

Nauiger vndiſona dudum me mole Sarauus
Torta veſte vocat. ————

vt in exaratis manu codicibus legitur. quamquam innuat Gifanius, tortam veſtem, aut arcuatam tribui fluminibus ad indicandam fluxus obliquitatem. Non exerrauerit, qui ſymbola huiuſce marmoris ad Eleuſina myſteria referet, quæ aut eadem cum Samothracijs, aut altera ex alteris traducta, quemadmodum ex Diodori lib. III. & v. colligere eſt. proinde vtraq́; iunctim nominant Ouidius II. de Arte aman. Tertullianus Apologetico, & Athenagoras Orat. pro Chriſt. qui obiectam ait impietatem Diagoræ τὰ ἐν Ἐλευσῖνι, καὶ τὰ τῶν Καβείρων δημεύοντι μυστήρια, *quòd euulgaret Eleuſinia, & Cabirorum myſteria.* erant enim Cabiri Samothracum ſacrorum præſides, atq́; ijdem, quos in marmore inſpicimus, Ceres, Proſerpina, Pluto, Mercurius. Scholiaſtes Apollonij ad primum Argonaut. μυοῦνται δὲ ἐν τῇ Σαμοθράκῃ τοῖς Καβείροις, ὧν Μνασέας φησὶ καὶ τὰ ὀνόματα. τέσσαρες δ' εἰσὶ τὸν ἀριθμόν. Ἀξίερος, Ἀξιόκερσα, Ἀξιόκερσος. Ἀξίερος μὲν οὖν ἐστιν ἡ Δημήτηρ. Ἀξιόκερσα δὲ ἡ Περσεφόνη· Ἀξιόκερσος δὲ ὁ ᾅδης. ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος, ὁ Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος. *Initiantur in Samothracia Cabiris, quorum etiam nomina Mnaſeas recenſet. ij quattuor numero ſunt, Axieros, Axiocerſa, Axiocerſus. Axieros Ceres eſt, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto, quartus additur Camillus,* ſiue adminiſter, *iſq́; Mercurius eſt, quemadmodum tradit Dionyſodorus.* Camilli dicebantur ſacrorum miniſtri, eoq́ue præcipuè nomine appellabatur Mercurius, vt meminere Seruius & Macrobius. Itaque hæſitare non debuit ea in re Lud. Carrio in ſcholijs ad Vale-

rium Flaccum. nam quos antiqui Caſmilos, aut Caſmillos, lenito nomine recentiores dixerunt Camillos, veluti etiam Camœnas, quæ prius fuerant Caſmœnæ, auctore Varrone. Idque doctiſſimus poeta Maro indicare voluit lib. XI. Aen. quùm maternum nomen filiæ tribuit exigua ex parte immutatum, ſic inquiens:

——— *matriſq; vocauit*
Nomine Caſmillæ mutata parte Camillam.

Apertè Varro lib. VI. de ling. lat. *Caſmillus nominatur in Samothraces myſterijs diuus quidam adminiſter dijs magnis. Verbum græcum arbitror, quod apud Callimachum in Poematijs eius inueni.* at eundem Cabirorum miniſtrum Strabo lib. X. Κάμιλον appellat, ſiquidem ſuo ſeculo extrita littera id nomen enuntiabatur: quanquàm (vt inconſtanter variant fabulæ) parentem potius, quàm miniſtrum Cabirorum fuiſſe ex Acuſilao Argiuo referat. Finitimis quoq; inſulis ea ſacra communicauerat Samothrace, veluti Lemno, quod ex Strabone liquet, & Imbro, de qua ita Euſtathius in in Dionyſ. perieges. ἡ δὲ Ἴμβρος Θρακικὴ μὲν ἐστι νῆσος, ἱερὰ Καβείρων καὶ αὐτή· ὄνομα δὲ δαιμόνων Κάβειροι. ἐτιμᾶτο δὲ αὐτόθι καὶ Ἑρμῆς, ὃν Ἴμβραμον λέγουσιν οἱ Κᾶρες, *eſt Imbrus Thraciæ inſula ſacra & ipſa Cabiris. porrò dij quidam Cabiri dicebantur. ſed & Mercurius ibidem colebatur, quem Cares Imbrium vocant.* Cabiros Varro videtur interpretari Deos magnos, non tantùm ijs verbis, quæ nuper adduximus, ſed & libro III. quùm ait: *Terra enim & cælum, vt Samothracum initia docent, ſunt dei magni.* & paulò poſt: *hi, quos Augurum libri ſcriptos habent ſic, Diui potes, & ſunt pro illis, qui in Samothrace* θεοὶ δυνατοί. vide etiam, quæ ex Caſſio Hemina profert Macrobius II. Saturn. cap. IV. his conſonat, quod monent Scaliger in coniectaneis ad Varronē, & Caſaubonus in Comment. ad Strabonem, *Cabir* Hebræa, & Phœnicia lingua potentem ſignificare; quamuis & Apollonij interpres, & Geographus ex Cabiris Phrygiæ montibus deducant. Dicebantur quoque Curetes, & Corybantes. Orpheus in hymnis:

Κουρῆτες, Κορύβαντες, ἀνάκτορες δὲ δυνατοί τε,
Ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἄνακτες. ———
Curetes, Corybantes, rectoreſq; potentes,

In

itaque Dionysio cognominatur Samorhracia Κορυβάντιον ἄστυ. quo loco Eustathius: Κορυβάντιον ἄστυ λέγει, διὰ τὰ ἐκεῖ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, *Corybanticam vrbem appellat, quòd illic essent Corybantum mysteria*. Idem Eustathius: Σάμος Θρακία, ἥτις Καβείρων εἶχεν ἱερὰ, οἳ καὶ Κορύβαντες ἐλέγοντο: *Samothracia, vbi Cabirorum sacra, qui & Corybantes dicebantur*. Idem constat ex Strabone lib. x. qui etiam docet, huiusmodi deorum appellationem ad sacrorum famulos trãslatam, ac propè eosdem fuisse Cabiros, Curetes, Corybantas, Idæos Dactylos, Telchines. Quòd verò in marmore præter quattuor illos Cabiros Minerua quoque sit addita, mirum nemini videri debet, quùm apud Rhodios euulgatum fuisse tradat Geographus, ὡς εἶεν Κορύβαντες δαίμονές τινες Ἀθηνᾶς καὶ Ἡλίου παῖδες, *esse Corybantes deos quosdam Mineruæ & Solis filios*. Erant igitur Cabiri Samothracij, siue dij magni ex Varronis sententia (qui ridicula illa cæremoniarum arcana prodere non est veritus) Cælum, & Terra. Pluto & Mercurius cælestem vim indicabant, Ceres & Proserpina terrestrem. Pluto nimirum hiberni Solis calor est, Mercurius aër, qui eundem calorem terræ videtur communicare. ideo effictum eo schemate inspicimus, quasi quadrigas ducat. Per Cererem significari terram sationibus aptam suprà docuimus; per Proserpinam vim subterraneam. Varro lib. I V. de ling. lat. *Hinc Epicharmus Enni Proserpinam quoque appellat, quod solet esse sub terris; Proserpina dicta, quòd hæc vt serpens modo in dextram, modo in sinistram partem latè mouetur*. Huc enim spectabant Samothracia sacra, & Eleusinia mysteria, quæ *lætificas messium cæremonias* nominat Apuleius. quod & Diodorus Siculus lib. III. innuit ijs verbis: Καθόλου γὰρ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μυθογράφων τὴν Δήμητραν γῆν μητέρα προσαγορεύεσθαι. σύμφωνα δὲ τούτοις εἶναι τά τε δηλούμενα διὰ τῶν Ὀρφικῶν ποιημάτων, περὶ ὧν οὐ θέμις τοῖς ἀμυήτοις ἱστορεῖν τὰ κατὰ μέρος, *compertum est, ab antiquis poetis ac fabularum scriptoribus Cereris nomine terram matrem appellari. consona quoque his sunt, quæ Orphicis carminibus manifestantur, quæque in mysterijs exhibentur, quæ nefas est singillatim profanis enarrare*. quocirca aiebat Varro, mysticam in Eleusinijs

ritibus significationem nihil aliud fuisse, quàm frumenti inuentionem, & seminum fœcunditatem, vt ex D. Augustino suprà indicauimus. ac propterea Samothracij Curetes, seu Cabiri dicuntur Orpheo ὡροτρόφοι, & φερέκαρποι. Igitur referuntur omnia ad agriculturam, & fructus inde enascentes. qui sanè scopus est, ad quem nostram hanc zonæ expositionem dixerimus.

FINIS.

Errata operarum, quæ inciderunt, quia correctu facilia, candidi lectoris humanitati relinquuntur.

INDEX RERVM, ET VERBORVM.

Duode-

Iuppi-

L

M

N

O

P

Parnas-

Q

R

S

T

Vene-

V

Z

FINIS.